

ปัญหาในช่วงหลัง พ.ศ. 2538 เป็นต้นมาอยู่ในระดับรุนแรง และปัญหาเกี่ยวกับแพร่ระบาดของตัวยาเปลี่ยนจากเฮโรอีนเป็นยาบ้า เพราะผู้ขายยาในชุมชนคิดว่าการเสพยาเฮโรอีนทำให้เสียชีวิตเร็ว ประมาณการกันว่ามีผู้เกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติดในชุมชนระหว่าง พ.ศ. 2538-2541 ประมาณ 100 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ค้ารายย่อยประมาณ 13 คน ส่วนผู้เสพส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น ปัญหาที่น่าเป็นห่วงคือด้านการค้ายาเสพติดที่แม้จะมีบัญชีรายชื่อ และคนในชุมชนก็ทราบกันดีว่าใครเป็นใคร แต่การบังคับใช้กฎหมายในบางครั้งไม่มีประสิทธิภาพ ทั้งในแง่ของความอ่อนล้าของผู้รับผิดชอบและการเจตนาให้ความช่วยเหลือผู้กระทำผิดของเจ้าหน้าที่บางคนด้วยการทำลายปริมาณของกลางหรือด้วยวิธีอื่น ๆ วิธีการค้ายาในชุมชนก็พัฒนาไปโดยทำกันเป็นเครือข่าย มีสัญลักษณ์เป็นสติ๊กเกอร์แสดงกลุ่มเหล่า ทำเลของการค้า คือ ตามแหล่งชุมชน ห้างสรรพสินค้า และสถานเริงรมย์ กลุ่มผู้ค้ายาเสพติดยังใช้วิธีซุ่มมาซึกเครือข่าย ชาวคลองตะเคียนที่พยายามต่อสู้กับผู้ค้ายาเสพติดในชุมชน แต่เครือข่ายชาวคลองตะเคียนยังคงร่วมมือกันอยู่

สภาพปัญหาในหลายกรณียังคงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของกิจกรรมบางประเภท ที่เด่นที่สุดน่าจะได้แก่ การเป็นที่มาของศูนย์บำบัดฟื้นฟูตำบลคลองตะเคียน (ศูนย์บำบัดบ้านป่าอะห์) ป่าอะห์ ได้จัดตั้งศูนย์นี้ขึ้นเพราะได้รับแรงจูงใจจากการที่ถูกขายของตนติดยาเสพติด แม้ว่าป่าอะห์จะรู้สึกอายคนในชุมชนในระยะแรก แต่ภายหลังที่เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับวิธีการให้ความช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดที่จัดโดยสำนักงาน ปปส. แล้ว จึงได้เริ่มทดลองนำสิ่งที่เรียนรู้มาใช้ในการบำบัดลูกขายตนเองก่อน ต่อมาจึงค่อย ๆ ขยายตัวไปสู่การให้บริการด้านการบำบัดรักษากับผู้ติดยาในชุมชน

ปัจจัยนำเข้า

1. **ศักยภาพความพร้อม** ศักยภาพความพร้อมที่สำคัญของชุมชนคลองตะเคียนและเครือข่ายคลองตะเคียนร่วมใจด้านภัยยาเสพติด คือ ความเป็นสังคมมุสลิมที่เคร่งครัดในหลักศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะในหมู่ผู้ที่มีอายุในช่วงวัยกลางคน รวมถึงผู้อาวุโสในชุมชน บุคคลเหล่านี้ปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติตนในลักษณะนี้ ทำให้ชาวบ้านตำบลคลองตะเคียนค่อนข้างมีที่เหนียวยึด และผูกพันกัน ฉะนั้นเมื่อยาเสพติดระบาดเข้ามาในชุมชน กลุ่มผู้อาวุโสเหล่านี้ซึ่งมีความตระหนักและห่วงใยคนในชุมชนโดยเฉพาะบุตรหลานและเยาวชนที่เป็นอนาคตของชุมชน จึงเริ่มรวมตัวเพื่อทำงานแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน

นอกจากนี้ทรัพยากรที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง คือ ศักยภาพของกลุ่มผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือกลุ่มผู้นำไม่เป็นทางการ อาทิ ผู้อาวุโส หรือผู้นำทางศาสนา เช่น อิหม่าม กรรมการ มัสยิด ผู้นำเหล่านี้ล้วนมีความตั้งใจจริงที่จะทำงานเพื่อการแก้ไขป้องกันปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้น จึงส่งผลให้เกิดความร่วมมือขององค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นมัสยิด โรงเรียน สถานีนามัย สิ่งเหล่านี้ กลายเป็นแรงผลักดันให้การทำงานด้านยาเสพติดขับเคลื่อนต่อไปได้

2. ระบบสนับสนุน จากการศึกษา พบว่า ระบบสนับสนุนสำคัญในการทำงานของ เครือข่ายคลองตะเคียนร่วมใจต้านภัยยาเสพติด คือ การสนับสนุนทางความคิดจากท่านอัยการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (นาย ยงยุทธ วีระพงษ์) การสนับสนุนของท่านช่วยจุดประกายความคิด ริเริ่มให้เกิดการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างจริงจัง แม้ว่าก่อนหน้านี้ชาวบ้านจะตระหนัก ถึงปัญหาดังกล่าว แต่ก็ไม่กล้าพอที่จะทำงานด้านนี้ เนื่องจากเห็นว่าเครือข่ายยาเสพติดล้วน เกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพล จึงไม่มีใครกล้าเอาชีวิตของตนไปเสี่ยง เมื่อท่านอัยการจังหวัดเป็นผู้ให้ การสนับสนุนด้วยตนเอง ชุมชนจึงกล้าที่จะทำงาน และสร้างกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมขึ้น

นอกจากการสนับสนุนทางความคิดอย่างจริงจังจากท่านอัยการจังหวัดแล้ว หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงาน ปปส. ภาคกลาง ถือเป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่เป็นระบบสนับสนุน ที่สำคัญในฐานะที่จัดให้มีการอบรมด้านการปราบปรามและบำบัดรักษายาเสพติดให้แก่ชาวบ้าน เมื่อสิ้นสุดการอบรมก็ได้มีการขยายผลต่อ โดยจัดการประชุมชี้แจงให้ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ผู้บริหารโรงเรียน กรรมการ มัสยิด วัด และผู้นำองค์กรต่าง ๆ ในตำบล รับทราบและร่วมกัน จัดกิจกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จากสำนักงาน ปปส.

3. นโยบายและมาตรการ สำหรับปัจจัยนำเข้าไปในด้านนโยบายและมาตรการนั้น พบว่า นโยบายและมาตรการของภาครัฐมีความสำคัญมากในฐานะใบเบิกทางด้านการป้องกัน แก้ไขยาเสพติดของชุมชน หรือภาคประชาชน การศึกษาพบว่าในช่วงการก่อตั้งเครือข่ายในปี 2540 นั้น นโยบายและมาตรการของรัฐที่ช่วยหนุนเสริมกระบวนการทำงานด้านยาเสพติดของ ชุมชนที่สำคัญ คือ นโยบายและมาตรการส่งเสริมเครือข่ายภาคประชาชนในการทำงานด้าน การแก้ไขปัญหายาเสพติดของสำนักงาน ปปส. การสนับสนุนนี้ช่วยเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

ระหว่าง พ.ศ. 2546 นโยบายและมาตรการของรัฐที่สำคัญซึ่งหนุนเสริมกระบวนการทำงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนให้ไปอย่างสะดวก คือนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายประชาชนได้เป็นอย่างดี

กระบวนการดำเนินงาน

การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเครือข่ายชาวคลองเตยเป็นตัวอย่างอันดีของการผสมผสานระหว่างแนวนโยบาย และวิธีการที่เสนอแนะโดยรัฐ กับการใช้พลังและยุทธวิธีที่พัฒนาขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านหนึ่งนั้น โครงการเครือข่ายชาวคลองเตยยังคงใช้วิธีการทั่วไปสำหรับการป้องกันและแก้ไขยาเสพติด วิธีการเหล่านี้ได้แก่

- การรณรงค์ เผยแพร่ เพื่อสร้างความรู้และความตระหนักเกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติดทั้งในชุมชน สถานศึกษา และสถานประกอบการโดยใช้ประโยชน์จากสื่อประเภทต่าง ๆ
- การจัดกิจกรรมทางเลือก อาทิ กีฬา ค่าย นันทนาการในชุมชน
- การอบรมแกนนำชุมชนเกี่ยวกับเทคนิคการช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด การฝึกอบรมด้านการปราบปรามร่วมกันเจ้าหน้าที่ตำรวจ
- การสุ่มตรวจหาสารเสพติดเด็กที่มีพฤติกรรมน่าสงสัย และเด็กนักเรียนในสถานศึกษา

นอกจากวิธีการทั่วไปข้างต้นแล้ว สิ่งที่เป็นจุดเด่นของการดำเนินงาน คือ การใช้พลังชุมชน หรือยุทธวิธีที่ชุมชนพัฒนาขึ้นเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัญหา การดำเนินงานเหล่านี้ ได้แก่

1. **การควบคุมทางสังคม** ชุมชนคลองเตยมีประชากรที่มีความใกล้ชิด ที่สำคัญยังให้ความสำคัญกับผู้นำและผู้อาวุโสในชุมชน สถาบันศาสนาโดยเฉพาะศาสนาอิสลามซึ่งเป็นที่นับถือของประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน สถานการณ์เช่นนี้อื้ออานวยต่อการนำเอาการควบคุมทางสังคมซึ่งไม่ได้อิงกับกฎหมายมาประยุกต์ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

การควบคุมทางสังคมประกอบด้วยมาตรการต่าง ๆ ที่มีระดับการควบคุมแตกต่างกันไป มาตรการแต่ละระดับถูกออกแบบให้เหมาะสมกับ การมีส่วนร่วมของประชากรแต่ละกลุ่มและวัตถุประสงค์แต่ละประเภท

1.1 **การประกาศจุดยืนของชุมชน** ชุมชนประกาศจุดยืนถึงการเป็นปฏิปักษ์กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การประกาศจุดยืนไม่ได้ใช้เพียงวิธีการทั่ว ๆ ไป อาทิ การส่งเอกสารถึง

สมาชิกในชุมชน แต่ยังใช้วิธีการที่แสดงออกของพลังชุมชนที่กดดันผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดโดยตรง วิธีการที่ชุมชนใช้คือ การให้กลุ่มเยาวชนและนักเรียนร้องตะโกนประกาศในขณะเดินรณรงค์ในชุมชนโดยเฉพาะบริเวณหน้าบ้านของผู้ค้ายาเสพติดว่า “เราไม่เอายาบ้า” นอกจากนั้นยังพยายามปลูกฝังจุดยืนนี้ให้กับเยาวชนสถานศึกษา โดยนักเรียนต้องตะโกนว่า “เราไม่เอายาบ้า” ในขณะที่เข้าแถวเคารพธงชาติทุกเช้า

1.2 ตัดการคบค้าสมาคม การควบคุมทางสังคมที่พบในการดำเนินงานของชุมชนอีกประเภทหนึ่งคือ การใช้มาตรการตัดการคบค้าสมาคมกับผู้ค้ายาเสพติด เนื่องจากทราบกันดีว่าใครคือผู้ค้ายาเสพติดในชุมชน ดังนั้น จึงเป็นที่ตกลงร่วมกันว่าจะไม่คบค้าสมาคมกับบุคคลเหล่านี้ เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้มาตรการนี้มีประสิทธิผลคือ การกดดันผ่านสถาบันศาสนา พระสงฆ์ และผู้นำศาสนาอิสลามต่างร่วมมือกันหาวิธีกดดัน หรือบีบบังคับให้ผู้ค้าและผู้เสพในชุมชนเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด มาตรการที่ทั้งสองศาสนาใช้เริ่มจากวิธีการที่นุ่มนวลไปจนถึงการตัดการคบค้าสมาคม ดังนี้

วิธีของอิสลาม

มาตรการสำหรับผู้ค้า

- 1) ให้แต่ละองค์กรทำการสำรวจข้อมูลให้แน่ชัดว่าใครคือผู้ขายยาบ้าในเขตรับผิดชอบของตน
- 2) เมื่อทราบแน่ชัดแล้วให้คณะกรรมการออกหนังสือเชิญผู้ขายยาเสพติดมาพบ หรือให้ผู้ใหญ่หรือญาติที่เขาเคารพนับถือไปพูดคุยเป็นการส่วนตัว เพื่อทราบข้อเท็จจริงอีกครั้ง พร้อมตักเตือนชี้แนะให้เลิกขาย (อาจจะมีการทำสัญญา เป็นลายลักษณ์อักษร หรือสาบานตนด้วยก็ได้ ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของคณะกรรมการ)
- 3) ถ้าให้ความร่วมมือ มาพบและรับปากจะเลิกขายเราก็ให้โอกาสและให้กำลังใจเขา
- 4) ถ้าไม่ให้ความร่วมมือ ไม่มาพบตามหนังสือเชิญ หรือมาพบและรับปากว่าจะเลิกขายแต่ไม่เลิกให้ดำเนินการดังนี้
  - 4.1) ลบชื่อออกจากทะเบียนสำปบุรุษ
  - 4.2) ชาวบ้านจะไม่ไปร่วมงานเลี้ยงที่ผู้ขายยาเสพติดจัดขึ้น
  - 4.3) ถ้าผู้ขายยาบ้าเสียชีวิต ชาวบจะไม่ยุ่งเกี่ยวในการจัดการศพ ให้จัดการกันเองในหมู่เครือญาติ อิหม่ามจะไม่ลงนามในการออกหนังสือเชิญละหมาดญะนาซะห์ให้
  - 4.4) คณะกรรมการจะไม่รับเงินและสิ่งของที่ผู้ค้ายาเสพติดบริจาค

4.5) ส่งรายชื่อพร้อมข้อมูลให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดการตาม
ขบวนการของกฎหมาย

มาตรการสำหรับผู้เสพ

- 1) ครอบครัวต้องสร้างบรรยากาศภายในบ้านให้เกิดความอบอุ่นแก่ลูกหลาน
อบรมสั่งสอนให้ห่างไกลยาเสพติดทุกประเภท
- 2) ผู้นำองค์กรหรือคณะกรรมการชี้แนะโน้มน้าวให้ผู้ติดยาเข้าร่วม
โครงการบำบัดรักษา ชุมชนให้โอกาส ให้กำลังใจ ให้ความช่วยเหลือเท่าที่สามารถช่วยขัดเกลา
จิตใจ เสริมสร้างศรัทธาให้เข้มแข็งและรับเข้าสู่สังคม
- 3) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบมาตรการเหล่านี้อย่างทั่วถึง และ
รณรงค์ให้ทุกคนปฏิบัติอย่างจริงจัง

- 4) ทุกองค์กรจะต้องปฏิบัติตามนี้อย่างจริงจัง

วิธีการเชิงพุทธ

มาตรการสำหรับผู้ค้า

- 1) ทางวัดจะให้ความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์ และฆราวาส แนะนำให้ปฏิบัติในทาง
ที่ดีละเว้นความชั่ว
- 2) ผู้ที่จะอุปสมบทจะต้องมีหนังสือรับรองจากโรงพยาบาลว่าปลอดจาก
สารเสพติดจึงจะอุปสมบทให้
- 3) เมื่อผู้เสพและผู้จำหน่ายยาเข้าถึงแก่กรรม จะไม่ให้ดำเนินกิจกรรมทาง
ศาสนาภายหลังอย่างเด็ดขาด

- 4) ไม่รับกิจนิมนต์บ้านที่จำหน่ายยาเสพติด
- 5) ไม่รับเงินทำบุญที่ได้มาจากการขายยาเสพติด

มาตรการสำหรับผู้เสพ

- 1) ครอบครัวต้องสร้างความอบอุ่นให้แก่ลูกหลาน อบรมสั่งสอนให้ห่างไกล
ยาเสพติดทุกชนิด
- 2) ผู้นำองค์กร และคณะกรรมการแนะนำให้ผู้ติดยาเข้าร่วมโครงการ
บำบัดรักษา ชุมชนให้กำลังใจให้โอกาส ให้ความช่วยเหลือ ช่วยขัดเกลาจิตใจ เสริมสร้างศรัทธาให้
เข้มแข็งรับเข้าสู่สังคม
- 3) ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและรณรงค์ให้ทุกคนปฏิบัติ
อย่างจริงจัง
- 4) ทุกองค์กรจะต้องปฏิบัติตามนี้อย่างจริงจัง

2. ตำรวจบ้าน/ตำรวจชุมชน ลำพังเพียงเจ้าหน้าที่ของทางกรมไม่สามารถสกัดกั้นการค้ายาเสพติดในชุมชนได้ดีพอ ดังนั้นชุมชนจึงได้ตั้งคนในชุมชนจำนวนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่เป็นตำรวจบ้าน หรือตำรวจชุมชน บุคลากรเหล่านี้ได้รับการอบรมจากตำรวจอาชีพ งบประมาณที่ใช้สำหรับการนี้ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงาน ปปส. ขณะที่ชุมชนจ่ายสมทบบางส่วน ตำรวจบ้านของชาวคลองตะเคียนทำหน้าที่ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ตำรวจและปฏิบัติหน้าที่แทนเจ้าหน้าที่ การทำงานของตำรวจบ้านช่วยให้มาตรการกีดกันทางสังคมมีประสิทธิภาพมากขึ้น งานสำคัญของตำรวจบ้านคือการป้องปรามกลุ่มเสี่ยงและผู้ค้า สำหรับเด็กที่เริ่มติดยาหรือเป็นกลุ่มเสี่ยง ตำรวจบ้านรุกถึงตัวเพื่อตักเตือน และพยายามดึงออกจากสถานการณ์เสี่ยง แต่หากเด็กเหล่านี้ไม่เชื่อฟังก็จะเพิ่มระดับความเข้มข้นของมาตรการ นอกจากนั้นตำรวจบ้านยังตั้งป้อมสกัดหรือปิดล้อมคอยตรวจสอบบุคคลเหล่านี้ หรือโดยเฉพาะกลุ่มที่ต้องสงสัยว่าค้ายาเสพติด แม้การทำงานของตำรวจบ้านจะมีประสิทธิภาพ แต่การทำงานในลักษณะ มีปัญหาบางประการ ดังจะได้อธิบายต่อไป

3. ศูนย์บำบัดของป่าอะห์ ศูนย์บำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดของป่าอะห์เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงถึงประสิทธิผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านการบำบัดรักษา วิธีการที่ป่าอะห์ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งศูนย์บำบัดรักษาแห่งนี้ใช้ คือ การผสมผสานระหว่างการรักษาทางกายตามวิธีการของแพทย์ กับการบำบัดทางจิตและทางสังคมที่ป่าอะห์และชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ

การบำบัดรักษาเริ่มต้นด้วยการตรวจสุขภาพของผู้ติดยาโดยแพทย์ และการบำบัดทางยาที่จ่ายให้โดยแพทย์ การบำบัดดูแลหลังจากนั้นเป็นความรับผิดชอบจากศูนย์นั้นตั้งแต่การจ่ายยาให้แก่แต่ละคนและที่สำคัญคือ การบำบัดทางใจ การให้กำลังใจ และการดูแลทุกข์สุข วิธีการบำบัดที่ป่าอะห์ใช้กันแต่ละคนจะแตกต่างกันไป แต่หลักสำคัญคือ การให้ความรักแก่ทุกคน รักทุกคนเหมือนบุตรหลาน การให้ความเข้าใจและพร้อมที่จะให้อภัยเมื่อบุคคลเหล่านี้กระทำความผิด

ในช่วงของการบำบัดรักษา ป่าอะห์ดูแลผู้เข้ารับการบำบัดอย่างใกล้ชิด นอกจากการจัดและจ่ายยาแล้วยังจัดกิจกรรมทางเลือกให้กับผู้รับการบำบัดรักษา อาทิ การออกกำลังกาย

ป่าอะห์จะพาเด็กเหล่านี้ไปโรงพยาบาลเดือนละ 1 ครั้ง ขณะเดียวกันป่าอะห์ยังมีส่วนช่วยเหลือเด็ก โดยการพูดคุยกับแม่ของเด็กให้เปลี่ยนจากการดูดาเป็นการให้กำลังใจเพื่อให้ลูกเลิกยาเสพติดให้ได้ ผลของการดำเนินการดังกล่าวทำให้แม่ของเด็กได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบำบัดรักษาลูกของตนเอง เช่น ให้การสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ นำอาหารมาให้ลูก และให้ความรักความอบอุ่นแก่ลูกของตนมากขึ้น

หลังจากเลิกยาเสพติดได้แล้ว ป้าอะห์ก็จะช่วยหาอาชีพให้เด็ก โดยป้าอะห์ได้ร่วมมือกับ อาจารย์ผจญ แสงสว่าง นำเด็กที่ผ่านการบำบัดแล้วไปทำงานที่โรงงาน เด็กบางคนได้ทำงานที่โรงพยาบาล ส่วนบางคนก็เรียนหนังสือมาน้อย เช่น จบเพียงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งทางโรงงานไม่สามารถรับเข้าทำงาน เนื่องจากกำหนดระดับการศึกษาขั้นต่ำของผู้สมัครงานไว้ที่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ป้าอะห์ก็จะหาทางให้เรียน กศน. เพื่อจะปรับวุฒิการศึกษาของตน ก่อนที่จะไปสมัครงาน

นอกจากนี้ยังมีการติดตามผลตลอดเวลา เพื่อให้ทราบว่าเยาวชนเลิกยาได้จริงหรือไม่ พร้อมทั้งได้มีการช่วยเหลือเด็กเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง แม้บางกรณีจะเป็นเรื่องส่วนตัวก็ตาม เช่น จัดการแต่งงานให้กับเยาวชนที่ผ่านการบำบัดรักษาบางคน เป็นต้น

4. การบริหาร กระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ดำเนินการโดยชาวคลองตะเคียนสะท้อนให้เห็นถึงหลักและวิธีการในการบริหารจัดการที่สำคัญ ดังนี้

4.1 การกระจายความรับผิดชอบ กลุ่มและองค์กรชุมชนแบ่งสรรหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินงานโดยแต่ละหมู่บ้านเครือข่ายมีส่วนในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้โครงการเครือข่ายได้มอบให้แต่ละหมู่บ้าน แต่ละชุมชน แต่ละกลุ่มกิจกรรมมีอำนาจในการคิดสร้างสรรค์กิจกรรมของตนขึ้นมาเอง เมื่อร่วมกันคิดจนได้ข้อยุติแล้วจึงเสนอให้ทางคณะกรรมการเครือข่ายพิจารณาในรูปของโครงการ จากนั้นทางคณะกรรมการก็จะเรียกประชุมชนสมาชิกเครือข่าย เพื่อพิจารณาโครงการ ตลอดจนจัดสรรการสนับสนุนด้านต่าง ๆ แก่สมาชิก

4.2 การประสานงาน การประสานงานเป็นไปในลักษณะองค์กรรวม ทั้งด้านป้องกัน และปราบปราม อาทิ ในด้านป้องกันนั้น โรงเรียน และมัสยิดเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญในการประสานการป้องกันปัญหายาเสพติด โดยการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพิษภัยแก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ตลอดจนการสร้างตระหนักรู้ในปัญหายาเสพติดผ่านทางหลักศาสนาเพื่อขัดเกลากิจกรรม

ส่วนงานด้านการปราบปรามยาเสพติด มีการจัดทำโครงการตำรวจชุมชนขึ้นโดยทางเครือข่ายได้ประกาศรับสมัครชาวบ้านผู้ที่สนใจให้ทำงานเป็นตำรวจอาสาตำบลคลองตะเคียนขึ้น โดยทางเครือข่ายตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมในการเป็นตำรวจอาสา จากนั้นได้ประสานกับ สถานีตำรวจภูธรอำเภอพระนครศรีอยุธยาเพื่อจัดส่งผู้ที่ผ่านการคัดเลือกไปรับการอบรม ตำรวจชุมชนเหล่านี้มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลความสงบเรียบร้อยของชาวบ้านภายในตำบลคลองตะเคียนและตำบลใกล้เคียง โดยเน้นการสอดส่องพฤติกรรมของ

ผู้ที่อาจเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เมื่อพบข้อมูลหรือบุคคลที่มีพฤติกรรมที่น่าสงสัยจะประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อการสืบสวนและจับกุมต่อไป

งานด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดต้องอาศัยการประสานความร่วมมือ เช่นกันการประสานงานด้านนี้ครอบคลุมตั้งแต่การสร้างบุคลากรในชุมชนให้สามารถปฏิบัติงานด้านการบำบัดรักษาได้ การจัดส่งผู้ติดยาเสพติดไปเข้ารับการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสมรรถภาพจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนภายนอกชุมชน และการจัดหางานให้ผู้ผ่านการบำบัดรักษาได้ทำงานในสถานประกอบการ

การประสานการทำงานทั้ง 3 ด้าน ปรากฏทั้งภายในและระหว่างเครือข่าย ตำรวจชุมชนมีหน้าที่หลักในการดูแลสอดส่องพฤติกรรมของคนในชุมชนเดียวกันก็ต้องปรึกษารีหรือกับคณะทำงานกลาง ส่วนผู้ที่ทำงานด้านการบำบัด และการป้องกันก็ต้องประสานงานทั้งภายในเครือข่ายการทำงานเดียวกันและหากจำเป็นก็ต้องปรึกษากับคณะทำงานของเครือข่ายอื่น ๆ นอกจากนี้กระบวนการทำงานของเครือข่ายยังสะท้อนภาพการประสานงานระหว่างองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ด้วย เช่นการประสานความร่วมมือในเรื่องของการป้องกันปัญหาเสพติดกับโรงเรียน และสถาบันศาสนา

การประสานงานยังขยายขอบเขตไปสู่ระดับหมู่บ้าน/ชุมชนโดยการจัดตั้งคณะทำงานกลางหรือคณะกรรมการเครือข่ายผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่แต่ละหมู่บ้านเพื่อเป็นตัวแทนของแต่ละชุมชน กลุ่มคนเหล่านี้ทำหน้าที่ในการประสานงานเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง

4.3 บุรณาการกับศักยภาพของท้องถิ่น การบูรณาการสำคัญที่พบในกระบวนการทำงานด้านการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดของเครือข่ายคลองตะเคียนร่วมใจด้านภัยยาเสพติด คือ การใช้หลักทางด้านศาสนาทั้งพุทธและอิสลามเป็นแกนกลาง เพราะการประยุกต์ใช้หลักศาสนามีพลังในการยับยั้งการกระทำที่ผิด โดยเฉพาะการยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จึงสามารถป้องกันกลุ่มคนที่เคร่งศาสนาให้ไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดได้ ในส่วนของผู้ติดยาเสพติดหลักศาสนาช่วยสร้างพลังใจให้แก่ผู้ติดยาเสพติดและผู้ปฏิบัติงาน หลักการให้อภัยแก่ผู้กระทำผิดเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับงานด้านบำบัดรักษาเพราะช่วยให้ผู้ติดยาเสพติดได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน

ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานของเครือข่ายชาวคลองตะเคียนสะท้อนผลที่เกี่ยวข้องไม่เฉพาะกับกิจกรรมตามโครงการเท่านั้น แต่ในหลายกรณียังเชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐเกี่ยวกับปัญหานี้

1. **ความตระหนักของชุมชน** การให้ชุมชนมีส่วนร่วมช่วยสร้างประสิทธิผลในด้านความตระหนักในปัญหาสาเหตุดีได้เป็นอย่างดี แกนนำและอาสาสมัครชุมชนให้คำตอบตรงกันว่าคนในชุมชนมีความตระหนักและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุดี ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากผู้ที่เจตกเป็นเหยื่อของปัญหาคือ บุตรหลาน หรือญาติพี่น้อง ของคนในชุมชนเอง สิ่งที่แสดงถึงความตระหนักได้เป็นอย่างดีคือความร่วมมือของชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เช่น การสนับสนุนสิ่งของ การรายงานข้อมูลข่าวสาร การร่วมเป็นกรรมการและอาสาสมัครของกิจกรรมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2. **ทุนทางสังคม** สิ่งที่ดีถือเป็นผลต่อเนื่องจากความตระหนักในปัญหาของชุมชน คือเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่พัฒนาขึ้น การเกิดขึ้นของทุนทางสังคมภายใต้โครงการส่วนหนึ่งเป็นผลจากโครงการโดยตรง ทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ได้แก่ ตำรวจชุมชน ศูนย์บำบัดบ้านป่าอะห์ ตลอดจนคณะทำงานกลุ่มต่าง ๆ ภายใต้โครงการ นอกจากเครือข่ายที่สร้างขึ้นใหม่แล้ว การดำเนินงานของเครือข่ายชาวคลองตะเคียนยังสามารถเปลี่ยนสภาพจากสถาบันหรือองค์กรชุมชนที่มีอยู่เดิมให้เป็นส่วนหนึ่งการดำเนินงาน อาทิ โรงเรียนวัด มัสยิด ตลอดจนหน่วยงานสวัสดิการสังคมในท้องถิ่นทั้งของรัฐ และเอกชน ทุนทางสังคมกลุ่มหลังมีบทบาทสำคัญไม่น้อยไปกว่ากลุ่มหรือองค์กรที่โครงการพัฒนาขึ้นโดยตรง นอกจากนั้น ผลจากโครงการยังขยายภาคีความร่วมมือไปสู่ชุมชนภายนอกอื่น ๆ อาทิ ตำบล ปากกราน ตำบลบ้านรุน เป็นต้น

3. **การลดลงของปัญหาสาเหตุดี** ประสิทธิภาพที่มุ่งหวังในท้ายที่สุด คือการลดลงของปัญหาสาเหตุดีซึ่งจากการประเมินของแกนนำในชุมชนสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งที่ชุมชนชาวคลองตะเคียนได้ทำมาประสบผลสำเร็จ ในด้านการปราบปรามได้พบข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้

- ผู้ขายรายใหญ่ในตำบลซึ่งแต่เดิมมีถึง 14 ราย หดไป แต่ผู้ค้ารายย่อยยังพอมีอยู่ การลักลอบขายมีอยู่ประปรายแต่ปริมาณการซื้อขายแต่ละครั้งมีจำนวนน้อย ผู้ค้ารายย่อยเหล่านี้ต้องรับยาเสพติดมาจากแหล่งอื่น ตำรวจตำบลยังคงคอยจับตาดูบุคคลภายนอกที่แอบแฝงเข้ามาเพื่อค้ายาเสพติด

- ราคายาบ้าแพงขึ้นกว่าเดิมอย่างมาก ราคาจำหน่ายในชุมชนสูงถึง 250 บาท/เม็ด ตัวชีวิตที่บ่งบอกถึงความสำเร็จของการดำเนินงานอีกประการหนึ่ง คือ สภาพปัญหาของการแพร่ระบาด ข้อมูลการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นว่าผู้เสพยาใหม่มีไม่มาก ส่วนใหญ่ที่เหลืออยู่ในชุมชนเป็นผู้เสพยาเก่า จำนวนผู้กลับมาเสพยาซ้ำ มีจำนวนน้อยเช่นกัน การแพร่ระบาดของยาเสพติดเปลี่ยนจากยาบ้าไปสู่กระท่อม และสารระเหย แต่จำนวนผู้เสพยาเสพติดประเภทนี้มีจำนวนน้อย สถิติที่ชุมชนบันทึกไว้คือ มีผู้เสพยาเก่าเหลืออยู่ 64 ราย ในจำนวนนี้ กำลังรับการบำบัดรักษาด้วยความสมัครใจในศูนย์บำบัดของชุมชน 21 ราย ส่วนหนึ่งของผู้รับการบำบัดเหล่านี้หยุดใช้ยาเป็นเวลาหลายเดือนติดต่อกันมาแล้ว นอกจากนั้นยังสามารถทำงานเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัวได้ ผู้ติดยาอีกจำนวน 18 ราย กำลังรับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพจากโครงการบำบัดฟื้นฟูของกองทัพบกและจากค่ายโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง ในอำเภอวังน้อย

4. ผลจากนโยบายรัฐ ข้อมูลการสัมภาษณ์แกนนำในชุมชนยังบ่งบอกถึงประสิทธิผลของ “นโยบายการประกาศสงครามกับยาเสพติด” ของรัฐ ข้อมูลที่ได้รับแสงผลตรงกันถึงความสำเร็จของนโยบายในภาพรวม แกนนำท่านหนึ่ง กล่าวว่า “เมื่อรัฐบาลประกาศนโยบายกับยาเสพติดใน พ.ศ. 2545 สถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนยิ่งเงียบลงเป็นอย่างมาก”

ป้าอะห์ผู้รับผิดชอบศูนย์บำบัดรักษาของชุมชนเป็นอีกผู้หนึ่งที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลของนโยบายรัฐ คำให้สัมภาษณ์ของป้าอะห์ต่อไปนี้ แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของนโยบายรัฐและแง่มุมอื่น ๆ ของปัญหายาเสพติดในชุมชนได้พอควร

เจ้าหน้าที่โครงการ : สถานการณ์ก่อนการประกาศสงครามกับยาเสพติดเป็นอย่างไร

ป้าอะห์ : มียาบ้าจำนวนมาก ผู้ที่ขายยาบ้าก็คือตำรวจ ทำให้ยาบ้ามีอยู่อย่างแพร่หลาย ซื้อได้ง่าย ผู้ซื้อก็ปลอดภัยไม่ถูกจับกุม จึงทำให้มีผู้ที่ติดยาเสพติดเกิดขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก และผู้เสพยาที่เคยเข้ารับการบำบัดก็ได้หันกลับมาเสพยาบ้าอีก

เจ้าหน้าที่โครงการ : ช่วงประกาศสงครามกับยาเสพติด

ป้าอะห์ : เมื่อรัฐบาลประกาศสงครามกับยาเสพติด นโยบายดังกล่าวได้มีส่วนสนับสนุนการบำบัดรักษาให้ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะ ทำให้มีการปราบปรามผู้ค้ายาเสพติดเป็นจำนวนมาก ส่งผลทำให้ปริมาณยาเสพติดลดลง เมื่อยาเสพติดมีน้อยทำให้หาซื้อยาก เด็กที่บำบัดยาจึงสามารถเลิกยาได้

เจ้าหน้าที่โครงการ : ช่วงหลังประกาศสงครามกับยาเสพติด

ป้าอะห์ : จำนวนผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีน้อยมาก แต่ตอนนี้ยาบ้าได้กลับมาอีกระลอกหนึ่งแล้ว ถึงแม้ว่ายาบ้าจะกลับมา ป้าอะห์ก็มีความมั่นใจว่าเด็กที่ผ่านการบำบัดจากที่ศูนย์ของป้าอะห์จะไม่หวนกลับเสพยาบ้าอีก แต่กับเด็กใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยลองจะหันมาเสพ ดังนั้นทุกฝ่ายจึงควรที่จะช่วยกันป้องกันก่อนที่จะปัญหานี้จะเกิดขึ้น เพราะถ้าเกิดขึ้นมาแล้วการแก้ไขปัญหาก็จะทำได้ยาก

ประสิทธิผลในด้านการป้องกันยาเสพติดโดยการประยุกต์ใช้หลักศาสนาที่ได้กล่าวมาแล้วคงได้รับผลของในทางบวกจากนโยบายของรัฐเช่นกัน ผู้นำชุมชนได้ให้ข้อมูลที่บ่งบอกว่า การสร้างความตระหนักเริ่มประสบผลชัดเจนก็ต่อเมื่อรัฐประกาศสงครามกับยาเสพติด ดังนั้นส่วนหนึ่งของการสนทนาระหว่างเจ้าหน้าที่โครงการและผู้นำชุมชนท่านหนึ่งดังนี้

เจ้าหน้าที่โครงการ : ในตอนแรก คงมีหลายคนที่ไม่ให้การยอมรับ

ผู้นำชุมชน : แรก ๆ ที่มีปัญหาเพราะพอ แม่ ผู้ปกครองไม่ยอมรับ จะมายอมรับก็ตอนที่ทักษิณประกาศตอนฆ่าตัดตอน (หมายถึงนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดนั่นแหละ)

เจ้าหน้าที่โครงการ : ฉะนั้นการใช้ก็ยาเหมือนกัน กว่าจะใช้ได้ก็ตอนที่รัฐบาลมาประกาศสงคราม

ผู้นำชุมชน : การทำงานมันจะต้องต่อเนื่อง มีเฟสหนึ่งแล้ว ต้องมีเฟสสอง การใช้มาตรการสังคมอาจใช้ไม่ได้ผล ก็อาจจะมีมาตรการทางการปราบปรามเสริม หากยังไม่ได้ผลก็คิดหามาตรการอื่นมาใช้อีก สังคมมันต้องมีระบบของมันเอง ที่จะจัดการตัวมันเอง

เจ้าหน้าที่โครงการ : ในการทำงานของเรา ก็ถือได้ว่าได้รับการสนับสนุนจากหลายส่วนหลายฝ่ายด้วยกัน

ผู้นำชุมชน : นอกจากนั้นเรายังได้รับการสนับสนุนจากโรงงานและอีกอย่างสนับสนุนนโยบายของทักษิณอย่างมาก การเอาจริงกับผู้ค้า ทำให้ซัพพลายไม่มีคือแหล่งผลิตไม่มี มันก็หาไม่ได้

ปัญหาอุปสรรค

แม้ข้อมูลแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลในภาพรวมของการดำเนินงานในชุมชนและของนโยบายรัฐเกี่ยวกับปัญหานี้ กระนั้นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนคลองเตยยังคงประสบกับปัญหาบางประการ ปัญหาเหล่านี้หลายกรณีไม่ได้มีสาเหตุจากโครงการแต่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอก

1. ความยั่งยืนของประสิทธิผล ผู้นำชุมชนรู้สึกว่ายาเสพติดกำลังจะแพร่ระบาดอีกครั้งนี้สังเกตจากการที่เด็กและเยาวชนเริ่มกลับมาจับกลุ่มกันในช่วงเวลาว่างคั่นเหมือนกับพฤติกรรมเมื่อครั้งสถานการณ์ยาบ้าระบาดหนักในช่วง พ.ศ. 2538-2540 ผู้นำชุมชนท่านหนึ่งใช้สภาพร่างกายของเด็กและเยาวชนเป็นเครื่องบ่งบอกว่า ยาเสพติดกำลังจะกลับมาแพร่ระบาดอีก ผู้นำชุมชนท่านนี้กล่าวว่าเด็กที่เคยอ้วนท้วนสมบูรณ์ก่อนหน้านี้ เริ่มจะมีหน้าตาไม่สดใสนับแต่เดือนพฤษภาคม (พ.ศ. 2547) ที่ผ่านมา สิ่งนี้น่าจะบอกเหตุได้ว่ายาบ้าเริ่มกลับมาแพร่ระบาดอีกครั้งหนึ่ง

ผู้นำชุมชนอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า การแก้ไขปัญหายาเสพติดยังไม่ประสบผลสำเร็จในระยะยาว พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงสาเหตุว่าเป็นเพราะประชาชนยังไม่มีอำนาจปราบปรามอย่างเด็ดขาด ขณะที่กลไกของรัฐบาลส่วนยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด

2. ปัญหาสิทธิมนุษยชน แม้ว่าข้อมูลที่เป็นทางการไม่ได้ให้คำตอบเกี่ยวกับประเด็นนี้ แต่ผู้นำชุมชนท่านหนึ่งกล่าวว่ามีกรณีการฆ่าตัดตอน จำนวน 7 คน ภายในอำเภอยุธยา นอกจากนี้ยังกล่าวถึงการใช้อำนาจตรวจสอบผู้ต้องหาเพื่อที่จะรัดไถ่ ปัญหาที่เกิดขึ้นทำให้ตำรวจด่าบดไม่ได้รับการยอมรับจากชุมชนเท่าที่ควร

3. ประสิทธิภาพของกฎหมายและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ผู้นำชุมชนสะท้อนความคิดเห็นว่ากฎหมายในปัจจุบันมีบทลงโทษเบาเกินไป นอกจากนั้นการดำเนินการตามกฎหมายยังมีช่องว่างทำให้ล่อแหลมต่อการทุจริตของเจ้าหน้าที่ และยากแก่การลงโทษผู้กระทำความผิด นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่รัฐส่วนหนึ่งยังเป็นผู้กระทำความผิดหรือเกี่ยวข้องกับขบวนการค้ายาเสพติด ปัญหาเหล่านี้ทำให้การปราบปรามยาเสพติดขาดประสิทธิผล

4. ระบบราชการ ระบบราชการที่ใช้การสั่งการจากเบื้องบนโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของชุมชนทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชนขาดประสิทธิผลการทำงานแบบราชการทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง งานที่จะยุติทันทีเมื่อหมด

งบประมาณหรือเป็น การทำงานแบบขอไปที แต่หากเปลี่ยนเป็นการทำงานที่เริ่มจากชุมชนแล้วจะมีความต่อเนื่องมากกว่า

5. **การสร้างแกนนำในกลุ่มเยาวชน** ชุมชนยังไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างแกนนำในกลุ่มเยาวชนที่จะช่วยสอดส่องดูแลกันเอง การอบรมแกนนำในโรงเรียนยังไม่ส่งผลที่เป็นรูปธรรม นอกจากนี้ แกนนำชุมชนรุ่นใหม่ยังไม่ได้ถูกฝึกสอนให้กับการทำงานอย่างแท้จริงเพราะต่างคิดว่าการทำงานชุมชนไม่ได้รับประโยชน์อะไร ขณะที่ปัญหาเรื่องปากท้องของตนเองยังมีความจำเป็นกว่า

โครงการเครือข่ายบัวหลวงรวมใจด้านภัยยาเสพติด

ภูมิหลัง

เครือข่ายปราบปรามยาเสพติดบัวหลวงสีขาวเกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชนที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดในชุมชนอย่างหนักในเวลานั้น นอกจากวัยรุ่นหรือแม้แต่พระสงฆ์ในชุมชนต่างติดยาเสพติดมากขึ้นแล้ว ปัญหาการลักขโมยยังเพิ่มความรุนแรงขึ้น ใน พ.ศ. 2545 โดยเฉพาะ พ.ศ. 2546 มีสัญญาณบ่งบอกชัดเจนว่าปัญหายาเสพติดในทุกหมู่บ้านในตำบลลาดบัวหลวงมีความรุนแรง จำนวนของผู้ค้ายาทั้งรายใหญ่และรายย่อยมีประมาณ 70 คน การขายยาเสพติดกระทำอย่างโจ่งแจ้งและแพร่หลายโดยเฉพาะในเวลากลางคืน ที่สำคัญคือมีการใช้เด็กให้ทำหน้าที่ “ปล่อยยา” ซึ่งเด็กเหล่านี้ทำงานที่ผิดกฎหมายประเภทนี้อย่างจริงจัง ทั้ง ๆ ที่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้ค้ารายใหญ่ เด็กที่ทำหน้าที่ปล่อยยาหลายคนเป็นเด็กนักเรียนและมักหนีเรียนมาหาเงินด้วยวิธีนี้

จำนวนผู้เสพมีเป็นจำนวนร้อยโดยผู้เสพลายรายเป็นผู้ค้ารายย่อยด้วย ผู้เสพส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นทั้งหญิงและชาย ส่วนใหญ่ของกลุ่มผู้ใหญ่ที่ใช้ยาเสพติดเป็นผู้ใช้แรงงาน ช่วงอายุของผู้เสพอยู่ระหว่าง 25-40 ปี ยาเสพติดที่ใช้กันมากที่สุดคือ ยาบ้า

แม้ปัญหายาเสพติดมีความรุนแรง แต่ชาวบ้านไม่สามารถพึ่งพาการทำงานของทางการได้เท่าที่ควร ในหลายกรณีขอบเขตรับผิดชอบระหว่างหน่วยงานที่ไม่ชัดเจนทำให้ผลการดำเนินงานในพื้นที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร บางครั้งเจ้าหน้าที่บางคนกลายเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกระทำผิดกฎหมายซึ่งส่งผลให้การปราบปรามยาเสพติดไม่ประสบผลสำเร็จ นอกจากนั้นชาวบ้านตระหนักดีว่าทั้งผู้เสพ และผู้ค้าส่วนใหญ่ต่างเป็นเยาวชนในชุมชน ดังนั้นจึงควรหาทาง

ช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้พร้อม ๆ กับป้องกันไม่ให้เยาวชนที่ยังไม่เคยใช้ยาเสพติดกลายเป็นเหยื่อของปัญหานี้

ภายใต้การริเริ่มของผู้นำในตำบล และผู้ใหญ่บ้าน 4-5 คน ชาวบ้านจึงรวมตัวกันหาทางปราบปรามปัญหาเสพติดในชุมชน โดยหลักการแล้วการทำงานของโครงการนี้ไม่ต้องการใช้วิธีการรุนแรงเนื่องจากผู้เกี่ยวข้องกับปัญหานี้คือ เยาวชนที่เป็นลูกหลานในชุมชน วิธีการที่ใช้จึงมุ่งที่การปราบปรามและสร้างจิตสำนึกและหาทางช่วยเหลือให้ผู้เสพได้รับการบำบัดรักษา

ปัจจัยนำเข้า

1. **ศักยภาพความพร้อม** จากการศึกษาพบว่า ศักยภาพและความพร้อมที่สำคัญของเครือข่ายบัวหลวงรวมใจด้านภัยยาเสพติดคือ ความตระหนักในปัญหาจากการที่ต้องเผชิญกับวิกฤติปัญหาเสพติดในแต่ละชุมชนร่วมกัน สิ่งนี้กลายเป็นแรงผลักดันให้เกิดเครือข่ายที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันปราบปรามและแก้ไขปัญหาเสพติดภายในชุมชน การที่ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดยเฉพาะผู้เสพเป็นเยาวชนในชุมชน ทำให้ความตั้งใจที่จะแก้ไขปัญหาจริงจังมากขึ้น

นอกจากวิกฤติแห่งปัญหาที่สร้างให้เกิดการผนึกกำลังในการแก้ไข ปราบปรามปัญหาเสพติดด้วยตนเองของชาวบ้านตำบลลาดบัวหลวงแล้ว การมีกลุ่มผู้นำที่เข้มแข็งและตั้งใจจริงในการทำงานเป็นอีกหนึ่งศักยภาพและความพร้อมของเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตั้งใจจริงของกลุ่มผู้นำทางการ อาทิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งต้องรับผิดชอบปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน การสนับสนุนของสถาบันทางสังคมในชุมชนเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สามารถสะท้อนศักยภาพและความพร้อมในการทำงานของเครือข่ายกล่าวคือ สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันทางศาสนา เช่น วัด มัสยิด ตลอดจนกลุ่มผู้นำศาสนาในชุมชนล้วนมีบทบาทในการสนับสนุนการทำงานเพื่อปราบปรามยาเสพติดให้สำเร็จลุล่วงไปได้ เช่น บทบาทในการฝึกอบรมจริยธรรม การช่วยตักเตือนผู้กระทำผิดในระหว่างการเทศน์สั่งสอนหรือพูดคุยแบบไม่เป็นทางการถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด ตลอดจนบาปหรือความผิดที่จะเกิดขึ้น

2. **ระบบสนับสนุน** ระบบสนับสนุนที่สำคัญต่อการทำงานประกอบด้วย การสนับสนุนด้านงบประมาณจากสำนักงาน ปปส. และจากผู้สนใจโดยทั่วไปทั้งจากภายในและภายนอกชุมชนที่ช่วยสมทบทุนเข้ากองทุนเพื่อการทำงานของเครือข่ายหรือจากการทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อระดมทุนสำหรับการนี้

นอกจากนี้ยังมีองค์กรทางสังคมอีกหลายแห่งที่คอยให้การสนับสนุน เช่น กลุ่มบัวหลวงสีขาว หรือกลุ่ม อปพร. (อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน อำเภอลาดบัวหลวง)

ซึ่งเป็นการทำงานประสานกันระหว่างตัวแทนของชาวบ้านในชุมชนและเจ้าหน้าที่ตำรวจในการดูแลความสงบเรียบร้อยของชุมชน การทำงานของ อปพร. มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการปราบปรามยาเสพติดในชุมชน

3. นโยบายและมาตรการ แม้ชาวบ้าน/เครือข่ายสามารถรวมตัวกันทำงานด้านการปราบปรามยาเสพติดด้วยตนเอง แต่ด้วยปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการไม่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยตรง รวมไปถึงการขาดความร่วมมือในการปราบปรามอย่างจริงจังจากเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วน ส่งผลทำให้การทำงานของเครือข่ายเป็นไปในลักษณะที่คอยคุมสถานการณ์ยาเสพติดเท่านั้น แต่ไม่สามารถขจัดปัญหาได้ เมื่อทางรัฐบาลใช้นโยบายประกาศสงครามเอาชนะยาเสพติดขึ้น จึงทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดต้องกระตือรือร้นและทำงานอย่างจริงจังมากขึ้น ดังนั้น นโยบายดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยนำเข้าสำคัญที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของเครือข่ายให้สามารถปราบปรามยาเสพติดได้สำเร็จมากขึ้น

กระบวนการดำเนินงาน

การแก้ไขปัญหาเสพติดของโครงการให้ความสำคัญกับการปราบปรามและบำบัดรักษาเป็นสำคัญ การดำเนินงานมีการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนแรกเป็นการชักชวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วยการโฆษณาจากรถติดเครื่องขยายเสียง เพื่อประกาศให้ผู้ค้าและผู้เสพทราบว่า ชุมชนจะทำการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง หลังจากประกาศแล้วจะให้เวลา 3 วัน เพื่อให้เลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติด หากไม่ยุติการเกี่ยวข้องกับภายในสามวัน จะจัดการอย่างเด็ดขาด นอกจากนี้ยังจัดทำใบปลิวแจกเพื่อชักชวนและให้โอกาสผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การเผยแพร่ผ่านใบปลิวกระทำ 3 เดือน/ครั้ง โดยเดินแจกให้กับทุกบ้านภายในชุมชน

2. หลังจากดำเนินการขั้นตอนแรกเสร็จสิ้นแล้ว ทางเครือข่ายเริ่มกระบวนการจับกุมผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างจริงจัง โดยพยายามหาเบาะแสของผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดด้วยวิธีการดังนี้

2.1 จัดทำตัวรับข้อมูลหมู่บ้านละ 5-7 จุด รวม 50 ตัว เพื่อรับแจ้งเรื่องราวเกี่ยวกับยาเสพติด คณะกรรมการ 2-3 คน เป็นคนนำข้อมูลที่ได้รับแจ้งมาให้กำนัน หลังจากนั้นกำนันเป็นผู้อ่านข้อมูลดังกล่าวด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อเก็บข้อมูลที่ได้ทราบเป็นความลับ

2.2 ใช้วิธีการให้รางวัลกับผู้ให้เบาะแสเกี่ยวกับยาเสพติด

- แจ้งเบะแสบผู้เสพยา ได้รับรางวัล 500 บาท
- แจ้งเบะแสบผู้ค้ายา ได้รับรางวัล 2,000 บาท

2.3 การตั้งด่านเพื่อจับกุมผู้เสพ ซึ่งวิธีการจับกุมผู้เสพกระทำโดยการยึดรถมอเตอร์ไซด์ ของผู้เสพก่อน แล้วนำรถมอเตอร์ไซด์ไปไว้ที่สถานีตำรวจ หลังจากนั้นจึงนัดให้ ผู้เสพมาพบในวันรุ่งขึ้น เพื่อที่จะใช้ผู้เสพไปล่อซื้อยา ผู้เสพส่วนใหญ่ไม่กล้าฝ่าฝืน ทั้งนี้เพราะกลัวว่าพ่อแม่จะทราบว่าเป็นผู้เสพยา

3. เมื่อได้เบาะแสบเกี่ยวกับผู้เสพ และได้ผู้ที่จะเป็นคนล่อซื้อยาแล้ว ทางกลุ่มได้ร่วมมือกับตำรวจเพื่อจับกุมผู้ค้ายาขณะการล่อซื้อ ระหว่างการดักจับกุมมักต้องใช้อุปกรณ์ประเภทกล้องส่องทางไกล เพื่อสังเกตการณ์ซื้อ-ขาย ทันทีที่เห็นว่ามีการซื้อขายยาเสพติด ทางกลุ่มได้เข้าจับกุม ในการจับกุมจะไม่มีการใช้กุญแจมือแต่เป็นเพียงการคุมตัวชั่วคราวก่อนนำผู้ค้ายาส่งไปยังสถานีตำรวจ

ในด้านของการประสานงานนั้น โครงการได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากกลุ่มอปพร. ในด้านการข่าวตลอดจนการร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจับกุมผู้กระทำผิด นอกจากการประสานงานการปราบปรามแล้วโครงการยังสามารถระดมทุนจากภายในและภายนอกชุมชน ด้วยการจัดทอดผ้าป่าสามัคคี การประสานงานกับสำนักงาน ปปส.ทำให้ได้รับงบประมาณสนับสนุน 100,000 บาท แม้การบำบัดรักษาจะไม่ใช้การทำงานของโครงการแต่ผู้รับผิดชอบสามารถประสานงานกับสถานบำบัดรักษา และโรงพยาบาลชุมชนเพื่อช่วยให้การช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติดในชุมชนประสบผลสำเร็จด้วยดี

สิ่งที่ถือเป็นจุดเด่นของการดำเนินงานอีกประการหนึ่งคือการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ โดยการทำงานมีได้กระจุกตัวอยู่ที่ประธานและรองประธานเครือข่ายเท่านั้น แต่ผู้นำทุกชุมชนยังมีส่วนในภาระหน้าที่ ที่สำคัญการบริหารงานยังมีการบันทึกข้อมูล โดยเฉพาะบันทึกการประชุมการใช้จ่ายงบประมาณและผลการดำเนินงานไว้อย่างชัดเจนพร้อมทั้งแจกจ่ายข้อมูลเหล่านี้ให้กับชาวบ้านได้รับทราบอย่างทั่วถึง การบริหารงานในลักษณะนี้ช่วยให้ได้รับความไว้วางใจจากชุมชน

ผลการดำเนินงาน

1. การลดลงของปัญหาเสพติด ผู้นำชุมชนให้ข้อมูลว่าโครงการสามารถแก้ไขปัญหาเสพติดได้ประมาณ 80% ผู้เสพจำนวนประมาณ 500 คนในชุมชนถูกส่งไปบำบัดที่

โรงพยาบาลทั้งหมด ขณะเดียวกันโครงการสามารถจับและลงโทษผู้ค้ารายย่อยได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นสถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนเปลี่ยนไปจากเดิมในช่วงที่มีการปราบปรามโดยรัฐ และชุมชนอย่างจริงจัง ผู้เสพจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะผู้อยู่ในวัยทำงานและวัยผู้ใหญ่เริ่มเปลี่ยนไปเสพกระท่อมแทนยาบ้า ผลสำเร็จของการปราบปรามตามโครงการไม่ได้เป็นที่ยอมรับในชุมชนเท่านั้น เพราะผลจากโครงการเริ่มขยายไปสู่ชุมชนข้างเคียง อาทิจำกัดที่ผู้รับผิดชอบโครงการเข้าไปช่วยตำบลอื่น ๆ ในการจับกุมผู้เสพและผู้ค้า

2. ทูทางสังคม เนื่องจากจุดเน้นหรือขอบเขตการทำงานให้ความสำคัญกับการปราบปราม ดังนั้นจึงทำให้การใช้ประโยชน์จากองค์กรทางสังคมทั้งที่เป็นและไม่เป็นทางการไม่กว้างขวางนัก นอกจากกลุ่มผู้นำชุมชนที่ถือเป็นกลุ่มทำงานหลักในชุมชนแล้ว องค์กรในท้องถิ่นที่มีส่วนให้ความสนับสนุนได้แก่ อบพร. ตำรวจ และกลุ่มเจ้าหน้าที่ปราบปรามยาเสพติด ข้อจำกัดของการสร้างทูทางสังคมนอกจากเกี่ยวข้องกับขอบเขตของงานแล้วเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ธรรมชาติของงานปราบปรามยาเสพติดที่มีความเสี่ยงภัยสูงจึงยากแก่การที่จะสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

ปัญหาอุปสรรค

การดำเนินงานของโครงการมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาเสพติด นอกจากนั้นยังช่วยสร้างความคิดในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในประเด็นที่ว่า การปราบปรามยาเสพติดเพียงด้านเดียวสามารถลดปัญหาเสพติดในชุมชนได้ อย่างไรก็ตามธรรมชาติของโครงการที่เน้นการปราบปรามก่อให้เกิดปัญหาบางประการ ประการแรกคือ การสร้างเครือข่ายของการประสานงานมีขอบเขตจำกัดกว่าโครงการที่ให้ความสำคัญกับมิติต่าง ๆ หลายด้าน ประการที่สองผลกระทบจากโครงการเป็นปัญหาค้างมีมากกว่าโครงการลักษณะอื่น ๆ อาทิ จะจัดการอย่างไรกับผู้ผ่านการบำบัดรักษาแล้ว ตลอดจน ครอบครัวยุติโดยเฉพาะบุตรของผู้ค้ายาเสพติดที่ได้รับการลงโทษ ปัญหาเหล่านี้โครงการไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร ปัญหาประการที่สามคือ ทศนะและความไม่ไว้วางใจระหว่างคณะผู้รับผิดชอบโครงการกับองค์กรระดับชุมชนบางองค์กร ปัญหาที่บั่นทอนประสิทธิภาพของโครงการอย่างน่าเสียดาย ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของประสิทธิภาพโครงการในระยะยาว

โครงการกองทุนธรรม กองทัพบกไทย ด้านภัยยาเสพติด

ภูมิหลัง

จากการทำงานด้านอบรมศีลธรรมให้กับเยาวชนและประชาชนทั่วไปมาตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ทำให้ศูนย์พัฒนาคุณธรรมมหาวชิราลงกรณ์ราชวิทยาลัยได้ทราบถึงปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่จังหวัดอยุธยา พระนิสิตฝึกสอนจากจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยที่ฝึกงานตามโรงเรียนต่าง ๆ ยังพบด้วยว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดปรากฏแม้แต่ในโรงเรียน พระนิสิตฝึกสอนเหล่านี้จึงร่วมกันคิดเพื่อหาทางป้องกันและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ศูนย์พัฒนาคุณธรรมได้นำเรื่องนี้ไปหารือกับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงกลาโหม ซึ่งการหารือเป็นไปด้วยดี ในภายหลังเมื่อมีการตั้งศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแล้วทำให้งานด้านการป้องกันและบำบัดรักษาของศูนย์พัฒนาคุณธรรมเพิ่มบทบาทขึ้น

ศูนย์ได้วิเคราะห์ปัญหาภัยยาเสพติดในพื้นที่แล้ว เชื่อว่าประมาณ 10% ของเยาวชนในพื้นที่เป็นผู้เสพยาเสพติด เยาวชนกลุ่มนี้มีอายุประมาณ 12-25 ปี ยาเสพติดที่ใช้กันแพร่หลายมากที่สุดหรือประมาณ 75-80% คือ ยาบ้า การเสพยาอื่นอยู่ในระดับ 7-8% ส่วนที่เหลือเป็นสารเสพติดประเภทอื่น ๆ อาทิ สารระเหย กระบอม แอคตาซี และยาเค เป็นต้น

ปัจจัยนำเข้า

1. **ศักยภาพความพร้อม** ศักยภาพและความพร้อมที่สำคัญของศูนย์พัฒนาคุณธรรม คือ เครือข่ายพระวิทยากรทั่วประเทศประมาณ 2,500 รูป นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายของศูนย์พัฒนาคุณธรรมทั้งในระดับจังหวัด และอำเภอทั่วประเทศไทย เครือข่ายพระวิทยากรและเครือข่ายศูนย์พัฒนาคุณธรรมในระดับจังหวัดและอำเภอ เป็นกลไกสำคัญในการทำงานที่ทำให้การดำเนินงานตามแนวทางของศูนย์ฯ ที่เน้นการจัดกิจกรรมอบรมและใช้พระธรรมในการขัดเกลาเป็นไปได้และครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ

ศักยภาพและความพร้อมที่สำคัญอีกด้านหนึ่ง คือ ความเป็นผู้นำ โดยเฉพาะพระมหาวิระพันธ์ รุกขิตสีโล หัวหน้าฝ่ายฝึกอบรมของศูนย์พัฒนาคุณธรรม ซึ่งมีผลงานที่ได้รับการยกย่องในวงกว้าง ท่านยังเป็นผู้มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมโดยใช้ธรรมเป็นแกนกลางในการอบรมขัดเกลา ด้วยคุณสมบัติดังกล่าวทำให้ผลงานสามารถสร้างศรัทธาจากทีมพระวิทยากร

และทหารที่ได้รับการฝึกอบรม ตลอดจนสาธุชนศิษย์โดยทั่วไป ด้วยเหตุนี้ทำให้มีพลังความร่วมมือที่คอยหนุนเสริมการทำกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง

2. ระบบสนับสนุน ระบบสนับสนุนในการทำงานของศูนย์พัฒนาคุณธรรมที่สำคัญคือ ความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหม สำนักงานปปส. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ทั้งในแง่ของการสนับสนุนด้านงบประมาณ และการประสานความร่วมมือในการปฏิบัติงานต่าง ๆ อาทิ ความร่วมมือกับทหารในการจัดโครงการค่ายกองทัพไทย-กองทัพธรรม ความร่วมมือในการจัดอบรมหลักสูตรอบรมคุณธรรม การจัดอบรมจริยธรรมในสถานศึกษา ตลอดจนความร่วมมือกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงานในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้านการฝึกอาชีพให้กับผู้ผ่านการบำบัดรักษา

ด้วยลักษณะเฉพาะขององค์กรด้านศาสนาที่มีการขับเคลื่อนการทำงานอย่างต่อเนื่อง จึงได้รับความศรัทธาจากเหล่าพุทธศาสนิกชน และบุคคลทั่วไป บุคคลเหล่านี้เองที่เป็นระบบสนับสนุนสำคัญต่อการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาคุณธรรมทั้งในด้านการงบประมาณ เช่น การบริจาคปัจจัยต่าง ๆ หรือการให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

3. นโยบายและมาตรการ นโยบาย/มาตรการสำคัญซึ่งเป็นหลักในการทำงานของศูนย์พัฒนาคุณธรรม และเป็นปัจจัยนำเข้าในการทำงาน คือ หลักการทำงานที่เน้น 7 รัก ได้แก่ “รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ พ่อ แม่ ครู – อาจารย์ และรักตนเอง” ยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ดังกล่าวถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นรูปธรรม อาทิ การจัดวิทยากรไปฝึกอบรมตามสถาบันต่าง ๆ การทำงานอย่างมีแผนที่ต่อเนื่อง และการอาศัยผู้ที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้แล้วเป็นพาหะชักนำผู้หลงผิดอื่น ๆ ให้เข้าร่วมโครงการ

กระบวนการบริหารดำเนินงาน

โครงการกองทัพธรรม กองทัพไทยด้านภยาสะเพตติ เป็นการป้องกันปัญหาอาชญากรรมและจัดบริการบำบัดรักษาในระดับพื้นที่หรือชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด และโรงเรียน ในการดำเนินงานพระจะร่วมมือกับทหารในการให้บริการ พระทำหน้าที่เป็นวิทยากรหรือเป็นพระวิทยากร ส่วนทหารเป็นผู้ช่วยในการฝึกวินัย และความอดทน ในปัจจุบัน ศูนย์พัฒนาคุณธรรมสามารถสร้างเครือข่ายพระวิทยากรทั่วประเทศได้ประมาณ 2,500 รูป นอกจากนั้นยังจัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณธรรมในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และเริ่มที่จะขยายสู่ระดับตำบล/ชุมชนต่อไป พระวิทยากรเป็นบุคลากรประจำศูนย์พัฒนาคุณธรรมระดับอำเภอ ๆ ละ 3-5 รูป แล้วแต่

ขนาดของอำเภอ ส่วนทหารที่ร่วมโครงการในปัจจุบันมีจำนวนไม่น้อยกว่า 1,650 นาย โดยประจำอำเภอ อำเภอละ 1-2 นาย พระวิทยากรและทหารทำงานเป็นทีม ทีมละประมาณ 5 คน ประกอบด้วย พระ 3 รูป และทหาร 2 นาย ทีมงานเหล่านี้ประจำอยู่ในพื้นที่ระดับอำเภอต่าง ๆ การทำงานพยายามยึดโรงเรียนทุกโรงเรียนในกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงาน/องค์กรที่กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ดูแลอยู่ เช่นหมู่บ้าน/ชุมชน และอื่น ๆ งานหลักของโครงการคือ พัฒนาจิตและปลูกจิตสำนึกให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน

นอกจากการทำงานในองค์กรต่าง ๆ แล้ว พระวิทยากรและทหาร ยังเข้าไปจัดบริการในชุมชน ทั้งนี้เพื่อค้นหาเด็กที่ติดยา เมื่อพบแล้วก็จะขึ้นอยู่กับความสมัครใจของเด็กว่า ต้องการรับการบำบัดหรือไม่ หากต้องการ ทางศูนย์ฯ ก็จะทำหน้าที่ในการบำบัดให้

1. **การสร้างความรู้ความตระหนักรู้** วิธีการหลักที่โครงการใช้ในการป้องกันยาเสพติดคือการสร้างความตระหนักรู้ด้วยการอบรมเพื่อให้ความรู้และปรับทัศนคติ ในปัจจุบันโครงการจัดการอบรมและกิจกรรมอื่น ๆ เป็นประจำสำหรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ รวม 9 กิจกรรม สาระสรุปของกิจกรรมเหล่านี้แสดงไว้ในกรอบที่ 1

2. **การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ** ขั้นตอนของการบำบัดและฟื้นฟูที่โครงการใช้คงคล้ายคลึงกับวิธีการทั่ว ๆ ไป โดยประกอบด้วย การบำบัดทางกาย การบำบัดทางจิต และการฟื้นฟูสมรรถภาพ การบำบัดทางกายเป็นการใช้ยาสมุนไพรเพื่อที่จะถอนพิษยาเสพติดในร่างกายออก ก่อนให้ยาจะมีการซักถามประวัติผู้รับการบำบัดเกี่ยวกับโรคประจำตัว เพราะผู้เป็นโรคเกี่ยวกับปอด หัวใจ จะกินถอนพิษยาเสพติดแทนที่ไม่ได้เนื่องจากจะมีผลข้างเคียงต่ออวัยวะเหล่านี้จึงต้องให้ยาบำรุงก่อน ใช้ถอนพิษยาเสพติด ในกรณีที่ผู้ติดยาไม่ได้เป็นโรคประจำตัว ก็จะให้ยาตามความหนักเบาของอาการ และระยะเวลาในการติด เช่น ติดยา 3-4 ปี จะให้ยา 3-5 แก้วต่อครั้ง นอกจากให้ยาแล้วผู้ติดยายังต้องออกกำลังกาย เช่น การเล่นตะกร้อ และฝึกระเบียบวินัยกับทหาร เมื่อมีเวลาว่างก็ต้องใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ด้วยการพัฒนาความสะอาดภายในศูนย์พัฒนาคุณธรรม ทั้งนี้เพื่อมิให้ผู้บำบัดมีเวลาคิดฟุ้งซ่านเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด ส่วนการบำบัดทางจิตที่กระทำควบคู่ไปกับการบำบัดทางกาย ประกอบด้วยการทำวัตรและสวดมนต์ เพื่อฝึกจิตใจให้มีความเข้มแข็ง

นอกจากการบำบัดทางกายและจิตแล้ว ศูนย์พัฒนาคุณธรรมยังจัดการฝึกอาชีพให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาด้วย โดยความร่วมมือของกรมพัฒนาฝีมือและแรงงาน จังหวัดอยุธยา ทำให้สามารถเปิดหลักสูตรการฝึกอบรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของผู้รับการบำบัด หลักสูตรการฝึกอาชีพที่จัดไปแล้วได้แก่การฝึกอาชีพเกษตรทฤษฎีใหม่ การใช้ปุ๋ยหมักในการเกษตร

การปลูกผักปลอดสารพิษ การทำปุ๋ยหมักจากขยะโรงครัว การแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารและการซ่อมรถจักรยานยนต์ เป็นต้น การอบรมหลักสูตรหนึ่ง ๆ ใช้เวลาประมาณ 10 วัน ซึ่งศูนย์ฯ เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด

กรอบที่ 1

ค่ายพุทธธรรม

เป็นหลักสูตรสำหรับนักเรียน นิสิต นักศึกษา และเยาวชนทั่วไป ใช้ระยะเวลาอบรม 3 วัน 2 คืน ปรัชญาพื้นฐานของหลักสูตรนี้ พิจารณาว่า “เยาวชน” คือ อนาคตของชาติ ปัญหาทางด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมมือแก้ไข หากไม่มีมาตรการแก้ไขที่ดีพอ จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มี การเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนโดยเป็นวิชาบังคับเลือก 2 คาบ/สัปดาห์ แล้วก็ตาม แต่ปัญหาเยาวชนกับสังคมก็ยิ่งเรื้อรังมาโดยตลอด สาเหตุส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในวัยเด็กยังไม่ดีพอ ปัจจุบันบางอย่างขึ้นอยู่กับครูผู้สอนทุกรายวิชา ไม่ใช่เฉพาะกับครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาเพียงฝ่ายเดียว นอกจากนั้นปัญหานี้ยังเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ครอบครัวและตัวของเด็กเอง การฝึกอบรมเข้าค่าย พุทธธรรมจึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยขัดเกลาอุปนิสัยและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ถึงแม้จะไม่ได้ผล 100% แต่ก็สามารถให้เยาวชน ที่ติดสารเสพติดกลับตัวเป็นคนดี เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กลุ่มที่ติดอยู่แล้วให้เข้าใจโลกและชีวิตมากขึ้น

ค่ายพัฒนาผู้นำเยาวชนในสถานศึกษา

หลักสูตรมุ่งพัฒนาผู้นำเยาวชนในสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายได้แก่ นักเรียน นักศึกษา การอบรมใช้ระยะเวลา 4 วัน 3 คืน หลักสูตรพิจารณาว่าอัตราการเพิ่มจำนวนของนักเรียนนักศึกษา ห้องเรียนมีจำกัด ครู อาจารย์มีไม่เพียงพอ การดูแลจึงไม่ทั่วถึง ในสถานศึกษามีผู้นำโดยตำแหน่ง ได้แก่ หัวหน้าชั้นเรียน ประธานนักเรียน ประธานองค์กรหรือชมรมต่างๆ แต่หลายสถานศึกษาไม่มีโอกาสให้ผู้นำเหล่านั้นทำงานอย่างมีประสิทธิภาพเต็มความสามารถเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาสถาบัน ดังนั้นหลักสูตรจึงมุ่งพัฒนาเยาวชนในสถานศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ด้านการปกครองโดยใช้กลุ่มผู้นำเป็นหูเป็นตาดูแลนักศึกษา รักษากฎระเบียบของสถาบัน ลดภาระของคณะครูอาจารย์
- ด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งแบ่งความรับผิดชอบในการดูแลภายในสถาบันให้สะอาด ร่มรื่น และสวยงาม

- ด้านวิชาการ ซึ่งระดมมันสมองของรุ่นพี่ให้ช่วยสอนเสริมรุ่นน้องแทนครูในเวลาว่าง จัดกลุ่มทบทวนวิชาการ เสริมทักษะและสร้างประสบการณ์
- ด้านกิจกรรมโดยผู้นำเหล่านี้จะวางแผนรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ของสถาบัน เช่น กิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมทางศาสนา งานกีฬา งานวันสำคัญ งานช่วยเหลือสังคม ฯลฯ

ค่ายปฏิบัติธรรม

ค่ายปฏิบัติธรรม เป็นโครงการสำหรับนักศึกษาและบุคคลทั่วไปที่ใช้ระยะเวลาอบรม 3 วัน 2 คืน หลักสูตรนี้พิจารณาว่าพระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติที่สืบต่อมาอย่างแนบแน่น กิจกรรมสำคัญ ๆ ทั้งของรัฐและชุมชนต้องมีส่วนประกอบด้านพระพุทธศาสนา เป็นพิธีการ กล่าวได้ว่าชีวิตของคนไทยผูกพันกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนตาย จนกลายเป็นวิถีชีวิต พระพุทธศาสนา เป็นมรดกอันล้ำค่าของคนไทยซึ่งควรจรรโลงไว้ แต่ปัจจุบันพระพุทธศาสนา มักมีเรื่องมัวหมองเป็นยุควิฤตศรัทธา สื่อมวลชนและประชาชน ไม่เข้าใจความเป็นชาวพุทธที่แท้จริง จึงควรจัดฝึกอบรมระยะสั้นเพื่อสร้างความเข้าใจในหลักธรรมคำสอน หลักการปฏิบัติบริหารจัดการ เจริญปัญญา เพื่อเป็นพุทธศาสนิกชนตัวอย่างที่ดี

ค่ายอาสาพัฒนาถิ่นทุรกันดาร

หลักสูตรนี้เกี่ยวกับค่ายอาสาพัฒนาถิ่นทุรกันดารที่ใช้เวลาอยู่ร่วมกัน 10-15 วัน เนื่องจากประเทศไทยในปัจจุบัน ยังมีปัญหาความยากจนและพื้นที่ทุรกันดารอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะตามแนวชายแดนของจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งโรงเรียนในพื้นที่ดังกล่าว จากการเดินทางไปเยี่ยมเยียน และสอบถามจากครูผู้สอนพบว่านักเรียนยังขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนการสอน หนังสือแบบเรียน เสื้อผ้า ผ้าห่มนอน อาหารกลางวัน ฯลฯ แม้จะมีหน่วยงานราชการ หรือองค์กรเอกชนต่าง ๆ ให้ความร่วมมือช่วยเหลือบ้างแล้วก็ตาม แต่ในระยะยาวยังประสบปัญหาอยู่ หลายแห่งของพื้นที่เหล่านี้ยังเดินทางลำบากมาก บางแห่งยังต้องอาศัยการเดินทางทำอยู่ โดยเฉพาะฤดูฝนที่มักมีฝนตกชุกเกือบตลอดทั้งปี เช่น จังหวัดตาก แม่ฮ่องสอน เชียงราย กาญจนบุรี เป็นต้น

สัมมนาครูอาจารย์ “กัลยาณมิตรของสังคม”

จากบทบาทและฐานะของครูในปัจจุบันพบว่า ครูคือผู้พัฒนาคุณภาพของคน และสังคมไม่ว่าสังคมจะมีรูปแบบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หรือยุควิทยาศาสตร์และไม่ว่าคนในสังคมจะเป็น แพทย์ วิศวกร ทหาร ตำรวจ นักการเมือง นักธุรกิจ นักแสดง ฯลฯ คนเหล่านี้ล้วนผ่านการหล่อหลอมทั้งในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติมาจากครูทั้งสิ้น ครูจึงเป็นผู้สร้างบุคคลอาชีพต่าง ๆ ให้สังคม ดังนั้นครูไม่เพียงผู้นำทางวิชาการเท่านั้นแต่ยังต้องเป็นผู้นำสังคมในด้านคุณธรรมและวัฒนธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม การเปลี่ยนแปลงของสังคม

ตามยุคสมัยทำให้บทบาทของครูได้รับผลกระทบ การสัมมนาตามหลักสูตรนี้ใช้ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

สัมมนาครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนา

ศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย ได้จัดสัมมนาเรื่องปัญหาและแนวทางปรับปรุงการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาทั้งในระดับผู้บริหารและปฏิบัติตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2536 มาจนปัจจุบัน ที่ผ่านมาได้พบปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือปัญหาเรื่องครูอาจารย์ขาดเทคนิคการใช้และการผลิตสื่อการสอนวิชาพระพุทธศาสนาจึงทำให้การเรียนการสอนไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร เนื่องจากกระทรวงศึกษาธิการมีการประกาศใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงในปีการศึกษา 2533 ที่ให้ความสำคัญกับการใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อช่วยให้บรรลุตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ดังนั้นจึงได้จัดการสัมมนาระยะเวลา 4 วัน 3 คืน ตามหลักสูตรนี้ขึ้น

การผลิตสื่อการสอนสำเร็จรูป (CAI) ด้วยคอมพิวเตอร์

หลักสูตรอบรมการผลิตสื่อการสอนสำเร็จรูป (CAI) วิชาพระพุทธศาสนาและวิชาอื่น ๆ ด้วยคอมพิวเตอร์ใช้เวลา 5 วัน 4 คืน หลักสูตรเล็งเห็นว่าการศึกษาปัจจุบันอยู่ในยุคไร้พรมแดน คอมพิวเตอร์เป็นสิ่งที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษา การวิจัยพบว่าโปรแกรมนี้สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสื่อมัลติมีเดียในคอมพิวเตอร์ตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการเรียนของแต่ละบท นอกจากนั้นยังสามารถใช้โปรแกรมทดสอบประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาหรือ วิชาอื่นจึงควรจะเรียนรู้เกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนสำเร็จรูปด้วยคอมพิวเตอร์

ค่ายฟื้นฟูจิตใจผู้ติดสารเสพติด

โครงการจัดค่ายฟื้นฟูจิตใจผู้ติดสารเสพติดพัฒนาขึ้นจากสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการระบาดของยาเสพติดอย่างกว้างขวางและรุนแรงในกลุ่มเด็กและเยาวชน ศูนย์พัฒนาคุณธรรมได้จัดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตมาเป็นเวลานานหลายปี จนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง มีผู้ผ่านการอบรม ปีละแสนกว่าคน และมีผู้ประกาศตนเลิกจากอบายมุขและสารเสพติดรับการบำบัดเบื้องต้นไปแล้วปีละ 3 หมื่นกว่าคน ศูนย์พัฒนาคุณธรรม ได้ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะยาวจึงได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนเพื่อฟื้นฟูจิตใจผู้ติดสารเสพติดอย่างต่อเนื่อง

บ้านเปลี่ยนวิถี

โครงการบ้านเปลี่ยนวิถีมุ่งแก้ไขปัญหายาเสพติดควบคู่กับปัญหาความยากจนโดยการบำบัด 4 แนวทางคือ กายบำบัด เวชบำบัด จิตบำบัด และอาชีวบำบัด โดยช่วยเหลือให้ผู้ต้องการเลิกยาเสพติดหลังจากเข้ารับการบำบัด และฟื้นฟูแล้วด้วยการสร้างกำลังใจและการให้สัมมาชีพที่เหมาะสม ก่อนจะส่งบุคคลเหล่านี้คืนสู่สังคม

3. การบริหาร การบริหารงานของโครงการแม้จะมีการจัดองค์กรย่อยและกระจายความรับผิดชอบลงสู่ชุมชนอย่างกว้างขวางแต่การดำเนินงานในหลายกรณียังคงต้องยึดศูนย์พัฒนาคุณธรรมที่อำเภอวังน้อย จังหวัดอยุธยา เป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะในด้านงบประมาณ และหลักสูตรการอบรม ในด้านการบริหารงานงบประมาณ ศูนย์พัฒนาคุณธรรมได้จัดตั้งมูลนิธิขึ้นทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมของการระดมทุน จัดสรรงบประมาณและจัดทำรายงานทางการเงิน ขณะที่หลักสูตรต่าง ๆ (ดูกรอบที่ 1) ที่เครือข่ายในชุมชนใช้เพื่อการอบรมคงเป็นหลักสูตรมาตรฐานร่วมกันมากกว่าจะเป็นหลักสูตรที่ดัดแปลงตามสภาพชุมชน

จุดเด่นของการบริหารโครงการคือการประสานงานที่หลากหลายโดยเฉพาะการประสานพลังร่วมกับกระทรวงกลาโหมด้วยการฝึกอบรมให้เหล่าทหารเป็นวิทยากรที่จะรับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ของกระทรวง และของศูนย์พัฒนาคุณธรรม

การยึดหลักการทำงานที่เน้น “ทำลายล้างยา ไม่ทำลายล้างคน” ทำให้ศูนย์พัฒนาคุณธรรมพิจารณาว่ารัฐบาลมีหน้าที่หลักในเรื่องของการปราบปรามยาเสพติด ส่วนวัด/ศูนย์พัฒนาคุณธรรมมีหน้าที่ปราม โดยเน้นการประสานความร่วมมือระหว่าง กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกลาโหม เป็นหลักในการดำเนินงาน

หากพิจารณาการประสานพลังร่วมภายในองค์กรเครือข่ายพระวิทยากรทั่วประเทศจะสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานเชิงรุกโดยมีศูนย์พัฒนาคุณธรรม อำเภอวังน้อย เป็นเสมือนศูนย์กลางของเครือข่าย พระวิทยากรที่เป็นเครือข่ายทั้งหมดต้องผ่านการฝึกอบรมของศูนย์ฯ เพื่อให้เกิดความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน ส่วนใหญ่ของการฝึกอบรมเน้นในเรื่องของการนำหลักสูตรต่าง ๆ ไปใช้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ เมื่อได้พระวิทยากรมีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานแล้ว เครือข่ายพระวิทยากรเหล่านี้ก็จะกลายเป็นกลไกหลักในการรุกรัดบรรณาคู่ต่อไป กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ส่วนเป้าหมายรองลงมา คือ เด็กเยาวชนและคนในชุมชน ตลอดจนบุคคลที่สนใจทั่วไป

โครงการพยายามบูรณาการการป้องกันและการบำบัดรักษาเข้าด้วยกันโดยปล่อยให้การปราบปรามยาเสพติดเป็นความรับผิดชอบของรัฐตามแนวทางที่ได้กล่าวก่อนหน้านี้ ในส่วนของ การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพโครงการใช้การบูรณาการวิธีการทางการและจิตควบคู่ไปกับการฝึกอาชีพ การพยายามบูรณาการมาตรการต่าง ๆ เข้าด้วยกันที่สำคัญ คือ การใช้ชุมชนบำบัด โดยสร้างชุมชน “สัพพะยะ” ขึ้นเพื่อรองรับการใช้ชีวิตร่วมกันของผู้ผ่านการบำบัดรักษาที่ไม่สามารถกลับไปใช้ชีวิตในชุมชนเดิมได้เพราะ ได้รับการปฏิเสธ หรือไม่ก็เป็นเพราะชุมชนเดิมเต็มไปด้วยสิ่งแวดล้อมที่จะยั่วยุ หรือบีบบังคับให้บุคคลเหล่านี้จำต้องกลับไปเสพยาเสพติดอีกครั้งหนึ่ง

ผลการดำเนินงาน

1. **ทุนทางสังคม** คุณลักษณะของโครงการที่เชื่อมโยงกับสถาบันศาสนาทำให้การสร้างเครือข่ายการสนับสนุนจากหน่วยงานและกลุ่มต่าง ๆ ของภาครัฐในชุมชนประสบความสำเร็จ การยอมรับจากหน่วยงานของรัฐในระดับมหภาคโดยเฉพาะจากกระทรวงกลาโหมช่วยให้โครงการสามารถระดมความร่วมมือในระดับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างของการผลิตวิทยากรทหารเป็นจำนวนมาก ตลอดจนการสามารถรุกเข้าสู่สถานศึกษาในวงกว้างได้แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการสร้างทุนทางสังคมที่เป็นเครือข่ายองค์กรภาครัฐได้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากโครงการของศูนย์ค่อนข้างเบ็ดเสร็จในตัวเอง ดังนั้นการใช้ทุนทางสังคมในการดำเนินงานจากกลุ่มองค์กรเอกชนจึงไม่ปรากฏชัดเจน (ยกเว้นด้านการระดมทุนของมูลนิธิ)

2. **การลดลงของปัญหาเสพติด** โครงการสามารถผลิตวิทยากรด้านการป้องกันได้เป็นจำนวนมากดังได้กล่าวมาแล้ว วิทยากรเหล่านี้เป็นผู้ช่วยให้การเผยแพร่ความรู้เพื่อการป้องกันปัญหาเสพติดกับเยาวชนและประชาชนทั่วไปเพิ่มจำนวนเป็นทวีคูณ ในด้านการบำบัดรักษานั้น โครงการสามารถให้บริการแก่ผู้ติดยาเสพติดจำนวน 144 รายใน พ.ศ. 2545 และเพิ่มขึ้นเป็น 212 รายใน พ.ศ. 2546 ผู้เข้ารับการบำบัดรักษาเหล่านี้ส่วนใหญ่ได้รับการส่งตัวมาจากศาล เนื่องจากโครงการไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปราบปราม ดังนั้นจึงไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของผู้ค้าในพื้นที่

คำถามสำคัญคือ ปัญหาเสพติดลดลงหรือไม่? แม้จะไม่มีการบินทักข้อมูลจากโครงการ แต่คำให้สัมภาษณ์ของผู้รับผิดชอบบางตอนแสดงให้เห็นว่าปัญหาเสพติดใน พ.ศ. 2547 ลดลง โดยผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ไม่มีผู้ติดยาเสพติดรายใหม่เกิดขึ้น” และอีกตอนหนึ่งที่ตั้งข้อสังเกตว่า “ปี 2547 เด็กที่มา [รับการบำบัดรักษา] จะติดกาว ซึ่งใช้แทน

ยาบ้าและกัญชา” ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของนโยบายรัฐนั้น ผู้ให้ข้อมูลให้ข้อมูลว่าภายหลังการประกาศสงครามกับยาเสพติดแล้ว “ยาเสพติดหายไปในระดับหนึ่ง”

แม้ข้อมูลจะไม่ได้แยกแยะว่าการลดลงของปัญหายาเสพติดเป็นผลจากนโยบายของรัฐหรือการดำเนินงานในชุมชนอย่างชัดเจน แต่หากพินิจพิจารณาถึงข้อมูลที่ได้นำเสนอไว้ข้างต้นแล้ว ก็น่าจะได้อธิบายคล้ายคลึงกับที่กล่าวไว้ในโครงการอื่น ๆ คือ การลดลงของปัญหายาเสพติดในพื้นที่โครงการนี้ได้รับอิทธิพลสำคัญจากนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐที่กล่าวเช่นนั้นเพราะโครงการนี้ดำเนินมากว่า 10 ปีแล้ว ข้อมูลระหว่าง พ.ศ. 2545 และ 2546 ยังคงแสดงถึงการเพิ่มของผู้เข้ารับการรักษาอย่างต่อเนื่อง แต่การเปลี่ยนแปลงที่ว่าเด็กที่เข้ารับการรักษาใน พ.ศ. 2547 ส่วนใหญ่ติดกาแวนที่จะเป็นยาบ้าและกัญชา แสดงให้เห็นว่าปัญหาเริ่มจะลดลงเป็นปีแรกใน พ.ศ. 2547 ภายหลังจากที่ประสิทธิผลของนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐเริ่มปรากฏชัดเจน ข้อมูลในส่วนนี้ได้รับการยืนยันจากคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า ผลของนโยบายทำให้ยาเสพติดหายไปในระดับหนึ่ง

ปัญหาอุปสรรค

สิ่งที่น่าจะช่วยให้โครงการประสบผลสำเร็จมากขึ้นคือ การจัดเก็บข้อมูลที่เป็นระบบและครอบคลุมการดำเนินงานในทุกด้าน เนื่องจากการทำงานมีเครือข่ายกว้างขวางทั่วประเทศ ดังนั้นการรวบรวมและประมวลข้อมูลจึงเป็นหัวใจสำคัญของการประสานงาน หากโครงการสามารถจัดระบบข้อมูลได้ก็จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานได้ในทางหนึ่ง นอกจากนี้หากโครงการให้ความสำคัญกับองค์การภาคเอกชนภายในชุมชนมากขึ้นแล้วก็อาจจะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จมากขึ้น ธรรมชาติของโครงการที่รับผิดชอบโดยสถาบันศาสนาทำให้อีกโอกาสที่จะได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายภาคประชาชนและองค์กรท้องถิ่นมีมาก การให้ความสนใจกับมิตินี้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่โครงการอาจจะใช้เพิ่มประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

โครงการพัฒนาแผนตำบลแบบมีส่วนร่วม

ภูมิหลัง

การดำเนินงานภายใต้โครงการพัฒนาแผนตำบลแบบมีส่วนร่วมมีปรัชญาแตกต่างจากโครงการส่วนใหญ่ กลุ่มผู้รับผิดชอบเชื่อว่าการแก้ปัญหายาเสพติดทางตรงหรือแบบ “ซึ่งหน้า”

เป็นการเสี่ยงประหนึ่งเป็นการนำพาตนเองและชาวบ้านวิ่งเข้าไปชนกับลูกปืน ดังนั้น ยุทธศาสตร์ที่ใช้จึงเน้นไปที่การป้องกันยาเสพติดมากกว่าการปราบปรามโดยปล่อยให้มีความรับผิดชอบด้านการปราบปรามส่วนใหญ่เป็นของทางการ ยิ่งไปกว่านั้นยุทธศาสตร์ยังเป็นการทำงานทางอ้อมที่ไม่ได้จัดกิจกรรมต่อต้านยาเสพติดอย่างโจ่งแจ้งชัดเจนแต่กลับเน้นกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ส่งผลถึงการลดปัญหาทางอ้อมและที่สำคัญเน้นไปที่กระบวนการการทำงาน

ตำบลสามัคคีเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบททั้งนี้เพราะอำเภออุทัยเป็นที่ตั้งของโรงงานเป็นจำนวนมาก ชาวตำบลสามัคคีส่วนใหญ่จึงหาเลี้ยงชีพจากการทำงานในภาคเกษตรกรรมเป็นหลักและภาคอุตสาหกรรมเป็นรอง คุณลักษณะของการมีส่วนร่วมของสังคมอุตสาหกรรมทำให้การรวมกลุ่มในระดับองค์กรเป็นไปได้ยาก ผู้รับผิดชอบโครงการมีฐานความคิดว่าปัญหายาเสพติดเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม ดังนั้นการแก้ไขปัญหานี้จึงต้องกระทำไปพร้อม ๆ กับปัญหาคุณภาพชีวิตอื่น ๆ การเริ่มต้นของการทำงานจึงกระทำไปพร้อม ๆ กันระหว่างปัญหาเศรษฐกิจ-สังคมและปัญหายาเสพติด

การศึกษาชุมชนของกลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการพบปัญหาสำคัญของชุมชนดังนี้

1. ปัญหาเศรษฐกิจโดยรวมชุมชน ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองของเยาวชนรวมทั้งกลุ่มผู้ติดยาเสพติด ต้องเผชิญร่วมกัน คือ ปัญหาหนี้สิน ต้นทุนการทำกินสูง ราคาผลผลิตตกต่ำ ทำให้ต้องสละวนอยู่กับการหารายได้ให้กับครอบครัว สิ่งนี้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวเหินห่างและนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว ครอบครัวแตกแยก เยาวชนขาดความอบอุ่นจึงหันไปใช้ยาเสพติดเป็นทางออก

2. ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลคนในชุมชนมีค่านิยมต่อเงินมากกว่าคุณค่าทางจิตใจ การเลียนแบบที่ขาดการใช้วิจารณญาณในการเลือกรับเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์จึงกลายเป็นปัญหาของชุมชน

3. ปัญหาทางด้านการเมืองท้องถิ่น โดยการเกิดขึ้นของ อบต. ซึ่งเป็นหน่วยงานท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชิดกับสภาพปัญหามากที่สุด ยังไม่สามารถทำให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาดำบลมีความครอบคลุมและปรากฏผลอย่างเป็นรูปธรรม ที่เป็นเช่นนี้เพราะความสนใจส่วนใหญ่ของ อบต. ยังคงเน้นที่การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก กระบวนการแก้ไขปัญหในระดับนโยบายของท้องถิ่นจึงยังไม่ตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหของชุมชนได้อย่างแท้จริง

ในส่วนของปัญหายาเสพติดนั้น สถานการณ์ก่อนการประกาศนโยบายสงครามกับยาเสพติดค่อนข้างรุนแรง พัฒนาการของปัญหาไม่ได้เป็นปรากฏการณ์ในชุมชนเท่านั้นแต่

ส่วนหนึ่งเป็นการชักนำให้เข้ามาของเจ้าหน้าที่รัฐบางคน ตัวยาที่แพร่ระบาดคือยาบ้าเป็นส่วนใหญ่ ผู้เสพกลุ่มใหญ่ที่สุดมีอายุระหว่าง 15-35 ปี โดยผู้เสพส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ทำงานในโรงงาน ปัญหาของสถานประกอบการแห่งหนึ่งในชุมชนรุนแรงถึงขนาดมีลูกจ้างใช้ยาเสพติดถึง 30% ที่รุนแรงเพราะผู้จัดการหลายคนเป็นเอเยนต์ขายยาเสียเอง ส่วนตำรวจก็ไม่ค่อยเข้าไปตรวจหรือ ก่อนกว่าจะเข้าตรวจพนักงานก็รู้ตัวเสียก่อน ส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้เสพอาจเป็นผู้ค้ารายย่อย สำหรับผู้ค้ารายใหญ่ส่วนหนึ่งเป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่ประจำอยู่ในตำบล อีกส่วนหนึ่งเป็นคนนอกพื้นที่

สถานการณ์ช่วงนั้นถือว่ารุนแรง มีกรณีลักเล็กขโมยน้อยในชุมชน อาทิ เครื่องวัดน้ำ และปั้มน้ำของชาวบ้านถูกขโมยอยู่เนือง ๆ ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจากปัญหาทำนองนี้มาก แต่ไม่ทราบว่าจะแก้ไขปัญหได้อย่างไร การมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่รัฐในปัญหาทำให้ ชาวบ้านต้อง ปิดเงียบไม่สนใจใคร เพราะกลัวที่จะเดือดร้อน

จากปัญหาที่พบทำให้กลุ่มผู้รับผิดชอบโครงการสัจจะออมทรัพย์ที่ริเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2543 เริ่มให้ความสนใจกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด ผู้รับผิดชอบในนาม “กลุ่มสัจจะ” ได้เป็นผู้ดึงชาวชุมชนเข้ามาร่วมกันพัฒนาแผนตำบลที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติด-สังคมรวมไปกับปัญหายาเสพติดในท้องถิ่น โครงการนี้เริ่มต้นในช่วงเวลาที่ใกล้เคียงกับการประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐบาล จนถึงขณะนี้บางส่วนของแผนพัฒนาตำบลได้จัดทำเสร็จแล้วทั้งนี้โดยอาศัยการร่วมกันคิดร่วมกันทำของคนในชุมชนทั้ง 10 หมู่บ้านในตำบล จุดเน้นของแผน คือ กระบวนการพัฒนาแผน และการจัดการกับปัญหายาเสพติดทางอ้อมโดยผสมผสานไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมของท้องถิ่น

ปัจจัยนำเข้า

1. **ศักยภาพความพร้อม** ความคิดริเริ่มของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะคุณสายฝน ตรีณาวงษ์ และผู้ใหญ่วิรินทร์ บำรุงวงศ์ คุณสายฝน ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับชุมชน และการทำแผนชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ตลอดจนเคยทำงานในโครงการกองทุนชุมชนเกิด แรงบันดาลใจที่จะทำโครงการดังกล่าวขึ้นในชุมชนของตนเอง จึงได้ประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนกับความคิดเห็นกับผู้ใหญ่วิรินทร์ บำรุงวงศ์ ซึ่งเป็นเพื่อนสนิท จากนั้นทั้ง 2 ท่านได้เป็นแกนกลางหรือแกนนำสำคัญในการขยายแนวความคิดของโครงการนี้สู่ชุมชนในวงกว้าง นอกจากศักยภาพการริเริ่มของคนหนุ่มสาวแล้ว กลุ่มองค์กรเดิมในชุมชน เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ หมู่ 9 ยังมีบทบาทสำคัญในโครงการนี้ กลุ่มองค์กรเหล่านี้เป็นองค์กรชุมชนที่เกิดจากการรวมกลุ่มของผู้ที่

ประสบปัญหาร่วมกัน และถือเป็นองค์กรที่สร้างการเรียนรู้ในกระบวนการทำงานพัฒนาหรือกระบวนการทำงานแบบกลุ่มของชาวบ้านอันเป็นฐานในการทำงานที่สำคัญของชาวบ้านหมู่ 9 และชาวบ้านทั้งตำบลในเวลาต่อมา

2. ระบบสนับสนุน โครงการการพัฒนาแผนตำบลแบบมีส่วนร่วม ตำบลสามบัณฑิต มีระบบสนับสนุนจากแหล่งสำคัญ 2 แหล่ง คือ

2.1 สำนักงาน ปปส. ซึ่งให้การสนับสนุนด้านงบประมาณโครงการ พร้อมทั้งเป็นแหล่งข้อมูลและถ่ายทอดความรู้แก่โครงการและคนในชุมชน

2.2 องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น (อบต.) ถือเป็นส่วนสนับสนุนด้านงบประมาณที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง

3. นโยบายและมาตรการ เนื่องจากโครงการนี้ใช้วิธีผสมผสานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน ดังนั้น ภาพของนโยบายและมาตรการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับชุมชนจึงขาดความชัดเจน ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญและเชื่อว่ามีอิทธิพลต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงของปัญหาจึงกลายเป็นนโยบายชาติด้านการประกาศสงครามกับยาเสพติดแทนที่จะเป็นนโยบายและมาตรการที่พัฒนาขึ้นในท้องถิ่น

กระบวนการดำเนินงาน

เนื่องจากโครงการนี้กำหนดวัตถุประสงค์เพียงการจัดทำแผนของตำบล นอกจากนั้นวิธีการที่ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นวิธีอ้อมหรือผสมผสานกับการพัฒนาเศรษฐกิจ – สังคมของชุมชน ดังนั้น การดำเนินงานจึงยังขาดรูปธรรมที่ชัดเจน กระบวนการทำงานที่ผู้รับผิดชอบโครงการใช้ประกอบด้วย

1. เวทีชาวบ้าน วิธีการหลักที่ใช้คือการพูดคุยกับชาวชุมชนทุกหมู่บ้านในตำบลสามบัณฑิต การพูดคุยเป็นไปทั้งในแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการ การพูดคุยวิธีแรกหมายถึงการที่เจ้าหน้าที่โครงการหาโอกาสพบปะพูดคุยกับชาวบ้านตามวาระโอกาสต่าง ๆ

สำหรับการพูดคุยอย่างเป็นทางการได้แก่ การจัดเวทีในทุกหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและแสวงหาความร่วมมือในการจัดทำแผน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาโครงการสามารถจัดเวทีการพูดคุยในทุกหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 3 ครั้ง ส่วนการจัดเวทีพูดคุยในระดับตำบลได้จัดมาแล้ว 2 ครั้ง

2. การทำงานผ่านผู้นำ กลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการคือผู้นำที่เป็นทางการของชุมชน อันได้แก่ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครหมู่บ้าน คณะกรรมการกลุ่มอาชีพต่าง ๆ หมู่บ้านละประมาณ 20 คน ซึ่งโครงการพยายามสร้างการมีส่วนร่วมในการร่วมกันคิดและร่วมกันพัฒนาแผนพัฒนาหมู่บ้าน เหตุผลสำคัญของการกำหนดให้ผู้นำเป็นทางการเหล่านี้เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญก็เพราะ กลุ่มนี้มีความน่าเชื่อถือ หากสามารถสร้างการยอมรับและพัฒนาความร่วมมือได้เป็นผลสำเร็จแล้ว ก็จะช่วยให้งานร่วมกับชาวชุมชนมีประสิทธิภาพขึ้น

แนวทางหลักของโครงการคือ พยายามประสานงานกับผู้นำที่เป็นทางการในท้องถิ่น และคนในชุมชนเพื่อผลักดันให้ทุกฝ่ายในชุมชนร่วมกันพัฒนาแผนชุมชนที่จะแก้ไขปัญหาพื้นฐานด้านปากท้อง ส่วนปัญหาเสพติดเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของแผนของแต่ละชุมชนดังกล่าวเท่านั้น

ผลการดำเนินงาน

แม้ว่าจะมีการจัดกิจกรรมพบปะพูดคุยกับกลุ่มผู้นำและชาวบ้านของหมู่บ้านต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ผลการดำเนินงานของโครงการยังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมยังไม่เสร็จสิ้นดังนั้นกิจกรรมพัฒนารวมทั้งกิจกรรมด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจึงยังไม่บังเกิดขึ้น ผู้รับผิดชอบโครงการยอมรับว่ายังไม่สามารถสร้าง “ความเป็นประชาคมที่เข้มแข็ง” ได้ ขณะเดียวกันการพยายามทำงานในระดับที่กว้างเกินไป (หมายถึงหวังผลทั้งตำบล) ทำให้ขาดรากฐานการทำงานที่มั่นคง อย่างไรก็ตามผลจากการพูดคุยการผลักดันผ่านผู้นำ ตลอดจนการติดต่อประสานงานระหว่างโครงการได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์บางประการ

1. ความตระหนัก ผู้รับผิดชอบโครงการเชื่อว่าคนในชุมชนมีความรู้ ความตระหนักในปัญหาเสพติดของชุมชน แต่ยังไม่มีการแสดงออก หรือจัดกิจกรรมเพื่อการนี้ด้วยเหตุผลบางประการ ประการแรก ปัญหาพื้นฐานด้านปากท้องมีความสำคัญ เร่งด่วนกว่า ดังนั้นทุกคนจึงใช้เวลาส่วนใหญ่แก้ไขปัญหาลักษณะนี้ เหตุผลประการที่สองเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย และเหตุผลประการสุดท้ายคนในชุมชนยังคงถือว่าเป็นเรื่องของผู้นำในชุมชน หากผู้นำชุมชนยังนิ่งเฉย การแก้ไขปัญหาก็จะไม่บังเกิดขึ้น

2. **ทุนทางสังคม** การปฏิบัติตามโครงการนำไปสู่การสร้างเครือข่ายขององค์กรในชุมชนซึ่งเป็นที่มาของการสนับสนุนการดำเนินงาน ในส่วนแรกได้เกิดความเป็นประชาคมขึ้นในตำบล แม้ว่าจะเป็นเพียงจุดเริ่มต้นหรือยังไม่เป็นประชาคมที่เข้มแข็งก็ตาม นอกจากนั้นการทำงานร่วมกับคณะกรรมการของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนตลอดจนหน่วยงานที่เป็นทางการ อาทิ อบต. ยังเป็นการเริ่มต้นวางรากฐานของการระดมทรัพยากรและความร่วมมือจากกลุ่มและองค์กรในชุมชน

3. **ผลของนโยบายรัฐ** การเลือกศึกษาโครงการนี้ทั้ง ๆ ที่โครงการยังไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ชัดเจนเพราะต้องการให้การวิเคราะห์ถึงผลกระทบจากนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐชัดเจนขึ้น โครงการนี้เริ่มต้นขึ้นในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกับนโยบายของรัฐ แต่ยังไม่มีการจัดกิจกรรมใด ๆ รวมทั้งด้านป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในชุมชน ในลักษณะนี้จึงแตกต่างจากกรณีอื่น ๆ ที่มีการดำเนินงานตามโครงการแล้วซึ่งทำให้ยากแก่การแยกแยะว่าการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัญหาเป็นผลจากนโยบายรัฐ หรือกิจกรรมตามโครงการ หรือจากปฏิสัมพันธ์ของการดำเนินงานทั้งสองระบบ

หากการศึกษาครั้งนี้พบว่า สภาพปัญหายาเสพติดของตำบลสามบัณฑิตลดลงทั้ง ๆ ที่ไม่มีการจัดโครงการใด ๆ เป็นการเฉพาะในพื้นที่นี้แล้ว ก็จะได้ข้อสรุปยืนยันที่หนักแน่นขึ้นกว่านโยบายรัฐประสบผลสำเร็จในวงกว้าง และสามารถส่งผลถึงระดับชุมชนรากหญ้า

คำสัมภาษณ์จากผู้รับผิดชอบโครงการหลานตอนทีสะท้อนให้เห็นว่าปัญหายาเสพติดในตำบลสามบัณฑิตลดลงจริง ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีการจัดกิจกรรมภายใต้โครงการนั้นนอกจากการพูดคุยหรือใช้เวทีชาวบ้านเพื่อการพัฒนาแผนแก้ไขปัญหายาเศรษฐกิจ-สังคมในชุมชนเท่านั้น นโยบายของรัฐทำให้ชุมชนต้องให้ความสนใจกับปัญหายาเสพติด การเอ็กซเรย์พื้นที่ปัญหาในตำบลทำให้ทราบจำนวนของผู้เสพและผู้ค้าที่ชัดเจนขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในหมู่ 9 ทราบจำนวนผู้เสพที่แน่นอนว่ามี 21 คน ส่วนผู้ค้ารายย่อยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเดียวกับผู้เสพ ในช่วงของการใช้นโยบายของรัฐทำให้สถานการณ์ยาเสพติดเบาบางลงมาก หรือกล่าวได้ว่า แทบจะไม่มีเหลืออยู่เลย ยาเสพติดกลายเป็นสิ่งที่หาซื้อได้ยาก ผู้ค้ารายใหญ่ที่เป็นกลุ่มเจ้าหน้าที่รัฐหายไปจากชุมชน กลุ่มผู้เสพต้องเปลี่ยนไปเสพยาเสพติดประเภทอื่นแทน ปรัชญาการณ์ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนก็เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นเช่นกัน นโยบายเชิงก้าวร้าวของรัฐทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองกล้าแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ไม่พบว่ามีผู้เสพรายใหม่เพิ่มขึ้นในตำบล

หากข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชื่อถือได้แล้วก็น่าจะได้อธิบายที่หนักแน่นว่านโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐมีประสิทธิผลจริงอย่างน้อยก็ในพื้นที่จังหวัดอยุธยา ซึ่งเป็นตัวแทนของพื้นที่ภาคกลางสำหรับการศึกษาครั้งนี้ ประสิทธิภาพของนโยบายรัฐมีอำนาจมากพอที่ลดปัญหาเสพติดแม้แต่ในพื้นที่ที่ไม่มีโครงการเฉพาะด้านยาเสพติดอยู่เลยดังเช่นในเขตตำบลสามัคคี อำเภอกุทัย จังหวัดอยุธยา

ปัญหาอุปสรรค

การดำเนินงานของโครงการสะท้อนถึงปัญหาบางประการ บางส่วนของปัญหาเหล่านี้เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดภายในชุมชนหรือของบุคคลที่ยังไม่สามารถแก้ไขให้ลุล่วงได้ ในเบื้องต้นนั้น ปัญหาเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะโครงการที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการทำงานจัดทำแผนมากกว่าจะเป็นผลลัพธ์ของการดำเนินงานจากการนำไปปฏิบัติ จุดเน้นในลักษณะนี้อาจจะเป็นผลดีในระยะยาวในแง่ของการพัฒนาบุคคลในชุมชน แต่สำหรับผลระยะสั้นที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแล้ว ยังไม่ปรากฏชัดเจน นอกจากปัญหาพื้นฐานในด้านนี้แล้ว ผู้รับผิดชอบโครงการได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค ดังนี้

1. **ความร่วมมือจากผู้นำชุมชน** ผู้รับผิดชอบโครงการมีทัศนะว่าผู้นำหมู่บ้านและอบต. ยังคงยึดติดกับกรอบความคิดเก่า ๆ และมีความขัดแย้งกัน นอกจากนั้นผู้นำชุมชนหลายพื้นที่ยังมีปัญหาส่วนบุคคล อาทิ ขาดประสบการณ์ บุคลิกภาพส่วนตัว
2. **ลำดับความสำคัญ** เนื่องจากชุมชนนี้มีความเป็นเมืองหรือสังคมอุตสาหกรรมอยู่ส่วนหนึ่ง จึงทำให้การรวมกลุ่มทำได้ยาก นอกจากนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงให้ความสำคัญกับปัญหาการเลี้ยงชีพเป็นอันดับแรก การมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงยังไม่ชัดเจน
3. **การแก้ไขปัญหายาเสพติดในระยะยาว** คงคล้ายคลึงกับชาวลองตะเคียนที่ผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาแผนตำบลแบบมีส่วนร่วมให้ข้อมูลว่าในขณะนี้ปัญหายาเสพติดอาจจะเพิ่มขึ้นหากรัฐไม่หาทางทำให้นโยบายมีความยั่งยืน ตัวชี้วัดที่บ่งบอกว่ายาเสพติดกำลังจะกลับมาของชุมชนนี้คงคล้ายคลึงกับที่คลองตะเคียนกล่าวคือ การเริ่มกลับมาจับกลุ่มมั่วสุมของเยาวชนในตำบล ดังที่ผู้รับผิดชอบโครงการสะท้อนข้อมูลไว้ในตอนหนึ่งของการสัมภาษณ์ว่า “พอวัยรุ่นเริ่มจับกลุ่มกัน ซึ่งมอเตอร์ไซด์กัน เหมือนกับที่เคยเป็นเมื่อปีก่อน ๆ ที่ยังไม่มีประกาศสงครามอย่างเด็ดขาด และอีกอย่างแหล่งก็มาจากที่เดิม...”

โครงการถักทอเครือข่ายพลังชุมชน-พลังแผ่นดิน

ภูมิหลัง

โครงการถักทอเครือข่ายฯ มีลักษณะคล้ายคลึงกับโครงการพัฒนาตำบลแบบมีส่วนร่วมซึ่งได้กล่าวมาแล้ว กล่าวคือ เป็นการทำงานที่ไม่ได้มุ่งให้เกิดผลกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยตรง โครงการใช้รูปแบบของการส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักคิดเพื่อแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังพยายามประสานให้เกิดการดำเนินงานครอบคลุมทั้งจังหวัดโดยผ่านเครือข่ายองค์กรชุมชน การดำเนินงานที่ผ่านมายังมีระยะเวลาเพียง 1 ปี

ปัจจัยนำเข้า

1. **ศักยภาพความพร้อม** โครงการพยายามจัดตั้งคณะทำงานประจำจังหวัดจากบุคลากรที่มีความชำนาญและเป็นตัวแทนของฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนจำนวน 37 คน บุคคลเหล่านี้ประกอบด้วยข้าราชการ ผู้แทนจากภาคเอกชน กลุ่มองค์กร เครือข่าย ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป คณะทำงานพยายามใช้ศักยภาพของศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดที่รัฐเป็นผู้จัดตั้งขึ้นในระดับต่าง ๆ (ศตส.)

2. **ระบบสนับสนุน** เนื่องจากโครงการพยายามอิงการทำงานกับหน่วยงานประสานงานของรัฐ คือ ศตส. ดังนั้น ศตส. จึงกลายเป็นระบบสนับสนุนสำคัญของโครงการ การสนับสนุนเหล่านี้ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสพ ผู้ค้าในพื้นที่ นอกจาก ศตส. แล้วเครือข่ายพันธมิตรในจังหวัดถือเป็นระบบสนับสนุนสำคัญที่ช่วยให้การทำงานดำเนินไปได้ เครือข่ายพันธมิตรประกอบด้วยกลุ่มสตรีจังหวัด เครือข่ายชุมชนเมือง เครือข่ายประชารัฐ ชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ

3. **นโยบายและมาตรการ** ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการทำงานของโครงการพยายามสนองตอบต่อนโยบายรัฐในเรื่องนี้ ดังนั้น นโยบายการประกาศสงครามกับยาเสพติดจึงเป็นแนวทางที่โครงการยึดถือ นอกจากนั้นโครงการยังอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนของนักคิดสำคัญ ๆ เพื่อพยายามทำให้ผลของการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในชุมชนคงอยู่ได้ แม้มาตรการของรัฐจะถูกลดความสำคัญหรือยุติลง

กระบวนการดำเนินงาน

1. **สนับสนุนการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด** กระบวนการที่โครงการใช้นั้นเน้นไปที่การทำงานทางอ้อม หรือเป็นเพียงการส่งเสริมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่ การส่งเสริมเหล่านี้ประกอบด้วย

1.1 **การปรับวิถีคิดของชุมชน** การทำงานในขั้นตอนนี้เริ่มจากการพยายามทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และเยาวชนในชุมชน หลังจากนั้นจึงจัดเวทีพบปะให้กับชุมชนเพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติและร่วมกันคิดหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการร่วมกันคิด คือแผนงานที่พร้อมจะนำไปปฏิบัติได้ ในส่วนของการปฏิบัติตามแผนนั้นโครงการจะหาทางสนับสนุนเพื่อให้แผนงานบังเกิดผล อาทิ ประสานงานกับ อบต. เพื่อการจัดสรรงบประมาณสนับสนุน

1.2 **บูรณาการกับการแก้ไขปัญหายาเศรษฐกิจ-สังคม** ในส่วนของการป้องกันปัญหายาเสพติด โครงการพยายามผสมผสานการดำเนินงานกับการแก้ไขปัญหายา ความยากจน การศึกษา สาธารณสุข วิธีการนี้คล้ายคลึงกับโครงการพัฒนาแผนตำบลแบบมีส่วนร่วม

1.3 **ชุมชนบำบัด** ในด้านการบำบัดรักษา โครงการให้ความสำคัญกับวิธีการบำบัดโดยการจัดสภาพชุมชนให้เหมาะสมและมีส่วนเอื้ออำนวยต่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด วิธีการนี้ประกอบด้วย

- การสร้างทัศนคติชุมชนให้ยอมรับผู้ติดยาเสพติด
- ผู้รับการบำบัดต้องใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในชุมชนและหลีกเลี่ยงการพักรักษาตัวในสถานบำบัดรักษา
- จัดหาอาชีพให้ผู้ผ่านการบำบัดรักษา
- ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ โดยจัดการดูแลในลักษณะของชุมชนเอื้ออาทร

2. **การบริหาร** โครงการใช้การบริหารงานโดยพยายามจัดตั้ง คณะทำงานระดับจังหวัดซึ่งมีองค์ประกอบจากผู้แทนภาครัฐและเอกชน นอกจากนั้นโครงการตั้งผู้ประสานงานจังหวัด ซึ่งบุคคลนี้เป็นผู้ประสานงานเพื่อให้เกิดคณะทำงานระดับอำเภอพร้อมทั้งผู้ประสานงานหลัก จากนั้นการทำงานในระดับอำเภอจะนำไปสู่การจัดตั้งคณะทำงานและ ผู้ประสานงานระดับตำบล ในขั้นตอนสุดท้ายคณะทำงานและผู้ประสานงานระดับตำบลจะหาวิธีการทำให้เกิด

คณะทำงานและผู้ประสานงานในระดับหมู่บ้านหรือชุมชนต่อไป คณะทำงานและผู้ประสานแต่ละระดับ ทำงานกับเป็นเครือข่ายตามแนวทางในข้อ ครอบคลุมทั้งจังหวัด

โครงการคาดหวังว่าการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแต่ละระดับจะช่วยให้เกิดการทำงานที่เป็นรูปธรรมและเชื่อมโยงกันทุกระดับ ในกรณีที่การทำงานในพื้นที่มีปัญหาอุปสรรค คณะทำงานในระดับที่เหนือขึ้นไปจะเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ในลักษณะของพี่เลี้ยงเพื่อช่วยแก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้ลุล่วงไป ความช่วยเหลืออาจปรากฏในรูปของคำแนะนำ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ สำหรับการทำงานในแต่ละระดับนั้นกำหนดให้คณะกรรมการประจำพื้นที่มีอิสระในการทำงานอย่างเต็มที่

ผลการดำเนินงาน

เนื่องจากโครงการเพิ่งเริ่มดำเนินงานมาเพียง 1 ปี ประกอบกับลักษณะของหลักและวิธีการที่เน้นการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของชุมชน ดังนั้นการดำเนินงานจึงยังไม่ปรากฏผลชัดเจน เจ้าหน้าที่โครงการได้ยอมรับว่า การทำงานมีขอบเขตกว้างขวางในลักษณะของการบูรณาการ ดังนั้น “แผนในการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างยั่งยืนทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด จึงยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมมากนัก” เมื่อเป็นดังนี้ ผลการเปลี่ยนแปลงสุดท้ายอันได้แก่ สภาพปัญหาเกี่ยวกับผู้ค้า – ผู้เสพ จึงยังไม่สามารถรายงานได้ว่าเป็นผลจากโครงการ อย่างไรก็ตามในแง่ของการเตรียมการด้านการสร้างภาคีความร่วมมือแล้ว โครงการมีความพร้อมที่จะสร้างการมีส่วนร่วมกับองค์กรต่าง ๆ เกือบทั่วทั้งจังหวัดอยุธยาได้

ปัญหาอุปสรรค

ปัญหาสำคัญของโครงการคือ ขอบเขตของงานที่ดูจะกว้างขวางเกินศักยภาพโดยรวมของโครงการ การจะทำงานในลักษณะนี้ได้อย่างประสบผลสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือในด้านต่าง ๆ การพยายามสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในลักษณะของพลังชุมชน-พลังแผ่นดินเป็นความคิดริเริ่มที่เป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน แต่โครงการยังคงต้องใช้ความพยายามอีกมาก

บทสรุปจากกรณีศึกษาของจังหวัดอยุธยา

โครงการที่เลือกศึกษาในจังหวัดอยุธยาประกอบด้วย โครงการลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่เป็นโครงการที่บูรณาการการทำงานทุกด้าน (เครือข่ายชาวคลองตะเคียน) โครงการที่เน้นการปราบปราม (เครือข่ายบัวหลวงรวมใจต้านภัยยาเสพติด) โครงการที่เน้นการป้องกัน (ศูนย์พัฒนาคุณธรรม) และโครงการที่เป็นการแก้ไขปัญหาทางอ้อม (การพัฒนาแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมและเครือข่ายักทอพลังชุมชน-พลังแผ่นดิน) โครงการเหล่านี้นอกจากจะมีวิธีการทำงานที่แตกต่างกันแล้ว การดำเนินงานยังอยู่ในระยะต่าง ๆ กันไป ความแตกต่างของโครงการเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อการหาข้อสรุปเชิงนโยบายบางประการโดยเฉพาะในด้านนโยบายของรัฐด้านการแก้ไขปัญหาเสพติดซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลการศึกษาของจังหวัดอยุธยาช่วยให้ภาพเกี่ยวกับนโยบายของรัฐเพิ่มเติมจากที่กล่าวไว้ในส่วนของการวิจัยเอกสารดังนี้

1. ประสิทธิภาพของนโยบายรัฐ ข้อมูลจากพื้นที่จังหวัดอยุธยาแสดงผลยืนยันข้อมูลจากการวิจัยเอกสารที่บ่งบอกว่าปัญหาเสพติดภายหลังนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดลดลงอย่างชัดเจน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการในพื้นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ปัญหาเสพติดระหว่าง พ.ศ. 2546-2547 ลดลงอย่างชัดเจน

ที่สำคัญกว่านั้นคือ การพิจารณาประสิทธิภาพที่ใช้นโยบายรัฐเป็นหลักของโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่ร่วมกัน แสดงนัยว่าประสิทธิภาพของนโยบายรัฐมีมากกว่าประสิทธิภาพของโครงการย่อย ๆ ในพื้นที่ การสรุปผลในลักษณะนี้มาจากเหตุผลดังนี้

1.1 ประสิทธิภาพของโครงการต่าง ๆ ในช่วงก่อนหน้าการประกาศใช้นโยบายของรัฐไม่ได้ปรากฏชัดเจน トラバจนภายหลังการใช้นโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติด การลดลงของปัญหาเสพติดของพื้นที่ภายใต้โครงการต่าง ๆ จึงปรากฏชัดเจน

1.2 ปัญหาในพื้นที่โครงการที่แม้จะยังไม่ปรากฏการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมเลยคือ อำเภอกุทัยในช่วงประกาศใช้นโยบายของรัฐลดลงเช่นกัน ปรากฏการณ์นี้ให้ข้อพิสูจน์ว่าลำพังเพียงนโยบายของรัฐเพียงส่วนเดียวสามารถลดปัญหาในชุมชนได้

เมื่อประมวลปรากฏการณ์เหล่านี้เข้าด้วยกัน จึงได้ข้อสรุปว่าประสิทธิภาพของนโยบายรัฐอย่างน้อยก็ในเขตจังหวัดอยุธยามีอิทธิพลในการลดปัญหาเสพติดมากกว่าประสิทธิภาพของโครงการย่อย ๆ ในพื้นที่ ในทางกลับกันอาจสรุปได้ว่าหากปล่อยให้โครงการในพื้นที่ดำเนินไปตามลำพังโดยปราศจากการสนับสนุนอย่างจริงจังจากนโยบายจากส่วนกลางแล้ว การลดปัญหาเสพติดไม่สามารถบรรลุได้

2. **ความยั่งยืนของประสิทธิผล** ข้อมูลจากพื้นที่บ่งบอกว่าปัญหายาเสพติดที่ลดลงก่อนหน้านี้กำลังจะกลับมาเนื่องจากมีสิ่งบ่งบอกบางประการ อาทิ การจับกลุ่มมั่วสุมของเยาวชนเริ่มกลับมาปรากฏอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น ปัญหาของนโยบายรัฐที่สำคัญ คือ จะสร้างความยั่งยืนของประสิทธิผลได้อย่างไร การทุ่มเททรัพยากรของรัฐในระดับที่ผ่านมาคงเป็นไปได้ ดังนั้นรัฐจะแก้ไขปัญหาคความยั่งยืนของประสิทธิผลได้อย่างไร โดยเฉพาะข้อสรุปจากข้อ 1 บ่งบอกว่าลำพังเพียงการดำเนินงานของโครงการต่าง ๆ ในพื้นที่ไม่มีอำนาจมากพอที่จะลดปัญหาเสพติด

3. **การละเมิดสิทธิมนุษยชน** ข้อมูลจากอย่างน้อย 2 พื้นที่ของจังหวัดอยุธยาคือ ตำบลคลองตะเคียนและตำบลสามัคคีชี้ให้เห็นว่าผลกระทบในด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากนโยบายรัฐน่าจะมีอยู่จริงปัญหาในมิตินี้ได้แก่ การฆ่าตัดตอน การซ้อมผู้ต้องหา

4. **ประสิทธิผลของมาตรการการลดอุปทาน** การประกาศสงครามกับยาเสพติดซึ่งเป็นนโยบายที่เน้นการลดอุปทานของรัฐ ตลอดจนกรณีของโครงการเครือข่ายบัวหลวงที่เน้นการปราบปรามปรากฏผลที่สอดคล้องกันว่าสามารถลดปัญหาเสพติดได้รวดเร็วชัดเจนซึ่งสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับชุมชนได้ กล่าวโดยสรุปคือการแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยการปราบปรามเพียงด้านเดียวหากกระทำอย่างจริงจังและทั่วถึงสามารถลดปัญหาเสพติดได้ อย่างไรก็ตามการใช้มาตรการปราบปรามอย่างเข้มงวดมีปัญหบางประการ คือ

4.1 ผลข้างเคียง อาทิ การละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือปัญหาสังคมต่อเนื่องดังที่ปรากฏในพื้นที่ลาดบัวหลวง คือ ปัญหาที่เกิดกับครอบครัวของผู้ค้า และผู้เสพที่ถูกจับกุมซึ่งชุมชนต้องรับภาระต่อไป

4.2 การใช้มาตรการปราบปรามมาสามารถสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชนได้ไม่มากเท่ากับมาตรการอื่น ที่เป็นเช่นนี้ เพราะการมีส่วนร่วมในมาตรการปราบปราม มีความเสี่ยงการสร้างการมีส่วนร่วมในการปราบปรามอาจต้องให้สินบนนำจับ หรือชี้เบาะแสดังเช่นที่รัฐใช้ในวงกว้าง และที่ชุมชนลาดบัวหลวงใช้ในระดับท้องถิ่น โดยหลักแล้วการสร้างการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ไม่เหมาะสมนัก

5. **ยาเสพติดกับสังคม** ผลจากการใช้นโยบายของรัฐและการดำเนินงานในชุมชน ประหนึ่งจะทำให้ได้ข้อสรุปว่าการจัดการกับปัญหาเสพติดคงจะกระทำได้เพียงการควบคุมให้อยู่ในระดับที่สามารถจัดการได้เท่านั้น การขจัดยาเสพติดจากสังคมทั้งหมดคงเป็นไปได้ ข้อมูลการบำบัดรักษาจากพื้นที่จังหวัดอยุธยาแสดงให้เห็นว่าในขณะที่การปราบปรามยาบ้าประสบผลสำเร็จอย่างชัดเจนนั้น การแพร่ระบาดเปลี่ยนไปสู่ยาเสพติดประเภทอื่น ๆ อาทิ สารระเหย และพืชกระท่อม ปัญหายาเสพติด จึงคล้ายคลึงกับปัญหาสังคมบางประเภท อาทิ การเล่นการพนัน

และปัญหา โสเภณี กล่าวคือ เป็นปัญหาที่อยู่คู่กับสังคมมานานแล้วอาจจะตลอดไป การแก้ไขปัญหาคงกระทำได้ดีที่สุดคือควบคุมให้อยู่ในระดับหนึ่งเท่านั้น

6. **สัญญาณเตือนภัยของปัญหายาเสพติด** การศึกษาในชุมชนแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการใช้ยาเสพติดสัมพันธ์กับพฤติกรรมชายขอบอื่น ๆ อาทิการจับกลุ่มมั่วสุม การแข่งรถจักรยานยนต์ ฯลฯ เจ้าหน้าที่โครงการอาศัยพฤติกรรมเหล่านี้เป็นสัญญาณเตือนภัย หรือบ่งชี้สถานการณ์ปัญหาเสพติด หากพฤติกรรมชายขอบเหล่านี้สามารถบ่งชี้สถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ได้อย่างเที่ยงตรงแล้ว การพัฒนาตัวแบบเพื่อใช้สถิติเหล่านี้ในระดับมหภาคเพื่อเป็นสัญญาณเตือนภัย หรือตัวชี้วัดของปัญหาเสพติดก็น่าจะเป็นไปได้

บทที่ 6
กรณีศึกษาพื้นที่เขตกรุงเทพฯ

การศึกษาการดำเนินงานของโครงการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในเขตคลองเตย ประกอบด้วยโครงการที่คัดเลือกมาจากโครงการในเขตคลองเตย 5 โครงการ โดยโครงการเหล่านี้รับผิดชอบโดยภาคประชาชนในชุมชนแต่มีลักษณะและสถานะแตกต่างกันไป การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์จากผู้รับผิดชอบโครงการ คุณลักษณะของโครงการทั้ง 5 สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 6.1

สรุปสาระสำคัญของโครงการในเขตคลองเตยที่คัดเลือกมาศึกษา

โครงการที่	ชื่อโครงการ	ลักษณะโครงการ	พื้นที่โครงการ
1	ชุมชนพัฒนา 70 ไร่	เน้นการทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติดในชุมชน	ชุมชนพัฒนา 70 ไร่ เขตคลองเตย
2	ชุมชนร่วมใจสามัคคี	เน้นการประสานงานที่ดีระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน/องค์กร	ชุมชนร่วมใจสามัคคี เขตคลองเตย
3	วัดสะพานพระโขนง	เน้นการจัดโครงการฝึกอบรมโดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนา	เขตคลองเตย
4	สมาคมอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด	เน้นการป้องกันป้องปราม บำบัดผู้ติดยา และการพัฒนานคน	เขตคลองเตย
5	ชมรมข้าฯ ขออาสาทำความดีเพื่อแผ่นดิน	เน้นการจัดโครงการฝึกอบรม และการเปิดเวที	เขตคลองเตย

ชุมชนพัฒนา 70 ไร่

เขตคลองเตย

ภูมิหลัง

จากการศึกษาพบว่าพื้นที่เขตชุมชนพัฒนา 70 ไร่ เป็นพื้นที่ที่มีระดับความรุนแรงของปัญหายาเสพติดมากที่สุดในเขตคลองเตย ดังคำบอกเล่าของประธานชุมชน ที่กล่าวว่าในชุมชนจะมีคนเสพยา นอนฉีดยาเสพติด และเสี่ยชีวิต เพราะเสพยาเป็นจำนวนมาก โดยยาเสพติดส่วนใหญ่ก็คือ เฮโรอีน ผงขาว และยาบ้า หรือเสี่ยงสะท้อนจากเยาวชนในชุมชนที่เล่าว่า เคยพบเห็นการค้าขายยาเสพติดในชุมชน คำบอกเล่าเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงของปัญหาเสพติดในพื้นที่ชุมชนพัฒนา 70 ไร่ เป็นอย่างดี

ด้วยสถานการณ์ที่ค่อนข้างรุนแรงนี้ ส่งผลให้ช่วงเวลาก่อนที่จะมีการประกาศสงครามต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดของรัฐบาล ชุมชนไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างจริงจัง ประกอบกับการมีกลุ่มอิทธิพลซึ่งเป็นผู้ค้ายาเสพติดรายใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชน ชาวบ้านจึงไม่กล้าที่จะไปต่อสู้ ทำได้เพียงการเก็บข้อมูลรายชื่อผู้ค้าทั้งรายย่อยและรายใหญ่ไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งมีทั้งการบันทึกข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร และแอบถ่ายรูปไว้ เมื่อได้ข้อมูลที่แน่ชัดจึงแจ้งไปยังสถานีตำรวจที่อยู่นอกพื้นที่ หรือแจ้งข้อมูลผ่านระบบตู้ปณ. เนื่องจากชาวบ้านเห็นว่าสถานีตำรวจในพื้นที่ไม่สามารถจัดการกับผู้ค้ายาเสพติดเหล่านี้ได้

สำหรับต้นเหตุของปัญหาเสพติดในชุมชน คนในชุมชนมองว่ามีความเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่ กล่าวคือ ชุมชนพัฒนา 70 ไร่ เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีประชากรราว 1,086 หลังคาเรือน 3,000 กว่าครอบครัว และประชากร 8,000 กว่าคน อาศัยอยู่กันอย่างแออัด ซึ่งการที่คนส่วนใหญ่อพยพมาจากแหล่งอื่น ทำให้ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนได้ อีกทั้งการเข้ามาของคนจำนวนมากยังก่อให้เกิดปัญหาการว่างงาน ปัญหาความยากจน ปัญหาการติดการพนัน ตลอดจนปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ส่งผลเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดด้วยกันทั้งสิ้น โดยเฉพาะเรื่องความยากจน ถือเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดผู้ค้า ผู้เสพ และคนเดินยอด ในชุมชน

การแพร่ระบาดของยาเสพติดเริ่มตั้งแต่ปี 2539 โดยผู้เสพส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนที่มีอายุประมาณ 14-16 ปี ซึ่งเริ่มจากการดมกาว สารระเหยต่างๆ ก่อนที่จะเข้าสู่การเสพยาบ้า ในช่วงระยะเวลานั้น เยาวชนร้อยละ 30-40 จะเสพลิงเสพติดเหล่านี้ เด็กบางคนเข้ามาสู่กระบวนการค้ายาเสพติดเนื่องจาก ต้องการเงินมาเล่นเกมคอมพิวเตอร์ จึงตัดสินใจเข้าร่วม

กระบวนการดังกล่าว เป็นต้นว่า เป็นผู้เดินยอดให้กับผู้ค้ารายใหญ่ ในส่วนของผู้ค้านั้น ผู้ค้ารายย่อยมีประมาณร้อยละ 20 และรายใหญ่ประมาณร้อยละ 10 สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชุมชนได้เป็นอย่างดี

ปัจจัยนำเข้า

1. ศักยภาพความพร้อม

- วิฤตปัญหาเสพติดในพื้นที่

เนื่องจากสถานการณ์ในพื้นที่ที่มีความรุนแรงเป็นอย่างมาก ทำให้หลายฝ่ายมีความต้องการที่จะร่วมมือกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ดังนั้นเมื่อรัฐมีนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติด จึงเกิดการรวมตัวของคนในชุมชน เช่น เกิดกลุ่มอาสาสมัครเดินเวรยาม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ปรปภ. ผู้ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการดูแลควบคุมสถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชน นอกจากนี้วิฤตปัญหาดังกล่าวยังส่งผลให้คนในชุมชนมีความกลัวที่จะต่อสู้กับกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลต่างๆ เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไปจากชุมชน

- คณะกรรมการชุมชนที่มีความเข้มแข็ง

ผลจากการที่ผู้นำเดิมต้องพ้นจากตำแหน่ง เนื่องจากความอ่อนแอของกลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่ ส่งผลให้คนในชุมชนที่มีความตั้งใจที่จะทำงานให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริงมีโอกาสที่จะได้รับการคัดเลือกจากชุมชน และมีโอกาสในการทำงาน ก่อให้เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี

- การมีแหล่งทุนของตนเอง

ชุมชนมีรายได้จากการให้เช่าพื้นที่จัดตลาดนัด รายเดือนละ 28,000 บาท เพื่อใช้เป็นกองทุนในการดำเนินงานจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งกองทุนดังกล่าวนี้เป็นศักยภาพที่สำคัญของชุมชน เนื่องจากการมีแหล่งเงินทุนเป็นของตัวเอง ทำให้ชุมชนไม่ต้องรบกวนงบประมาณจากหน่วยงานภายนอกเพียงอย่างเดียว ชุมชนจึงสามารถจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ยังทำให้คณะกรรมการปฏิบัติงานไม่ต้องรับภาระในเรื่องของการสำรองใช้งบประมาณส่วนตัวไปกับการจ่ายของส่วนร่วม

2. ระบบสนับสนุน

ได้รับการให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดจากองค์กรเอกชนต่าง ๆ ได้แก่

- มูลนิธิดวงประทีป

- มุลินิส่งเริ่มการพัฒนาบุคคลของหลวงพ่อบุญ
- มุลินิสึกษาเอเชีย

โดยส่วนใหญ่องค์กรเอกชน / มุลินิส่งนี้จะให้การสนับสนุนในเรื่องสวัสดิการอาหารในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการใช้สถานที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

นอกจากองค์กรเอกชน / มุลินิส่งแล้ว ในบางโครงการยังได้รับการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ กำลังคนในการทำงาน โดยเฉพาะงานด้านการเดินเวรยาม และการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชนจาก สำนักงาน ปปส. การส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามาเสริมการทำงานจากสถานีตำรวจนครบาลท่าเรือ และตำรวจตระเวนชายแดนเข้ามาสนับสนุนในเรื่องการให้คำแนะนำแก่อาสาสมัครเดินเวรยาม ในประเด็นเกี่ยวกับการป้องกันตนเองและการสืบสวนหาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากศูนย์บริการสาธารณสุข 41 คลองเตย (คลินิกบำบัดยาเสพติด) ในเรื่องของการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในชุมชน

3. นโยบายและมาตรการ

นโยบายประกาศสงครามเพื่อเอาชนะยาเสพติดของภาครัฐ ได้เน้นที่การแก้ไขปัญหาทั้งระบบ กล่าวคือ เสี่ยงสะท้อนจากคนในชุมชน พบว่า ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ชุมชนพัฒนา 70 ไร่ มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับปัญหาของภาครัฐ โดยเฉพาะปัญหาการคอร์รัปชั่น ข้าราชการรู้เห็นเป็นใจ หรือได้รับประโยชน์จากเครือข่ายยาเสพติด สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ชาวบ้านขาดความศรัทธาในระบบราชการ และข้าราชการ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่เมื่อมีการประกาศนโยบายดังกล่าว และมีการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ทำให้เกิดการโยกย้ายเจ้าหน้าที่บางคน เมื่อชาวบ้านเห็นการเปลี่ยนแปลง จึงเริ่มเชื่อมั่นในระบบราชการมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้นโยบายของภาครัฐยังส่งผลกระตุ้นให้เกิดความกล้าที่จะรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนมากขึ้น

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการทำงานของชุมชนพัฒนา 70 ไร่ ประกอบด้วยคณะกรรมการชุมชน 25 คน เป็นหลักสำคัญในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชน โดยเริ่มจากการปรึกษาหารือในระดับคณะทำงาน และส่วนที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงมีการประชาสัมพันธ์ตามระบบเสียงตามสายในชุมชน และใช้คณะกรรมการย่อยที่แต่ละซอยคัดเลือกมาทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ เป็นการดึงให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว

นอกจากนี้ชุมชนยังได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนอีกหลายกิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรมการเดินเวรยาม

ผู้ทำหน้าที่หลักในกิจกรรมนี้ คือ กลุ่มอาสาสมัครเดินเวรยาม หรือ รปภ. กลุ่มคณะกรรมการชุมชน คณะกรรมการชอย และเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสถานีตำรวจนครบาลท่าเรือ ซึ่งจะมีการเดินเวรยามในช่วงกลางคืน โดยกลุ่มคนเหล่านี้จะได้รับการฝึกอบรมในเรื่องของการเดินเวรยาม การดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชน การหาเบาะแสข้อมูลต่าง ๆ จากตำรวจตระเวนชายแดนและเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจนครบาลท่าเรือ

ช่วงที่สถานการณ์ยาเสพติดมีความรุนแรงมากจะมีการเดินเวรยามจากกลุ่มดังกล่าวทุกคืน เพราะ มองว่าหากชุมชนประสานงานกับภาครัฐจะยิ่งทำให้ปัญหาเสพติดคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น ในขณะที่สถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชนค่อนข้างที่จะนิ่ง กิจกรรมการเดินเวรยามจึงคลายความเข้มข้นลง การเดินเวรยามจะเริ่มมีการรวมตัวในช่วงเวลาประมาณ 19.00-20.00 น. และออกเดินตรวจตราตามซอยต่าง ๆ โดยจะแบ่งพื้นที่การดูแล ซึ่งการเดินเวรยามดังกล่าวไม่ได้ดูแลเฉพาะเรื่องยาเสพติดเท่านั้น แต่จะมีการดูแลในเรื่องอื่น ๆ ด้วย ตัวอย่างเช่น เรื่องอัคคีภัย การลักขโมย

สำหรับปัญหาอุปสรรคที่พบจากการทำกิจกรรมดังกล่าว คือ ในระยะแรกยังไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าร่วม การดำเนินกิจกรรมของชาวบ้านจึงไปขัดผลประโยชน์ของกลุ่มผู้มีอิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ทำให้ชาวบ้านเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มคนดังกล่าว แต่ปัญหาดังกล่าวได้คลี่คลายลงเมื่อรัฐบาลมุ่งปราบปรามอย่างหนัก และได้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าร่วมทำงานอยู่ในชุมชนตลอด 24 ชั่วโมง

2. โครงการธงสีขาว บ้านสีขาว ชุมชนเข้มแข็งพิชิตยาเสพติด

ชุมชนพัฒนา 70 ไร่ถือเป็นชุมชนนำร่องที่ได้สร้างโครงการนี้ขึ้นมาในเขตพื้นที่คลองเตย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการรวมพลังให้ประชาชนมีส่วนร่วมและร่วมมือกันทำงานในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยเริ่มก่อตั้งโครงการเมื่อปี 2546

กระบวนการในการดำเนินกิจกรรม เริ่มจากการประกาศให้ชาวบ้านเข้าร่วมสมัครเป็นสมาชิกของโครงการ โดยกรอกรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติของตนเองและครอบครัว ตลอดจนการให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งข้อมูลในใบสมัครดังกล่าวนี้ คณะกรรมการจะนำไปพิจารณาตรวจสอบว่าบุคคลนั้น ๆ และครอบครัวมีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะได้รับธงสีขาว ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ว่าไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่ สำหรับการพิจารณาตรวจสอบข้อมูลนั้น ในขั้นแรกข้อมูลจะถูกกลั่นกรองโดยคณะกรรมการของชุมชน จากนั้นจะมีการส่งข้อมูลดังกล่าวไปให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อตรวจสอบอีกครั้ง จากนั้นจะส่งข้อมูลให้กับสำนักงานเขต โดยส่งไปยังศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดเขตคลองเตย และลำดับ

สุดท้ายจะเป็นการพิจารณาจากคณะกรรมการของชุมชนว่าควรมอบธงสีขาวให้แก่บุคคลและครอบครัวใด

สำหรับผลการดำเนินกิจกรรม ในครั้งแรกชุมชนได้มอบธงสีขาวให้กับสมาชิกราว 100 ครอบครัว ครั้งที่สองได้มอบธงสีขาวให้กับสมาชิกอีกราว 200 ครอบครัว โดยในวันที่ 1 สิงหาคม 2547 จะดำเนินการมอบธงสีขาวในโครงการดังกล่าวเป็นรุ่นที่ 3 โดยทางชุมชนมองว่าจะมีการดำเนินกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่อง เพราะมองว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดจำเป็นต้องอาศัยการทำงานที่ต่อเนื่อง เพื่อให้สถานการณ์อยู่ในขั้นที่สามารถควบคุมได้

3. กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในชุมชน

กิจกรรมดังกล่าวค่อนข้างจะเป็นความลับจึงมีเพียงคณะกรรมการ 2-3 คนเท่านั้นที่รู้ข้อมูลสำหรับข้อมูลจะได้มาจาก การจัดทำตู้ ปณ. 007 เพื่อรับเรื่องเกี่ยวกับผู้ค้า ผู้เสพ ตลอดจนสถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนจากชาวบ้าน อีกด้านหนึ่งคณะกรรมการจะเป็นผู้จัดทำข้อมูลต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยจะมีการบันทึกรายชื่อ และการบันทึกภาพไว้เป็นหลักฐาน โดยกระบวนการรวบรวมข้อมูลนี้ จะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลต่าง ๆ ก่อน หลังจากนั้นคณะกรรมการจะลงไปหาข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งหากปรากฏว่ามีหลักฐานยืนยันว่าบุคคลใด ๆ มีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดจริง ทางคณะกรรมการก็จะส่งข้อมูลให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการต่อไป เช่น ส่งข้อมูลผ่านตู้ ปณ. 1234 เหตุผลที่ต้องส่งข้อมูลผ่านระบบตู้ ปณ. ก็เนื่องจากคณะทำงานยังไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ จึงต้องแจ้งข่าวให้กับเจ้าหน้าที่ที่อยู่นอกพื้นที่เพื่อให้เข้ามาช่วยเหลือและจัดการปัญหาดังกล่าว

4. กิจกรรมเยาวชน

ทางชุมชนมองว่าเด็กและเยาวชน คือกลุ่มเสี่ยงต่อปัญหาเสพติด ดังนั้นจึงพยายามกันเด็กและเยาวชนให้ออกมาจากปัญหาเสพติด โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน เช่น การจัดการแข่งขันกีฬาต้านยาเสพติด การจัดหาลานกีฬาให้แก่เด็ก ๆ ในชุมชน การส่งเสริมกิจกรรมขยะแลกไข่ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ในการรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน และต้องการให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มเด็กและเยาวชนในชุมชน ผลจากการทำกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ปัญหาขยะในชุมชนลดลงเป็นอย่างมาก

การบริหารจัดการ

1. การจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ

ทางชุมชนได้ให้ความสำคัญกับความโปร่งใสในการทำงาน โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้จ่ายงบประมาณ จะมีเหรียญกษาปณ์เป็นผู้ดูแล จัดบันทึกค่าใช้จ่าย และสามารถตรวจสอบได้ ส่วนในเรื่องของการบันทึก/ผลการปฏิบัติงาน ทางชุมชนค่อนข้างมีข้อจำกัดในเรื่องการจัดทำเอกสาร เนื่องจากการทำกิจกรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นการปฏิบัติงานจริง จึงทำให้ไม่สามารถบันทึกสรุปผลการดำเนินงานดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ

2. การประสานงาน

ทางชุมชนได้ประสานความร่วมมือด้านการปราบปรามกับสถานีตำรวจนครบาลท่าเรือ ในกิจกรรมการเดินเวรยามและการให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาเสพติดในชุมชน รวมทั้งได้ประสานความร่วมมือกับตำรวจตระเวนชายแดน ในเรื่องของการเดินเวรยาม การฝึกอบรมยุทธวิธีในการดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชน และกระบวนการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาเสพติด

ด้านการบำบัด ได้ประสานความร่วมมือกับศูนย์บริการสาธารณสุข 41 คลองเตย (คลินิกบำบัดยาเสพติด) ในการส่งผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัด นอกจากนี้ยังมีการประสานงานกับทางทหาร ในการส่งผู้เสพยาเข้ารับการบำบัดในโรงเรียนวิวัฒน์พลเมืองอีกด้วย

งานด้านการป้องกัน ทางชุมชนได้ประสานงานกับหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในเรื่องของงบประมาณการจัดทำโครงการ/กิจกรรม ตลอดจนการส่งทีมงานเข้าเสริมในกระบวนการทำงานของชาวบ้าน เพื่อความเข้มแข็งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การจัดงานกีฬาต้านยาเสพติด การประชุม หรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ ในชุมชน ทางชุมชนจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากองค์กรพัฒนาเอกชน/มูลนิธิในพื้นที่เพื่อขอรับการสนับสนุนในเรื่องสวัสดิการอาหาร การใช้อาคารสถานที่ กำลังคนช่วยหนุน เป็นต้น

3. การระดมทรัพยากร

ทรัพยากรที่สำคัญในกระบวนการทำงานประกอบไปด้วย ทรัพยากรบุคคลและงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม โดยการระดมทรัพยากรบุคคลนั้น มุ่งสร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นถึงความตั้งใจจริงในการทำงาน เพราะมองว่าหากเกิดความศรัทธาแล้ว การร่วมมือร่วมใจในการทำงานก็จะเกิดขึ้นตามมา ซึ่งปัจจุบันการระดมทรัพยากรบุคคลดังกล่าวกระทำได้โดยไม่ยาก ส่วนในเรื่องของงบประมาณ ทางชุมชนจะระดมทุนโดยการประชาสัมพันธ์ขอรับบริจาค การตั้งผ้าป่าสามัคคี นอกจากนี้ชุมชนยังมีรายได้จากการให้เช่าพื้นที่จัดตลาดนัด ทำให้มีรายได้เข้าสู่กองทุนเดือนละประมาณ 28,000 บาท

4. การกระจายอำนาจ

ภาระงานส่วนใหญ่อยู่ที่คณะกรรมการชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนมีวิถีชีวิตการทำงานแบบหาเช้ากินค่ำ จึงไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ในทุกขั้นตอน แต่อย่างไรก็ตามได้มีความพยายามในเรื่องของการกระจายอำนาจ เช่น การให้คณะกรรมการในซอยดูแลและภายในซอยของตนเอง การให้เยาวชนดูแลและดำเนินกิจกรรมขยะแลกไข่ด้วยตนเอง โดยมีพี่เลี้ยงเป็นผู้ช่วย

ผลการดำเนินงาน

1. ความตระหนักของชุมชน

สิ่งที่เป็นตัวชี้วัดความตระหนักของชุมชนคือ ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น จากเดิมที่อาจไม่มีใครกล้าออกมาทำกิจกรรมด้านยาเสพติดเลย แต่ในปัจจุบันมีชาวบ้านจำนวนไม่น้อยที่ออกมาร่วมทำกิจกรรมดังกล่าว นอกจากนี้การเกิดขึ้นของกลุ่มต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาสาสมัครเดินเวรยาม คณะกรรมการซอย การให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยาเสพติดในตู้รับเรื่อง รวมถึงการรวมตัวทำกิจกรรมของเยาวชน ล้วนเป็นภาพสะท้อนของความตระหนักของชุมชน เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดด้วยกันทั้งสิ้น

2. ทูตทางสังคมที่เกิดขึ้น

ผลจากการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติด ในชุมชนพัฒนา 70 ไร่ ก่อให้เกิดกลุ่มองค์กรที่เป็นทูตทางสังคมในการขับเคลื่อนงานด้านการแก้ไขป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างหลากหลาย เช่น กลุ่มอาสาสมัครเดินเวรยาม คณะกรรมการซอย กลุ่มสมาชิกครอบครัวสีขาวที่ได้รับธงสีขาว อันเป็นสัญลักษณ์ของการปลอดยาเสพติด นอกจากนี้ผลจากการดำเนินงานอย่างจริงจัง จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มพ่อตัวอย่าง กลุ่มแม่ตัวอย่าง กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มคณะกรรมการชุมชน เป็นต้น

3. การลดลงของปัญหาการเสพ การค้า และดัชนีที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของปัญหา

สถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนได้ลดระดับความรุนแรงลงเป็นอย่างมาก จากเดิมที่มีการซื้อขายกันทั่วไป มีแต่ผู้ค้าและผู้เสพเต็มชุมชน ปัจจุบันเหตุการณ์ดังกล่าวได้ลดน้อยลงเป็นจำนวนมากจนปัจจุบันคาดว่ามีความถี่จำนวนผู้ค้ายาเสพติดในชุมชนไม่น้อยกว่า 50 คน ส่วนผู้เสพเหลือประมาณ 300 คน จากเดิมที่ประชากร 8,000 คน จะเสพยาประมาณร้อยละ 50-60 แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้เสพยาเสพติดประเภทกาว และสารระเหย โดยเฉพาะเด็กที่ติดกาวมีมากถึง 100 คน

4. ผลของนโยบาย

ทางชุมชนยอมรับว่าความสำเร็จส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหายาเสพติดมาจากผลของนโยบายประกาศสงครามเพื่อเอาชนะยาเสพติดของภาครัฐ โดยเฉพาะในช่วง 3 เดือนแรก ของการประกาศสงคราม การฆ่าตัดตอนของผู้ค้า 6 รายในชุมชน ส่งผลให้กลุ่มอิทธิพลเริ่มเกรงกลัวต่อการเอาจริงเอาจังของภาครัฐมากขึ้น และยังทำให้ผู้ค้า ผู้เสพ เกรงกลัวกฎหมายมากขึ้น อีกด้านหนึ่งทำให้ชาวบ้านกล้าที่จะออกมาทำงาน เพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนมากยิ่งขึ้น สำหรับประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ทางชุมชนมีความเห็นว่า พื้นที่เขตคลองเตยเป็นพื้นที่ที่สถานการณ์ยาเสพติดมีความรุนแรงที่สุดในกรุงเทพมหานคร การแก้ไขปัญหา จึงควรเป็นไปในลักษณะ ตาต่อตา ฟันต่อฟัน ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนกล้าที่จะออกมาทำงานแก้ปัญหาในชุมชนเพิ่มมากขึ้น

ปัญหาอุปสรรค

อุปสรรคที่สำคัญในการทำงานด้านยาเสพติด คือ

1. ชาวบ้านยังไม่สามารถไว้วางใจเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือข้าราชการในพื้นที่ได้อย่างเต็มที่ เพราะมองว่ายังมีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้มีอิทธิพล และกลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่อยู่ จึงไม่ไว้วางใจที่จะแจ้งข้อมูลต่าง ๆ ให้แก่เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ ทางชุมชนจึงได้แก้ไขปัญหาด้วยการสร้างตู้ ปณ. 007 ขึ้นมารับเรื่องราว/ข้อมูลต่าง ๆ จากชาวบ้าน เมื่อได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ จึงแจ้งข้อมูลไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกพื้นที่แทน
2. การไม่บังคับใช้กฎหมายที่เอาผิดกับผู้เสพยาเสพติดประเภท กาว และสารระเหยอย่างจริงจัง จึงทำได้เพียงการว่ากล่าวตักเตือน หากแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีโทษจำและปรับเพียงเล็กน้อย เมื่อถูกปล่อยตัวออกมาก็จะกลับไปเสพซ้ำอีก

ข้อเสนอแนะต่อการแก้ไขปัญหาที่ยั่งยืน

ในเรื่องของการบำบัด ภาครัฐควรให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการบำบัดยาเสพติดต้องใช้ระยะเวลานาน จึงควรมีการตั้งศูนย์บำบัดขึ้นในพื้นที่ที่มีสถานการณ์การค้า การเสพยาเสพติดรุนแรง และต้องเป็นศูนย์บำบัดยาเสพติดอย่างแท้จริง นอกจากนี้ต้องมี การปราบปรามอย่างเข้มงวดและทำอย่างต่อเนื่อง เพราะมองว่าหากไม่เกิดเหตุการณ์ฆ่าตัดตอน

ผู้ค้า 6 รายในชุมชน สถานการณ์ปัญหายาเสพติด คงไม่เปลี่ยนแปลงอย่างที่เป็นอย่างอยู่ การปราบปรามผู้ค้ายาเสพติด จึงมีความสำคัญเนื่องจากหากไม่มีผู้ค้าก็จะมีผู้เสพ

ในส่วนของยาเสพติดประเภทสารระเหย เช่น กาว ก็เป็นสารเสพติดอีกชนิดหนึ่งที่รัฐควรให้ความสำคัญมากกว่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากมีผู้เสพยาประเภทนี้มากขึ้น แต่ในทางกฎหมาย ถือว่ายังไม่ใช่ยาเสพติดที่ร้ายแรงเหมือนยาบ้า หรือเฮโรอีน ดังนั้น แม้ผู้เสพยาจะถูกจับกุมก็มีโทษจำและปรับเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ชุมชนร่วมใจสามัคคี

เขตคลองเตย

ภูมิหลัง

ชุมชนร่วมใจสามัคคีเป็นชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่ 172 ครัวเรือน แต่บางครัวเรือนยังแบ่งออกเป็นห้องเช่าเล็ก ๆ ประชากรส่วนใหญ่จะออกไปทำงานนอกบ้าน หรือค้าขาย ลักษณะชุมชนจะเรียบยาวไปตามถนน โดยปัญหาที่สำคัญของชุมชน คือ ปัญหาด้านยาเสพติด และปัญหาสิ่งแวดล้อม

สถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนร่วมใจสามัคคี เริ่มระบาดตั้งแต่ปี 2542-2545 โดยยาเสพติดที่ระบาดตั้งแต่ปี 2540 ได้แก่ เฮโรอีน ผงขาว ส่วนยาบ้าเริ่มมาระบาดหนักในช่วงปี 2542-2545 ผู้เสพยาส่วนใหญ่จะเป็นเด็กวัยรุ่น และผู้ที่ไม่มียานำ

ในช่วงที่รัฐมีนโยบายประกาศสงครามต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด ชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดเวทีชาวบ้าน มีโครงการมอบธงขาวปลอดยาเสพติด มีการเดินรณรงค์ มีชุดปราบปราม เป็นต้น

ปัจจัยนำเข้า

1. **ศักยภาพความพร้อม** ศักยภาพความพร้อมที่สำคัญในพื้นที่ชุมชนมาจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ที่พร้อมจะร่วมกันแก้ปัญหา ยาเสพติด อาทิเช่น

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งมีจำนวน 5 คน
- อาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด
- สำนักงานปราบปรามยาเสพติด (ปปส.)

- ดำรวจตระเวนชายแดน (ตชด.) ช่วยฝึกอบรมเรื่องการเดินเวรยาม
- ดำรวจนอกเครื่องแบบ

นอกจากนี้การประสานงานติดต่อกับหน่วยงาน หรือองค์กร ที่มีการร่วมมือและสนับสนุนกัน จะเกิดชุมชนเข้มแข็งตามมา ดังนั้นจุดแข็งของชุมชนก็คือ การประสานงานที่ดี

2. ระบบสนับสนุน ทางชุมชนไม่ได้ของบประมาณจากหน่วยงานใด แต่ถ้าเป็นเรื่องการเดินรณรงค์สิ่งแวดล้อม มูลนิธิชุมชนไทยจะให้ความช่วยเหลือเรื่องอาหาร และอุปกรณ์ต่าง ๆ

นอกจากนี้ทางชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อที่จะมีงบประมาณหากเกิดการไถ่ หรือปรับปรุงพื้นที่

3. นโยบายและมาตรการ นโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐบาลมีส่วนสำคัญอย่างมากในการช่วยให้ผู้ค้า ผู้เสพ ไม่แพร่ระบาด ซึ่งถือได้ว่านโยบายดังกล่าวทำให้ความรุนแรงของปัญหายาเสพติดในชุมชนลดลงเป็นอย่างมาก

กระบวนการดำเนินงาน

การทำงานของชุมชน ประกอบด้วยคณะกรรมการจำนวน 5 คน มีการจัดประชุมคณะกรรมการเดือนละ 1 ครั้ง

1. กิจกรรมที่ทำเพื่อป้องกัน หรือ ลดปัญหาต่างๆ ในชุมชน ได้แก่

- การชี้แจงรายนตรวจตราพื้นที่
- มีการอบรม เรื่องการเดินเวรยาม โดยตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อให้คนในชุมชนรู้จักกฎหมาย และการสังเกต รวมไปถึงสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้
- มีโครงการมอบธงสีขาวปลอดยาเสพติด ซึ่งจะประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย แล้วรวบรวมข้อมูลส่งให้สำนักงานเขต หลังจากนั้นทางสำนักงานเขตจะเปิดเวทีชาวบ้าน และให้มีการมอบธง
- สำหรับเรื่องสิ่งแวดล้อม จะเป็นหน้าที่ของกลุ่มเด็กและเยาวชน ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและปัญหาขยะของชุมชน
- มีเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกเครื่องแบบ และตำรวจตระเวนชายแดน เข้ามาสอดส่องดูแลชุมชน ในพื้นที่จัดกิจกรรม

- ปปส.ได้เข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของโครงการ 5ส โดยการให้ตำรวจพื้นที่คัดเลือกชุมชนเพื่อเข้าร่วมโครงการ 5 ชุมชน และมึงบประมาณในการจัดกิจกรรมชุมชนละประมาณ 10,000 บาท และยังมีการจัดทัศนศึกษาให้แก่เด็ก ๆ
- จัดกิจกรรมให้ความรู้ในด้านยาเสพติด และพูดคุยกับผู้ปกครองเพื่อให้ช่วยดูแลบุตรหลาน โดยปปส.

2. การบำบัดผู้ติดยา

สมาคมให้การช่วยเหลือในการส่งตัวผู้ติดยาไปบำบัด และนำไปเข้าโครงการวิวัฒน์พลเมือง โดยจำนวนผู้ที่ยอมเข้ารับการบำบัดมีจำนวน 3-4 คน ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่น้อยมาก คนส่วนใหญ่จะไม่ยอมเข้ารับการบำบัด นอกจากนี้การเข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้ผล เนื่องจากมีการจำกัดระยะเวลาในการบำบัด คือ 45 วัน

การบริหารจัดการ

- มีการประสานงานกับทางโรงเรียน / หน่วยงาน / องค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็น การประสานงานที่ดี ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพทำให้งานด้านยาเสพติดสามารถขับเคลื่อนไปได้
- การทำงานจะมีการจดบันทึกและสรุปผลการดำเนินงานทุกครั้ง

ผลการดำเนินงาน

1. ความตระหนักของชุมชน คนในชุมชนมีความตระหนักถึงปัญหายาเสพติดมากขึ้น
2. ทูทางสังคม

เกิดการรวมแรงร่วมใจของคนในชุมชน กล่าวคือ มีการรวมแรงร่วมใจในการเดิน เวยยาม เพื่อสอดส่องดูแลไม่ให้มีผู้ค้า และผู้เสพยาเสพติด

- คณะกรรมการชุมชนทำงานกันอย่างจริงจัง เพื่อให้คนในชุมชนยอมรับใน ศักยภาพการทำงาน และเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไป
- ตำรวจนอกเครื่องแบบ และตำรวจตระเวนชายแดนให้ความร่วมมือ โดยช่วย ฝึกอบรมเรื่องการเดินเวรยาม และช่วยประสานงานต่างๆ ซึ่งหากตำรวจไม่ให้ความช่วยเหลือ ชุมชนก็จะไม่สามารถทำงานได้ เนื่องจากชุมชนไม่มีอำนาจหน้าที่ในการปราบปรามผู้ติดยาเสพติด

- หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) มูลนิธิดวงประทีป
- คนในชุมชนเริ่มต้นตัวในเรื่องเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดกันมากขึ้น โดยมีการให้ความร่วมมือ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3. การลดลงของปัญหาการเสพ การค้ายาเสพติด ปัญหาผู้ค้า และผู้เสพ ลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะในช่วงที่มีนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐ ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนและเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ โดยมีตัวเลขการจับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลง

ปัญหาอุปสรรค

จากผลการดำเนินงานดังกล่าวพบปัญหาอุปสรรคใหญ่ ๆ คือ การไม่ให้ความร่วมมือในการเข้ารับการบำบัดรักษาของคนในชุมชนที่ติดยาเสพติด สังเกตได้จากการที่มีผู้สมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาเพียง 3-4 คนเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีปัญหาการขาดงบประมาณเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และการขาดการประสานงานกับสมาคมต่อต้านยาเสพติด ทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดของโครงการไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร สังเกตได้จากการที่เริ่มมียาเสพติดกลับเข้ามาในพื้นที่อีก หลังจากที่ได้ลดลงในช่วงที่มีนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติด และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดจากการเสพยาบ้า หรือเฮโรอีน มาเป็นการดมกาว สารระเหย เพราะกาว และสารระเหยนั้นไม่มีกฎหมายมารองรับ

ข้อเสนอแนะ

ถ้าทุกคนให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือกัน ก็สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนคล่องเตยได้ และการที่แต่ละครอบครัวดูแลเอาใจใส่ให้ความอบอุ่น และใช้เหตุผลกับลูกหลานก็จะช่วยแก้ไขปัญหได้

ครอบครัวจึงควรที่จะร่วมมือร่วมใจ อย่าพึ่งแต่หน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในเรื่องยาเสพติดของคลองเตยเพียงอย่างเดียว เพราะหากไม่มีปัญหายาเสพติด ปัญหาอื่น ๆ ก็จะลดลงตามไปด้วย

วัดสะพานพระโขนง

เขตคลองเตย

ภูมิหลัง

สถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนคลองเตยก่อนที่วัดจะเริ่มดำเนินโครงการและก่อนที่รัฐจะประกาศใช้นโยบายประกาศสงครามต่อผู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดเป็นปัญหาที่รุนแรงและเป็นปัญหาที่ใหญ่ที่สุดในชุมชน โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดจะใช้เยาวชนเป็นตัวกลาง หรือเป็นเครื่องมือในการทำประโยชน์ให้แก่ตน เช่น การให้เยาวชนนำยาเสพติดไปจำหน่ายในชุมชน หรือใช้เด็กเป็นผู้ส่งของ ยา ที่เรียกว่า “เดียนอด” ซึ่งเยาวชนส่วนใหญ่ก็คือ เด็กที่อายุ 5-15 ปี ที่มีโทษไม่หนักมาก ปัญหาต่อมาก็คือ เด็กเริ่มหันมาลองเสพยา พอเสพแล้วก็ติด และไม่ไปโรงเรียน ไม่สนใจคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครูอาจารย์ ก่อให้เกิดปัญหาหลักเล็กขโมยน้อย และปัญหาอาชญากรรมในชุมชนตามมา นอกจากนี้ยังมีกรณีที่พ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กเป็นผู้ค้า เมื่อถูกจับกุม ทำให้เกิดปัญหาลูกขึ้นกับเด็กและชุมชน กล่าวคือ เด็กไม่มีคนดูแล เพราะพ่อแม่ ผู้ปกครองต้องโทษ และอาจเข้าไปข้องเกี่ยวกับขบวนการค้ายาเสพติด หรือ อาชญากรรม ซึ่งสถานการณ์เหล่านี้เป็นปัญหาที่รุนแรงและก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยในเขตคลองเตยเป็นอย่างมาก

เมื่อสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในชุมชนเริ่มทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง พระปลัด โสภณวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดสะพานพระโขนงจึงได้ริเริ่มให้มีโครงการพุทธธรรมนำพ้นภัยยาเสพติดขึ้น โดยมองว่าการที่เด็กและเยาวชนเดินทางผิดพลาด เป็นผลมาจากความห่างไกลจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ฉะนั้นเพื่อเป็นการป้องกันและควบคุมสถานการณ์ยาเสพติดที่กำลังระบาดอยู่ จะต้องป้องกันไม่ให้เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มเสี่ยงเข้าสู่ขบวนการยาเสพติดทางวัดจึงได้จัดให้มีโครงการพุทธธรรมนำพ้นภัยยาเสพติดขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2546 และได้มีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนถึงปี 2547 ถือเป็นการก้าวเข้าสู่ปีที่ 2 ของโครงการ ทางวัดจึงได้ดำเนินโครงการที่ถือเป็นการต่อยอดจากโครงการเดิมภายใต้ชื่อโครงการ “ครอบครัวอบอุ่น” ซึ่งเป็นโครงการที่เน้นในเรื่องของความอบอุ่นในครอบครัว และการให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวมากขึ้น เนื่องจากมองว่าครอบครัว คือเกราะคุ้มกันยาเสพติด

ปัจจัยนำเข้า

1. **ศักยภาพความพร้อม** ศักยภาพความพร้อมที่สำคัญในการดำเนินงานตามโครงการ ประกอบด้วย

1.1 การมีพระวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการดำเนินงาน กล่าวคือพระวิทยากรที่เป็นผู้ให้ความรู้หรือทำการอบรมจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม และยังเป็นพระที่มีความรู้ในระบบการศึกษาในระดับที่สูง ไม่ว่าจะเป็นในระดับปริญญาตรี หรือปริญญาโท นอกจากนี้พระบางรูปยังถูกเชิญไปเป็นวิทยากร/ อาจารย์พิเศษ ซึ่งเป็นการสร้างความคุ้นเคยและสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างพระวิทยากร และเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับกลุ่มเด็ก และเยาวชนอีกด้วย

1.2 จากลักษณะของการเป็นองค์กรด้านศาสนา ทำให้วัดสะพานสูงได้รับการสนับสนุนจากศรัทธาของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป และจากผลงานที่โดดเด่นในด้านการพัฒนาวัด การทำประโยชน์แก่ชุมชน และสังคม ในภาพรวมของพระปลัด โสภณวัฒน์ เจ้าอาวาสวัดสะพานพระโขนง ทำให้คนในชุมชนและประชาชนทั่วไปมีความศรัทธาในตัวท่านเจ้าอาวาส และวัดเป็นอย่างยิ่ง สิ่งเหล่านี้คือศักยภาพและความพร้อมของวัด เนื่องจากพลังศรัทธาจะนำมาซึ่งการสนับสนุนจากญาติโยม ทั้งในเรื่องการไว้วางใจให้บุตรหลานเข้าร่วมกิจกรรม การช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องของปัจจัย และแรงกายในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

1.3 ศักยภาพความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ ทางวัดมีสถานที่ที่กว้างขวางเหมาะสำหรับการทำกิจกรรม เช่น การอบรม ซึ่งศักยภาพความพร้อมทางด้านนี้ถือเป็นปัจจัยนำเข้าที่สำคัญที่ช่วยลดภาระงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้ง

2. **ระบบสนับสนุน** ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานอื่น ๆ หลายหน่วยงาน เช่น

2.1 มูลนิธิดวงประทีป ให้การสนับสนุนวิทยากรเพื่อช่วยทำกิจกรรมในด้าน การอบรมเช่น วิทยากรในเรื่องการให้ความรู้เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรแก่เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ และสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณในการดำเนินการบางส่วน

2.2 ศูนย์เมอริซี ให้การสนับสนุนวิทยากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์

2.3 สำนักงานเขตคลองเตย ให้การสนับสนุนวิทยากรเพื่อช่วยหนุนในการทำกิจกรรม โดยเฉพาะวิทยากรที่ให้ความรู้ในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนให้การสนับสนุนในเรื่องการประสานงานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

2.4 ดำรวจตระเวนชายแดน ให้การสนับสนุนวิทยากรในเรื่องเกี่ยวกับระเบียบวินัย ให้แก่เด็กและเยาวชนที่ร่วมโครงการ

2.5 สถานีตำรวจท่าเรือ ให้การสนับสนุนโดยการส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจมาเป็นวิทยากรในการฝึกอบรมเรื่องระเบียบวินัย และการช่วยดูแลสอดส่องพฤติกรรมของคนในชุมชน

2.6 สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ให้การสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม การติดต่อประสานงาน และกำลังคนช่วยหนุน นอกจากนี้ยังให้การสนับสนุนวิทยากรที่ให้ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดอีกด้วย

3. นโยบายและมาตรการ เป็นปัจจัยนำเข้าที่ช่วยสนับสนุนการทำงานของวัดซึ่งประกอบไปด้วยนโยบายที่สำคัญ 2 ประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง นโยบายประกาศสงครามต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดของภาครัฐที่มีการดำเนินงานอย่างจริงจังส่งผลให้คนในชุมชนมีความตื่นตัวและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนทำให้องค์กรต่าง ๆ ให้ความร่วมมือในการทำงานเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติด

ประการที่สอง การปฏิรูปการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน ส่งผลให้ผู้บริหารสามารถนำเด็กและเยาวชนมาร่วมโครงการโดยไม่มองว่าเป็นกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวกับการเรียน ซึ่งตรงจุดนี้จะทำให้ครูทุ่มเทและให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้นอกระบบ ซึ่งแตกต่างจากระบบการศึกษาเดิมที่ไม่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่เป็นการเรียนรู้นอกระบบ

กระบวนการดำเนินงาน

วัดสะพานพระโขนงเน้นการป้องกันปัญหาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยงโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา ลักษณะของการทำงานจะดำเนินการฝึกอบรมภายใต้โครงการพุทธธรรมนำพ้นภัยยาเสพติด ซึ่งดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2546 และโครงการครอบครัวอบอุ่น ซึ่งเป็นโครงการต่อเนื่องที่ทำในปี 2547 โดยที่โครงการครอบครัวอบอุ่นจะเน้นในเรื่องของจริยธรรมเกี่ยวกับครอบครัวมากขึ้น เช่น เรื่องความกตัญญู เป็นต้น กระบวนการดำเนินงานจะประกอบด้วย

1. **ระดมความคิดเห็นจากพระวิทยากรและองค์กร** หน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่เพื่อร่วมกันคิดหลักสูตรในการฝึกอบรม ผลจากการระดมความคิดเห็นทำให้ได้หลักสูตรในการฝึกอบรม เรียกว่า “หลักสูตรท้องถิ่น” ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นจากปัญหาและความต้องการ

ของเด็กและเยาวชนในเขตคลองเตยเป็นสำคัญ โดยหลักสูตรดังกล่าวจะให้ความสำคัญกับเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- **ระเบียบวินัย** โดยมองว่าสาเหตุที่ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการขาดระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต ดังนั้นจึงควรที่จะส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ในเรื่องของระเบียบวินัย โดยมีการประสานความร่วมมือกับตำรวจตระเวนชายแดน และเจ้าหน้าที่ตำรวจจากสน.ท่าเรือ มาเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนที่ร่วมโครงการ

- **สิ่งแวดล้อม** เนื่องจากชุมชนคลองเตยมีลักษณะเป็นชุมชนแออัด จึงพบปัญหาในเรื่องสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม การปลูกจิตสำนึกในเรื่องการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนให้แก่เด็กจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ดังนั้นจึงมีการประสานความร่วมมือกับสำนักพัฒนาชุมชน และสำนักงานเขตคลองเตย มาเป็นวิทยากรที่ให้ความรู้ในเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม

- **ยาเสพติด** เนื่องจากสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่เขตคลองเตยมีความรุนแรงเป็นอย่างมาก จึงมีการประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของสำนักงานปปส. และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ เพื่อมาเป็นวิทยากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับโทษและพิษภัยของยาเสพติด ตลอดจนวิธีการป้องกันตนเองให้ห่างไกลจากยาเสพติด

- **การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และปัญหาโรคเอดส์** การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรเป็นอีกปัญหาหนึ่งของเด็กและเยาวชนในเขตคลองเตย ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับปัญหาโรคเอดส์ จึงได้มีการประสานความร่วมมือกับศูนย์เมอร์ซี ซึ่งเป็นองค์กรที่ทำงานด้านโรคเอดส์ และเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิผู้ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานมาเป็นวิทยากรให้ความรู้

- **การสวดมนต์ไหว้พระ นั่งสมาธิ** เป็นการฝึกให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนา และหลักธรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการฝึกความมั่นคงทางจิตใจให้แก่เด็กและเยาวชน โดยกิจกรรมเหล่านี้จะดำเนินการโดยพระวิทยากรของวัด

- **ความอบอุ่นของครอบครัว** เป็นการใช้ธรรมะในการขัดเกลาจิตใจ ให้เด็ก ๆ รู้จักคุณธรรมในเรื่องของความกตัญญูกตเวที โดยกล่าวถึงพระคุณของพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และฝึกการบริหารจิต เพื่อให้เด็กเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อเกิดความเข้าใจแล้วก็จะเกิดความเกรงกลัว เกิดความละอาย และเกรงกลัวต่อบาปบุญคุณโทษ โดยกิจกรรมเหล่านี้จะดำเนินการโดยพระวิทยากรของวัด

2. **การติดต่อประสานงานกับสถานศึกษาต่าง ๆ** ในพื้นที่เขตคลองเตย โดยเน้นที่การป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำ ดังนั้นจึงเป็นเยาวชนที่ทางวัดเข้าถึง ซึ่งก็คือ เยาวชนในระบบที่ศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่ ตั้งแต่ระดับ ป.4-ม.3 เป็นต้นไป และต้องมาเข้าโครงการต่อเนื่องปีละ 3 วัน

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องพบว่า มีโรงเรียน/สถานศึกษานอกเขตคลองเตยให้ความสนใจ ติดต่อขอเข้าร่วมการฝึกอบรม ซึ่งทางวัดจะพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป โดยเน้นในพื้นที่ที่มีสภาพปัญหารุนแรงเป็นอันดับแรก

3. ดำเนินการจัดอบรมตามหลักสูตรข้างต้น โดยใช้ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

นอกจากเด็กและเยาวชนในสถานศึกษาแล้ว กลุ่มเป้าหมายรองที่ทางวัดได้ดำเนินการฝึกอบรม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน เนื่องจากผู้นำเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน สำหรับเนื้อหาการฝึกอบรม ยังอยู่ภายใต้กรอบการอบรมในประเด็นเดียวกับหลักสูตรเด็กและเยาวชน แต่มีสาระสำคัญ/รายละเอียดที่แตกต่างกันไป โดยมุ่งเน้นให้ผู้เข้าอบรมนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานต่อไป

ทั้งนี้ในภาพรวมการดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้ง ทีมพระวิทยากรของวัดจะเป็นเหมือน Staff ในการดูแลภาพรวมของการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด เมื่อกิจกรรมเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง จะมีการพูดคุยสรุปบทเรียนในกิจกรรม โดยทีมพระวิทยากรและเจ้าหน้าที่ขององค์กรต่าง ๆ ที่ร่วมดำเนินงาน

การบริหารจัดการ

วัดสะพานพระโขนงมีการบริหารจัดการโครงการในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. **การติดต่อประสานงาน** มีการประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งการประสานงานอย่างเป็นทางการ เช่น การออกหนังสือราชการ และการประสานงานอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การโทรศัพท์พูดคุย หรือ เชิญมาปรึกษาหารือร่วมกัน อย่างไรก็ตามในการประสานความร่วมมือเพื่อทำงานนั้นทางวัดมองว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงเป็นผลงานของแต่ละหน่วยงาน โดยเฉพาะในส่วนของกิจกรรมที่ตนเองรับผิดชอบ ซึ่งทางวัดมองว่าเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การที่เจ้าหน้าที่ลงมาปฏิบัติงานในพื้นที่ซึ่งถือว่ามีความยากลำบากนั้น จึงควรเป็นการทำงานที่เป็นผลงานของตน ซึ่งอาจช่วยกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่/บุคลากรที่เข้ามาทำงานมีความกระตือรือร้นมากขึ้น

2. **การระดมทรัพยากร** ทางวัดได้ดำเนินการระดมทรัพยากรที่จำเป็นในการทำกิจกรรม ดังนี้

2.1 การระดมทรัพยากรที่เป็นเงินงบประมาณ เป็นต้นว่า การทำโครงการเสนอขอจากหน่วยงาน/องค์กรต่าง ๆ เช่น สำนักงานปปส. กทม. มูลนิธิดวงพระทีป หรือรับบริจาคจากญาติโยมที่มีจิตศรัทธา นอกจากนี้ทางวัดกำลังวางแผนที่จะตั้งกองทุนเฉพาะสำหรับกิจกรรม

ในโครงการ ซึ่งมองว่าการมีกองทุนเฉพาะจะมีผลดีต่อการทำกิจกรรมในระยะยาว เพราะจะสามารถดำเนินการอบรมได้มากขึ้น และดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามต้องปรึกษาหารือจากหลาย ๆ ฝ่ายอย่างรอบคอบเสียก่อน

2.2 การระดมทรัพยากรบุคคล จากการที่วัดสะพานพระโขนงเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน จึงมีพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ที่พร้อมจะให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เช่น ในการฝึกอบรมตามโครงการพุทธธรรมนำพ้นภัยยาเสพติด จะมีกลุ่มแม่บ้านในชุมชนช่วยเหลือในเรื่องของการดูแล และจัดทำอาหาร

3. การกระจายอำนาจ แต่ละฝ่ายจะได้รับมอบหมายจากทางวัดให้เป็นเจ้าของกิจกรรมของตนเอง เพื่อให้ทุกคนรู้สึกถึงการมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของกิจกรรมดังกล่าว โดยการมอบหมายให้แต่ละหน่วยงานดูแลรับผิดชอบเนื้อหาสาระ และการฝึกอบรมในแต่ละช่วงซึ่งจะไม่ก้าวท้าวซึ่งกันและกัน

4. การจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ โดยเฉพาะเรื่องความโปร่งใสในการใช้จ่ายงบประมาณต่าง ๆ ทางคณะกรรมการจึงได้มอบหน้าที่ให้วิทยุในการดูแลเรื่องการเงินจ่ายงบประมาณให้แก่ฆราวาส โดยมีการจดบันทึกค่าใช้จ่ายเป็นลายลักษณ์อักษร สามารถตรวจสอบได้

ผลการดำเนินงาน

ผลการดำเนินงานภายใต้โครงการพุทธธรรมนำพ้นภัยยาเสพติด และโครงการครอบครัวอบอุ่นนอกจากจะสามารถดำเนินการอบรมให้แก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษา และผู้นำชุมชนต่าง ๆ นับ 2,000 คนแล้ว กระบวนการทำงานดังกล่าวยังก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ทูตทางสังคมที่ขับเคลื่อนงาน โดยเฉพาะทีมพระวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ ประยุกต์ใช้ธรรมะในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งเป็นผลมาจากความชำนาญและความเชี่ยวชาญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อีกทั้งยังก่อให้เกิดการความร่วมมือเพื่อสร้างพระวิทยากรในพื้นที่อื่น ๆ นอกเขตคลองเตย ยกตัวอย่างเช่น มีการร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และอบรมให้กับพระวัดได้ และวัดบางบอน เป็นต้น โดยมองว่าการสร้างเครือข่ายพระวิทยากรเป็นสิ่งที่สำคัญเพื่อที่จะสามารถขยายการทำงานสู่พื้นที่อื่น ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

2. การบูรณาการในการทำงาน หลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นเนื้อหาสาระทั้ง 6 ด้านเป็นภาพสะท้อนที่ชัดเจนของการบูรณาการในกระบวนการทำงาน เนื่องจากเนื้อหาของหลักสูตรดังกล่าวเกิดจากการยืดยาวของชุมชนในเขตพื้นที่คลองเตยเป็นสำคัญ จากนั้นจึงสร้างหลักสูตร

ขึ้นมาให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนี้การบูรณาการในการทำงานอีกประการหนึ่งคือการประสานงานร่วมกันขององค์กร/หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่

1. ความตื่นตัวของชุมชน ในเรื่องการป้องกันยาเสพติดมีมากขึ้นสังเกตได้จากการที่จำนวนชาวบ้านในชุมชนที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงานภายใต้โครงการดังกล่าวมีมากขึ้น

2. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่ผ่านการอบรม เด็กมีความคุ้นเคยกับพุทธศาสนามากขึ้น สังเกตได้จากจำนวนเด็กที่มาเวียนเทียนที่วัดเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 60 เนื่องจากเด็กเริ่มเห็นถึงความสำคัญของพุทธศาสนาและมาวัดเพื่อทำบุญอย่างแท้จริง เช่น คุณยายท่านหนึ่งกล่าวว่า ไม่ค่อยได้ใส่บาตรเนื่องจากลูกหลานแย่งใส่หมด

3. ผลของนโยบายรัฐทำให้สถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชนลดลง กล่าวคือทางวัดมองว่าการลดลงของปัญหาไม่ได้อยู่ที่โครงการเพียงอย่างเดียว เนื่องจากสิ่งที่ทางวัดทำเป็นเพียงการสร้างเกราะคุ้มกันให้กับเยาวชน แต่ยังมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน/องค์กรที่ทำงานภายใต้นโยบายประกาศสงครามต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดของภาครัฐ ที่ได้ทำการกดดัน ปรามปราม ผู้ค้า ผู้เสพ ที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มอิทธิพลอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การแพร่ระบาดของยาเสพติดลดลงด้วย ทั้งนี้จึงเป็นการทำงานที่ช่วยเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหารอบด้านมากยิ่งขึ้น จึงกล่าวได้ว่านโยบายของรัฐที่ปรามปรามอย่างจริงจังมีส่วนในการทำให้สถานการณ์ยาเสพติดทั้งในชุมชน และในภาพรวมของสังคมดีขึ้นอย่างมาก เช่น การค้ายาเสพติดลดลง เนื่องจาก มีมาตรการจัดการกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างเด็ดขาด แต่อย่างไรก็ตามหากต้องการให้ยาเสพติดลดลง หรือหมดไป จะต้องร่วมกันทำงานอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ

ปัญหาอุปสรรค

จากการประเมินผลการดำเนินงาน พบว่าการดำเนินงานตามโครงการในปี 2546 ค่อนข้างจะมีปัญหาในเรื่องการขาดความต่อเนื่องในการทำกิจกรรมแต่ละช่วงเวลา ซึ่งอาจเป็นเพราะเพิ่งดำเนินงาน จึงมีลักษณะที่ขาดความต่อเนื่องเชื่อมโยงในการทำกิจกรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้รับการแก้ไขปรับปรุงจากทีมงานที่มีประสบการณ์การทำงานมากขึ้นเรียบร้อยแล้ว

สำหรับการดำเนินงานในปี 2547 ปัญหาที่สำคัญน่าจะเป็นในเรื่องของงบประมาณในการดำเนินงาน เนื่องจากมีการให้การสนับสนุนในการอบรมเป็นรุ่น ๆ ไป ไม่ได้ให้การสนับสนุน

อย่างต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น บางครั้งสถานศึกษาต้องการส่งเด็กเข้าอบรมเป็นจำนวนมาก แต่ทางวัดไม่สามารถรองรับได้ เนื่องจากงบประมาณมีอยู่อย่างจำกัด

ข้อเสนอแนะ

โครงการจะประสบความสำเร็จ หรือยั่งยืนเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับ ความเสียสละ และการทำงานอย่างต่อเนื่องของทีมงาน ซึ่งทีมงานในที่นี้ก็คือ ผู้อำนวยการสำนักงานเขต ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะครู วิทยากร และกลุ่มแม่บ้าน

ส่วนประเด็นเกี่ยวกับการฆ่าตัดตอนนั้น มองว่าเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ แต่บางครั้งก็จำเป็นที่จะต้องตัดเนื้อร้ายออกไปเพื่อที่จะได้ไม่ลุกลามไปยังส่วนอื่น ๆ ของสังคมและชุมชน

สมาคมอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด

ภูมิหลัง

ชุมชนคลองเตยเป็นชุมชนที่มีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่มีฐานะค่อนข้างยากจน และมีการศึกษาไม่สูง ทำให้เป็นแหล่งที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยมีทั้งผู้เสพและผู้ขายที่มาเป็นบุคคลจากภายนอก และภายในชุมชน

สถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนคลองเตย เริ่มมากขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2544-2546 มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างรุนแรง สังเกตได้จากการขายยาเสพติดอย่างเปิดเผย โดยไม่เกรงกลัวกฎหมาย ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่และหน่วยงานต่าง ๆ ไม่มีการดำเนินการปราบปรามอย่างจริงจัง

สมาคมอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด ซึ่งเป็นองค์กรประชาชน ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2529 ภายใต้ชื่อว่า “โครงการส่งเสริมเขตปลอดยาเสพติด” โครงการนี้เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านที่ทนต่อสภาพปัญหายาเสพติดไม่ได้และคณะกรรมการชุมชน 7-8-9 โดยการนำของประธานชุมชน คือ นายประทวน สวัสดิ์ ซึ่งกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเขตปลอดยาเสพติด ได้แก่ การตั้งกลุ่มเดินเวรยาม การส่งผู้ป่วยไปบำบัดและจัดโครงการฟื้นฟูในชุมชน ทั้งนี้ในระยะเริ่มต้นชาวบ้านได้ช่วยกันระดมทรัพย์เงินและสิ่งของของตนเองเพื่อช่วยเหลือในเรื่องอาหารสำหรับกิจกรรมเดินเวรยาม รวมทั้งส่งผู้ติดยาเสพติดไปบำบัดรักษา นอกจากนี้ยังมีกลุ่ม

สตรีอาสาสมัครป้องกันยาเสพติดที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มแม่บ้านร่วมให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในชุมชน

ต่อมามูลนิธิดวงประทีปได้เข้ามาช่วยเหลือในด้านเงินสนับสนุนและขยายโครงการส่งเสริมเขตปลอดยาเสพติดไปสู่ชุมชนอื่น ๆ โดยมีอาสาสมัครประมาณ 300 คน ใช้ตรา “ไม่เห็นแก่ตัว” เป็นสัญลักษณ์ และให้สมาพันธ์ชุมชนแออัดคลองเตย 18 ชุมชน เป็นเจ้าของโครงการ โดยเริ่มดำเนินการพิจารณาชุมชนที่มีความพร้อมในการดำเนินงานโครงการที่ละชุมชน ทั้งนี้โครงการดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากส่วนราชการต่าง ๆ มากขึ้น แต่ก็ยังเกิดปัญหาด้านการประสานงานกับเจ้าหน้าที่เป็นครั้งคราว โดยเฉพาะปัญหาความเข้มข้นในการปราบปรามอันส่งผลกระทบต่อ การส่งผู้ป่วยไปบำบัดรักษาและขวัญกำลังใจของผู้ดำเนินงาน

การขยายโครงการส่งเสริมเขตปลอดยาเสพติดต้องหยุดชะงักลง เมื่อเกิดความขัดแย้งและความไม่เข้าใจกันระหว่างผู้ดำเนินโครงการ หลังจากส่งผู้ป่วยไปบำบัดได้ 3 รุ่น แต่เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2530 องค์การยูเนสโกได้อนุมัติให้ความช่วยเหลือด้านการเงินประมาณ 5 ล้านบาทเศษ โดยผ่านทางมูลนิธิดวงประทีป และทางมูลนิธิฯ ได้ร่วมสมทบอีก ร้อยละ 25 โดยมีข้อตกลงว่าภายใน 3 ปี (สิงหาคม 30-กรกฎาคม 33) โครงการฯ ต้องส่งผู้ติดยาเสพติดไปบำบัดรักษาให้ครบ 800 คน และจะไม่นำเงินไปใช้ในวัตถุประสงค์อย่างอื่น ทำให้โครงการมีแผนงานและรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จนกระทั่งเดือนตุลาคม 2534 องค์การยูเนสโก ได้งดให้การสนับสนุนโครงการ เนื่องจากเกิดการปฏิวัติในประเทศไทย (รชช.) โครงการจึงติดต่อขอรับการสนับสนุนจากองค์กรเอสแคป (สหประชาชาติ) ซึ่งได้รับการสนับสนุน เป็นเงิน 300,000 บาท เป็นระยะเวลา 1 ปี จนกระทั่งปลายปี พ.ศ. 2535 ได้ผันแปรโครงการฯ เป็น “สมาคมอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด” โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) กรุงเทพมหานครผ่านงบประมาณแปดปีครึ่งของ ส.ส.สุนันท์ อึ้งทรงธรรม และองค์กรพัฒนาเอกชน ต่อมาในปี พ.ศ. 2542-2545 ได้รับงบประมาณจากกองทุนสังคม หรือซีฟ (SIF) อันเป็นส่วนหนึ่งของโครงการลงทุนเพื่อสังคม เป็นเงิน 2,600,000 บาทเศษ ปัจจุบันสมาคมมีอาสาสมัครประมาณ 850 คน มีการจัดตั้งเครือข่ายป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดในกรุงเทพ ซึ่งมีชุมชนเข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 39 ชุมชน และได้ขยายกิจกรรมไปยังชุมชนอื่น ๆ ทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด

ปัจจัยนำเข้า

1. **ศักยภาพความพร้อม** ศักยภาพความพร้อมที่สำคัญในพื้นที่โครงการมาจากกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ที่พร้อมจะร่วมกันแก้ปัญหาเสพติด อาทิเช่น

- ศูนย์เมอร์ซี ของหลวงพ่อไบเฮอร์ ให้ความช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ต่าง ๆ
- ประธานชุมชน 40 กว่าชุมชน
- สถานีตำรวจแต่ละชุมชน ให้ความช่วยเหลือในการฝึกอบรม รปภ.ชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนดูแลกันเอง
- คนในชุมชน มีส่วนร่วมในการระดมความคิด และสอดส่องดูแลชุมชนให้ปลอดภัยจากยาเสพติด

2. **ระบบสนับสนุน** ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากหน่วยงานอื่น ๆ หลายหน่วยงาน เช่น

- ปปส. ทางสมาคมเปรียบเสมือนเครือข่ายลูกของปปส. จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายให้สอดคล้องกับนโยบายของปปส. ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทุกปี
- สสช. จัดงบประมาณให้เป็นจำนวน 200 ล้านบาท แบ่งเป็นในส่วนของกรุงเทพ 9-19 ล้านบาท ที่เหลือแบ่งสรรกันไปตามภาคต่าง ๆ

เมื่อได้รับงบประมาณแล้ว จะมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดเวทีระดมความคิด เพื่อกระตุ้นให้เกิดโครงการต่าง ๆ และเสนอไปยังสมาคม หากสมาคมเห็นว่าโครงการดังกล่าวมีประโยชน์สมาคมก็จะจัดสรรงบประมาณให้เครือข่ายที่ดูแลโครงการจัดการบริหารกันเอง

3. **นโยบายและมาตรการ** นโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐบาลมีส่วนสำคัญอย่างมากในการช่วยให้สมาคมสามารถดำเนินการปราบปรามยาเสพติดได้สำเร็จ เนื่องจากผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดส่วนใหญ่ จะเป็นผู้มีอำนาจและมีอิทธิพลทางการเมือง ซึ่งหากรัฐบาลไม่ดำเนินการปราบปรามอย่างจริงจัง สมาคมก็ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากไม่มีอำนาจในการปราบปรามและเกรงกลัวผู้มีอิทธิพล

กระบวนการดำเนินงาน

การทำงานของสมาคม จะมีแผนงานหลักที่เน้นการแก้ปัญหา 4 ระบบใหญ่ ๆ ได้แก่

1. การป้องกัน

เป็นการป้องกันเด็กในชุมชน โดยในส่วนของเด็กนอกโรงเรียน จะแบ่งเด็กออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 10 คน ภายในกลุ่มประกอบด้วยหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กองเลขา กรรมการ เมื่อรวมกลุ่มแล้วจะให้เด็กแต่ละกลุ่มคิดเอง ทำเอง ในกิจกรรมต่าง ๆ โดยทางสมาคมจะทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ทั้งนี้เพื่อให้เด็กกล้าคิด และกล้าแสดงออก นอกจากนี้ทางสมาคมยังได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ แก่เด็ก เช่น การแสดงบนเวที เป็นต้น

ในส่วนของโรงเรียน จะมีการตั้งโรงเรียนสีขาว (ยังไม่ได้ดำเนินการ) และโรงเรียนสามประโยชน์ จัดอบรมให้แก่เด็กโดยเน้นที่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 อย่างต่อเนื่อง ครั้งละประมาณ 200-400 คน ขณะเดียวกันทางโรงเรียนก็ได้ให้ความร่วมมือในการดูแลเด็กอย่างใกล้ชิด หากพบปัญหาที่จะประสานงานกับสมาคม เพื่อดำเนินการแก้ไข

2. การป้องปราม

ร่วมมือกับตำรวจในพื้นที่จัดกิจกรรม การเดินรณรงค์ 19 ชุมชน ในวันเสาร์ เวลา 17.00 น. ผลัดเปลี่ยนไปตามชุมชนต่าง ๆ หลังจากนั้นผู้ร่วมเดินรณรงค์จะร่วมปรึกษาหารือถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางแก้ไข และหากพบผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดทางตำรวจก็จะดำเนินการจับกุม นอกจากนี้ ทางชุมชนยังได้จัดให้มีเสียงตามสาย เพื่อแสดงเจตนารมณ์ว่าคนในชุมชนจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด

3. การบำบัดผู้ติดยา

สมาคมให้การช่วยเหลือในการส่งตัวผู้ติดยาไปบำบัด ซึ่งหากผู้ติดยาเป็นมุสลิม จะส่งไปบำบัดที่บ้านตะวัน ที่ยะลา และบางน้ำเปรี้ยว หากเป็นชาวพุทธจะส่งไปรับการบำบัดที่วัด โดยมีข้อตกลงว่าผู้ปกครองต้องบอกกับทางสมาคมว่าผู้ติดยา ติดยาชนิดใด และผู้ติดยามีอายุเท่าใด ถ้าต่ำกว่า 20 ปี จะส่งไปบำบัดที่บ้านตะวันใหม่ เพราะที่นั่นผู้บำบัดจะได้เรียนหนังสือด้วย

4. พัฒนาคคน

สมาคมจะเน้นในการพัฒนาคคนเป็นหลัก เพราะยังไม่มีรัฐบาลชุดไหนเข้ามาดูแลในเรื่องการพัฒนาคนอย่างจริงจัง ถึงแม้ว่าการพัฒนาคคนดังกล่าว จะเป็นจุดเน้นมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 แล้วก็ตาม

จากกระบวนการทำงานดังกล่าว สมาคมมีการทำงานอย่างจริงจัง และไม่ยี้ดเงินเป็นหลักในการทำงาน ชุมชนต่าง ๆ จึงเข้ามามีส่วนร่วม ทำให้สมาคมมีเครือข่ายเป็นจำนวนมาก เช่น เขตประเวศ มีชุมชนมิตรภาพ และยังมีการขยายเครือข่ายโดยใช้ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เช่น หากมีการย้ายถิ่นไปยังชุมชนอื่น ผู้ย้ายถิ่นก็จะนำกิจกรรมดังกล่าวไปดำเนินการด้วย ขณะเดียวกัน

ทางสมาคมได้ให้ความเป็นกันเองและสร้างความไว้วางใจให้กับคนในชุมชน เพื่อที่จะให้เกิดจิตสำนึกในการแก้ปัญหาร่วมกัน

แผนงานดังกล่าว มีกรอบ/ขั้นตอนในการเกิดกระบวนการกลุ่ม 4 ขั้นตอน คือ

1. ปรึกษาหารือและวางเป้าหมายร่วมกัน

- ทำความเข้าใจกับปัญหา
- รวบรวมข้อมูล
- วิเคราะห์สาเหตุ
- ระดมความคิด
- อภิปรายวิธีการแก้ไข
- เลือกวิธีแก้ปัญหา

2. ทำแผน/โครงการในรายละเอียด

3. ปฏิบัติตามแผนอย่างเป็นรูปธรรม

4. สรุปและประเมินผล

- ทำในทุกขั้นตอน

กระบวนการทำงานที่กล่าวมาข้างต้น จะเป็นกรอบหรือแผนที่สมาคมยึดถือ และนำมาปฏิบัติ เพื่อให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ

การบริหารจัดการ

แบ่งเป็นการประสานงานกับคนภายนอกและภายในชุมชน โดยในส่วนของภายนอกชุมชน หากมีชุมชนภายนอกมาขอความช่วยเหลือ ก็จะดำเนินงานไปตามกรอบ/ขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนการทำงานภายในชุมชน สมาคมจะร่วมมือกับตำรวจ โดยทำการอบรม รปภ.ชุมชน เพื่อให้ทำหน้าที่เฝ้าเวรยาม มีประชาชนเข้าร่วมอบรมประมาณ 80 คน แต่ทำงานจริง ๆ 17 คน การทำงานจะแบ่งคนเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตอน 2 ทุ่ม และกลุ่มตอน 4 ทุ่ม และจะมีชุดที่ทำงานถึง ตี 2 และตี 4 ขณะเดียวกันตำรวจจะนั่งอยู่ในป้อมเป็นจุดๆ ประมาณ 2-3 คน ประชาชนที่เข้าร่วมผลัดเปลี่ยนกันเดินเวรยามในชุมชน จะมีผู้ชาย 4 คน ผู้หญิง 4 คน และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประมาณ 3-4 คน เมื่อตำรวจจับผู้เสพยาได้ รปภ.ในชุมชนจะมีหน้าที่ควบคุมและนำตัวผู้เสพยาไปตรวจปัสสาวะ ถ้าพบว่าปัสสาวะมีสีม่วงจะนำไปตรวจที่โรงพยาบาลอีกครั้ง เพื่อหาสาเหตุว่ามาจากการเสพยาหรือไม่ ถ้ามาจากการเสพยาจะส่งตัวไปโรงพัก แต่ถ้าไม่ใช่ก็จะปล่อยตัวไป ซึ่งทางสมาคมได้ดำเนินการเช่นนี้มาประมาณ 1 ปี แล้ว

นอกจากนี้ยังมีการแบ่งหน้าที่กันภายในสมาคม ได้แก่ ที่ปรึกษาสมาคมฯ นายกสมาคมฯ รองนายกสมาคมฯ กองเลขา ทรัพยากร และกรรมการ

ผลการดำเนินงาน

1. **ความตระหนักของชุมชน** คนในชุมชนมีความตระหนักถึงปัญหายาเสพติดมากขึ้น แต่ก็ยังมีประมาณร้อยละ 20 ที่ไม่ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว ซึ่งรวมถึงผู้ขายยาเสพติดด้วย

2. ทูทางสังคม

- เกิดการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน กล่าวคือ สมาชิกทำงานด้วยความซื่อสัตย์ เช่น มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย อย่างสม่ำเสมอ

- ผู้นำมีความเข้มแข็งและทำงานอย่างจริงจัง เพื่อให้คนในชุมชนยอมรับในศักยภาพการทำงาน

- ดำรงใจให้ความร่วมมือ โดยช่วยฝึกอาสาสมัครชุมชน (รปภ.ชุมชน) ซึ่งหากตำรวจไม่ให้ความช่วยเหลือ ชุมชนก็จะไม่สามารถทำงานได้ เนื่องจากชุมชนไม่มีอำนาจหน้าที่ในการปราบปรามผู้ติดยาเสพติด

- หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี เช่น สำนักงานปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) มูลนิธิดวงประทีป

3. **การลดลงของปัญหาการเสพ การค้า และดัชนีที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของปัญหา** ปัญหาผู้ค้า และผู้เสพ ลดลงอย่างมาก ทั้งนี้เพราะ คนในชุมชนและเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ โดยมีดัชนีชี้วัด คือ ตัวเลขการจับกุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลง

ปัญหาอุปสรรค

1. **ศักยภาพของชุมชน** บางชุมชนมีศักยภาพในการแก้ปัญหามาก เช่น วางแผนงานแล้วคนในชุมชนร่วมมือกันทำอย่างเต็มที่ แต่บางชุมชนมีน้อย เช่น วางแผนงานแล้วคนในชุมชนไม่ร่วมมือกันอย่างจริงจัง หรือต่างคนต่างดำเนินงาน ซึ่งทำให้สมาคมต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยพยายามทำให้ชุมชนต่าง ๆ ค้นพบศักยภาพของตนเอง เมื่อค้นพบแล้วก็จะดึงจุดเด่นตรงนั้นออกมา

2. **องค์กรคิดแทนชาวบ้าน** ทำให้บางครั้งสิ่งที่องค์กรคิดว่าเป็นปัญหา กลับไม่ใช่ปัญหาที่แท้จริงของชุมชน จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่แท้จริงได้

3. **ความยั่งยืนของประสิทธิผล** การแก้ไขปัญหาก็ทางสมาคมดำเนินการอยู่ ยังไม่ใช่การแก้ไขปัญหายั่งยืน ซึ่งหากจะให้ยั่งยืน ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน กล่าวคือ หน่วยงานของรัฐ เช่น ตำรวจ ควรจะทำงานอย่างเข้มงวด เพราะหากเมื่อไหร่ที่ตำรวจไม่เข้มงวด สมาคมก็จะทำงานลำบากมากขึ้น และปัญหายาเสพติดก็จะกลับมา

4. **อุดมการณ์ขององค์กรที่ลงไปแก้ไขปัญหายาเสพติด** บางองค์กรทำงานเพื่อเงินมากกว่าการแก้ปัญหาให้กับชุมชน

5. **ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการ** เกิดการแย่งตัวผู้ต้องหาระหว่างชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเป็นพวกเดียวกับผู้ติดยาเสพติด

ชมรมข้าฯ ขออาสาทำความดีเพื่อแผ่นดิน

เขตคลองเตย

ภูมิหลัง

ความเป็นมาก่อนการก่อตั้งชมรมข้าฯ ขออาสาทำความดีเพื่อแผ่นดิน เกิดจากการที่รัฐบาลได้มีคำสั่งของนายกรัฐมนตรี ที่ 119/2544 ให้มีการเอาชนะยาเสพติด เขตคลองเตยจึงมีโครงการศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนคลองเตย ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของ ศตส.ชาติ ซึ่งเป็นหน่วยเฉพาะกิจที่ตั้งขึ้นภายใต้การควบคุมดูแลของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และได้มอบหมายให้ พล.ต.ท.นพดล สมบูรณ์ทรัพย์ มาเป็นหัวหน้าโครงการในขณะนั้น โดยศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาเสพติดนี้จัดตั้งขึ้นเฉพาะที่เขตคลองเตย เนื่องจากรัฐบาลเห็นว่าพื้นที่เขตคลองเตยมีปัญหา และต้องการที่จะใช้เขตคลองเตยเป็นพื้นที่นำร่องเรื่องยาเสพติด โดยมีแนวคิดว่าหากประสบความสำเร็จในพื้นที่เขตคลองเตย ในพื้นที่อื่นก็คงจะประสบความสำเร็จได้ไม่ยาก ศูนย์ปฏิบัติการนี้เรียกว่า ศูนย์ปฏิบัติการเอาชนะยาเสพติดในชุมชนคลองเตย ก่อตั้งขึ้นปลายปี 2544 และปฏิบัติตามแผนงานที่ได้เตรียมไว้ โดยการเปิดเวทีแบบมีส่วนร่วม ในต้นปี 2545

จากที่มีการปฏิบัติงานตามแผน ทำให้เกิดชุมชนเข้มแข็ง และนำไปฝึกอบรมที่ค่ายพระราม 6 ซึ่งมีทั้งหมด 7 รุ่น ซึ่งมีการแจกประกาศทั้ง 7 รุ่น ที่สน.ท่าเรือ หลังจากนั้นทั้งหมดงบประมาณที่ทางราชการจัดไว้ให้ ตชด.จึงถูกยุบไปโดยปริยาย โดยมีกระแสนของคนคลองเตยบางกลุ่มเห็นว่างบที่ได้รับการจัดสรรมาจำนวน 47 ล้านบาท เป็นงบที่ละลายแม่น้ำ ซึ่งหน่วยงาน

ปปส. ก็เห็นชอบด้วย ดังนั้นชาวบ้านและผู้อบรม 7 รุ่น ดังกล่าวจึงมาร่วมประชุมและมีมติก่อตั้งชมรมฯฯ ขออาสาทำความดีเพื่อแผ่นดิน เมื่อปลายปี 2545 โดยได้มีการเลือกประธาน เลขานุการ และตำแหน่งต่างๆ ซึ่งไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลเลย และใช้ที่ทำการของชุมชนร่วมเกล้าเป็นที่ทำการของชุมชน โดยมีพลตำรวจตรี จัตรพล คโนภาค รองผู้บัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนมาเป็นประธานเปิดป้ายสำนักงานอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2546

ปัจจัยนำเข้า

1. **ศักยภาพความพร้อม** ศักยภาพความพร้อมที่สำคัญในการดำเนินงานตามโครงการ ประกอบด้วย

1.1 การมีวิทยากรที่ผ่านการอบรมในเรื่องพิษภัย/โทษของยาเสพติด การฝึกจิตกระบวนการในการลงพื้นที่ และบทบาทสมมติต่าง ๆ ซึ่งในเขตคลองเตยมีผู้ผ่านการอบรมประมาณ 400 กว่าคน

1.2 การมีสมาชิกที่ร่วมกันต่อสู้ประมาณ 200 กว่าคน โดยมีคณะกรรมการ บริหารจำนวน 25 คน เป็นตัวขับเคลื่อนที่ช่วยเหลือในทุก ๆ เรื่อง เช่น วิทยากรบางคนไปเรียนการเสริมอาชีพ ทำดอกไม้ญี่ปุ่น เพื่อกลับมาสอนชาวบ้าน

2. **ระบบสนับสนุน** ได้รับการให้การสนับสนุนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดจากตำรวจตระเวนชายแดน นอกจากนี้ ยังได้รับงบประมาณจากการทำเรือแห่งประเทศไทย โรงงานยาสูบ สถาบันพัฒนาพื้นฐานของอาจารย์สมพงศ์ พัดปุย ฯลฯ เพื่อใช้ในการฝึกอบรม

3. **นโยบายและมาตรการ** การที่มีการประกาศนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐบาลที่ลานพระบรมรูป และมีการปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้ภาคประชาชนมีความมั่นใจขึ้นนั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยให้เกิดศูนย์ปฏิบัติการเอาชนะยาเสพติดในชุมชนคลองเตย ซึ่งเห็นว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองเตยต้องร่วมกันแก้ไขทั้งระบบทั้งปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม สังคม การเมือง ฯลฯ

กระบวนการดำเนินงาน

1. การเปิดเวที

กระบวนการในการเปิดเวที หลังจากการเปิดเวทีแล้ว จะเข้าไปหาชาวบ้านให้ช่วยมาร่วมประชุมโดยตรง ทั้งนี้ผู้ค้ายาเสพติดมาทำพันธะสัญญากับทางราชการ เพื่อที่จะกลับตัวเป็นคนดีของชุมชน โดยโครงการนี้ได้แบ่งออกเป็น 2 คณะ คือ

- คณะแรก ควบคุมโดยตำรวจตระเวนชายแดน
- คณะที่สอง ควบคุมโดยรองพิเศษ เกษพันธุ์ รองผู้กำกับตำรวจน้ำท่าเรือ

สองชุดนี้จะออกปฏิบัติงานตามชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง และให้ผู้ค้ายาเสพติดมาทำพันธะสัญญาทางใจ ซึ่งต่อมามีการขยายผลโครงการโดยการนำวิทยากรในชุมชนไปฝึกอบรมที่ค่ายพระราม 6

หลังจากกระบวนการนี้เกิดขึ้นจะมีการเลือกประธานชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งขึ้นกับสำนักงานเขต และมีผู้นำตามธรรมชาติที่เป็นไปตามกระบวนการเข้ารับการอบรมด้วย

2. จัดอบรมแก่สมาชิก

โดยแบ่งออกเป็นฝึกอบรมสำหรับผู้นำในชุมชน และการฝึกอบรมสำหรับเด็กและเยาวชน

- การฝึกอบรมสำหรับผู้นำในชุมชน และสมาชิก

จัดการอบรมให้สมาชิกรู้จักถึงพิษภัย/โทษของยาเสพติด เรียนรู้กระบวนการในการลงพื้นที่ตลอดจนการแสดงบทบาทสมมติ และการฝึกจิตสำนึก

ขั้นตอนการอบรม

วันที่ 1 เป็นการจุดประกาย การมีส่วนร่วม การชี้ให้เห็นถึงประเด็น และฝึกกระบวนการคิดแบบมีขั้นตอน โดยเทียบจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

วันที่ 2 มีการคัดเลือกประธานชุมชนเข้มแข็ง

วันที่ 3 ให้ผู้ค้า ผู้เสพ ออกมามอบตัว และให้สาบานว่าจะเลิกทำในสิ่งที่ไม่ดี

โดยการอบรมในชุดแรกมีประมาณ 72 คน ประกอบไปด้วยทุกเขต ในส่วนเขตคลองเตยมี 50 คน หลังจากนั้นจึงมีการเปิดเวที โดยมีชุมชนเป้าหมายหลัก 19 ชุมชน เช่น ชุมชน 70 ไร่ ชุมชน 123 ชุมชนร่วมใจสามัคคี ชุมชนบ้านกล้วย ชุมชนพัฒนาใหม่ ชุมชนสวนอ้อย เป็นต้น ระหว่างการเปิดเวทีมีการใช้วิธีการให้อภัยทางสังคม คือ ให้ผู้เสพเข้าไปบำบัด หรือส่งไปอบรมที่โรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง ในการฝึกอบรมวันสุดท้ายจะใช้กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนคลองเตย และมีกิจกรรมบิณฑบาตโดยให้ผู้เข้าร่วมอบรมเขียนข้อมูล

ต้องการจะกลับตัวเพื่อใส่ลงในบาตร เป็นการขอขมาทวงจากพระซึ่งกิจกรรมนี้จะเน้นไปในลักษณะทางจิตวิทยา

- การฝึกอบรมสำหรับเด็กและเยาวชน

เนื้อหาในการฝึกอบรม ได้แก่ การให้ความรู้แก่เด็กถึงโทษ และพิษภัย ของยาเสพติดแต่ละชนิด โดยส่วนใหญ่เน้นไปที่ยาบ้า เพราะกระแสการแพร่ระบาดที่มีสูง อีกทั้งยังส่งเสริมให้เด็กมีความกล้าแสดงออกและหันมาสนใจกีฬา รวมทั้งใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ในการฝึกอบรมจะเน้นให้เด็กได้ฝึกคิด และวิเคราะห์หาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเอง โดยผู้ใหญ่จะตั้งโจทย์ และให้เด็กเสนอความต้องการต่าง ๆ เช่น อยากได้สระว่ายน้ำในชุมชน อยากได้สวนสาธารณะ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีการผลักดันให้เกิดธนาคารออมทรัพย์สำหรับเด็ก โดยให้เด็กมารวมกลุ่ม และทำกิจกรรมร่วมกัน

การบริหารจัดการ

การบริหารจัดการของชมรมฯฯ ขออาสาทำความดีเพื่อแผ่นดิน อาศัยมติของที่ประชุมเป็นสำคัญ และมีการยึดมั่นกับแนวคิดเรื่องอธิปไตยธรรม หรือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อมเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเพียงฝ่ายเดียวมี 7 ประการ คือ

1. สมาชิกรวมกลุ่มร่วมประชุมกันเป็นนิจ
2. สมาชิกหมั่นเริ่มประชุมและเลิกประชุมพร้อมกัน ทำกิจที่พึงกระทำโดยพร้อมเพรียงกัน
3. สมาชิกยอมรับมติส่วนใหญ่ของที่ประชุมในการแก้ปัญหา
4. สมาชิกยอมรับและเคารพผู้อาวุโส
5. สมาชิกให้การสงเคราะห์ และช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในสังคม เช่น สตรี คนชรา คนพิการ และคนยากจน
6. สมาชิกส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม
7. สมาชิกช่วยกันทำนุบำรุงพุทธศาสนา

ผลการดำเนินงาน

1. ความตระหนักของชุมชน

คนในชุมชนมีความตระหนักถึงปัญหายาเสพติดมากขึ้น ซึ่งกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนไปได้มีศูนย์รวมอยู่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนในชุมชน

2. ทูตทางสังคมที่เกิดขึ้น

ผลจากการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ก่อให้เกิดศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขปัญหายาเสพติด ส่งผลให้เกิดชมรมซ้ำๆ ขออาสาทำความดีเพื่อแผ่นดินขึ้น ซึ่งถือเป็นกลุ่มองค์กรที่เป็นทูตทางสังคมในการขับเคลื่อนงานด้านการแก้ไขป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนคลองเตย นอกจากนี้ ยังมีวิทยากรซึ่งถือว่าเป็นทูตทางสังคมที่สำคัญในการช่วยให้การทำงานขับเคลื่อนไปได้

3. การลดลงของปัญหาการเสพ การค้า และดัชนีที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของปัญหา

สถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนได้ลดระดับความรุนแรงลง สังเกตได้จากการที่จำนวนผู้ค้า และผู้ติดยาเสพติดในชุมชนลดลง นอกจากนี้ คนในชุมชนยังให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่

4. ผลของนโยบาย

ความสำเร็จส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นผลมาจากนโยบายในการประกาศสงครามเพื่อเอาชนะยาเสพติดของภาครัฐ และนโยบายของรัฐที่ปราบปรามอย่างจริงจังนี้ยังมีส่วนในการทำให้สถานการณ์ยาเสพติดทั้งในชุมชน และในภาพรวมของสังคมดีขึ้นอย่างมาก

ปัญหาอุปสรรค

ปัญหาส่วนใหญ่ของชมรมจะเป็นปัญหาในด้านงบประมาณ ที่ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร และนโยบายของรัฐยังไม่มี การดำเนินการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังขาดเทคโนโลยีด้านเครื่องมือต่าง ๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ และกำลังสนับสนุนทางด้านวิชาการ

บทสรุปจากกรณีศึกษาของเขตคลองเตย

โครงการที่เลือกศึกษาในเขตคลองเตย ประกอบไปด้วย โครงการลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่เป็นโครงการที่เน้นการทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน (ชุมชนพัฒนา 70 ไร่) โครงการที่เน้นการประสานงานที่ดีระหว่างชุมชนกับหน่วยงาน/องค์กร (ชุมชนร่วมใจสามัคคี) โครงการที่เน้นการจัดโครงการฝึกอบรมโดยใช้หลักสูตรทางพุทธศาสนา (วัดสะพานพระโขนง) โครงการที่เน้นการป้องกัน ป้องปราม บำบัดผู้ติดยา และการพัฒนาคน (สมาคมอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด) และโครงการที่เน้นการจัดโครงการฝึกอบรมและการเปิดเวที (ชมรมข้าฯ ขออาสาทำความดีเพื่อแผ่นดิน) ซึ่งวิธีการทำงานแต่ละโครงการมีทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปประเด็นสำคัญของการวิจัยได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของนโยบายรัฐ

ข้อมูลจากพื้นที่ในเขตคลองเตย แสดงผลอย่างชัดเจนว่าที่รัฐบาลประกาศสงครามกับยาเสพติดนั้น พบว่าปัญหายาเสพติดในพื้นที่เขตคลองเตยลดลงอย่างเห็นได้ชัด สังเกตได้จากการที่พื้นที่ในแต่ละโครงการมีจำนวนผู้ค้า และผู้เสพยาเสพติดลดลงอย่างมากประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการแต่ละโครงการยังเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ปัญหายาเสพติดระหว่าง พ.ศ. 2546-2547 ลดลงอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงประสิทธิผลจากการดำเนินการแต่ละโครงการเปรียบเทียบกับประสิทธิผลจากการดำเนินนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของภาครัฐ พบว่าประสิทธิผลจากนโยบายของภาครัฐจะมีมากกว่าประสิทธิผลอันเนื่องมาจากการดำเนินการของแต่ละโครงการเพียงอย่างเดียว กล่าวคือ ประสิทธิภาพของโครงการต่าง ๆ ในช่วยก่อนที่จะมีการประกาศสงครามกับยาเสพติดการลดลงของปัญหายาเสพติดในพื้นที่จึงปรากฏชัดเจนขึ้น

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่านโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของภาครัฐ และการปราบปรามอย่างจริงจัง มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ช่วยให้ปัญหายาเสพติดในพื้นที่เขตคลองเตยลดลง

2. ความยั่งยืนของประสิทธิผล

จากข้อมูลในพื้นที่เขตคลองเตยบ่งบอกว่า ปัญหายาเสพติดกำลังจะกลับมาสังเกตได้จากการที่เริ่มมียาเสพติดกลับเข้ามาในพื้นที่ มีผู้ค้า และผู้เสพเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความไม่ต่อเนื่องของนโยบายการปราบปรามยาเสพติดของภาครัฐ ที่ได้ลดความเข้มข้นลงหลังจากการประกาศชัยชนะในสงครามยาเสพติด

3. การละเมิดสิทธิมนุษยชน

ข้อมูลจากพื้นที่เขตคลองเตยแสดงให้เห็นว่า มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน จากการประกาศสงครามกับยาเสพติด ดังเช่น การฆ่าตัดตอน ในพื้นที่ชุมชนพัฒนา 70 ไร่ ซึ่งจากข้อมูลแสดงให้เห็นว่า คนในชุมชนเห็นว่าพื้นที่เขตคลองเตยเป็นพื้นที่ที่สถานการณ์ปัญหาเสพติดมีความรุนแรงที่สุดในกรุงเทพมหานคร ดังนั้น การแก้ไขปัญหา ควรเป็นไปในลักษณะตาต่อตา ฟันต่อฟัน ความเห็นดังกล่าวนี้จึงอาจกระทบต่อปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้

4. ประสิทธิภาพของมาตรการการลดอุปทาน

จะเห็นได้ว่าการทำกิจกรรมของแต่ละโครงการนั้น หากเป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านดำเนินการเอง โดยไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้ามามีส่วนร่วมด้วยแล้วนั้น จะทำให้เกิดปัญหาในด้านการปราบปราม เนื่องจากชาวบ้านไม่สามารถที่จะต่อสู้กับกลุ่มอิทธิพล หรือกลุ่มผลประโยชน์ในท้องถิ่นได้ เพราะการเข้าไปมีส่วนร่วมในมาตรการการปราบปรามนั้นมีความเสี่ยง ดังนั้น จึงต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ตำรวจในการช่วยปราบปรามอำนาจกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ประกอบกับการปฏิบัติตามนโยบายการปราบปรามยาเสพติดที่มุ่งเน้นการปราบปรามอย่างเด็ดขาดและจริงจัง ส่งผลให้อุปทานของยาเสพติดลดลงตามไปด้วย

5. ยาเสพติดกับสังคม

ผลจากการใช้นโยบายของรัฐและดำเนินงานในชุมชน พบว่าการจัดการกับปัญหา ยาเสพติดให้หมดไปจากสังคมนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างเป็นไปได้ยาก คงทำได้เพียงแต่การควบคุมให้อยู่ในระดับที่สามารถจัดการได้เท่านั้น ดังจะเห็นได้จากข้อมูลที่ปรากฏในพื้นที่เขตคลองเตย ได้แสดงให้เห็นว่าในขณะที่มีการปราบปรามยาเสพติดประเภท เฮโรอีน ยาบ้า ได้ประสบผลสำเร็จอย่างชัดเจนนั้น การแพร่ระบาดได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ยาเสพติดประเภทอื่น เช่น กาว สารระเหย ซึ่งในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายรองรับ เนื่องจากในทางกฎหมายถือว่ายังไม่ใช่สิ่งเสพติดที่ร้ายแรงเหมือนเฮโรอีน หรือ ยาบ้า ดังนั้น แม้ผู้เสพยาจะถูกจับกุมจากการติดตามสารระเหย ดังกล่าว ผู้เสพยาจะมีโทษเพียงแค่จำและปรับเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

6. สัญญาณเตือนภัยของปัญหาเสพติด

จากการศึกษาข้อมูลในชุมชน แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมจับกลุ่มมั่วสุมของกลุ่มเยาวชน อายุระหว่าง 14-16 ปี ซึ่งเริ่มจากการดมกาว และสารระเหยต่าง ๆ จำนำไปสู่การเสพยาบ้าและเมื่อมีการปราบปรามการแพร่ระบาดอย่างจริงจัง ผู้เสพยาจะหันไปสูดดมกาว และสารระเหยต่าง ๆ แทนการเสพยาบ้า ซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นสัญญาณเตือนภัย หรือบ่งชี้ถึงสถานการณ์ปัญหาเสพติดในเขตชุมชนได้

7. ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

จากข้อมูลในพื้นที่เขตคลองเตย พบปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการต่าง ๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

- การขาดแคลนงบประมาณในการจัดทำโครงการ
- ความยั่งยืนของประสิทธิผล ที่การแก้ไขปัญหาในปัจจุบันยังไม่ใช้การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน
- ศักยภาพของชุมชน แต่ละชุมชนจะมีศักยภาพในการทำงานที่แตกต่างกัน ทำให้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาแตกต่างกันไปด้วย
- การขาดความต่อเนื่องของนโยบาย ทำให้ปัญหายาเสพติดลดระดับความรุนแรงลงในช่วงที่รัฐประกาศนโยบายทำสงครามต่อต้านยาเสพติด แต่เมื่อระดับความรุนแรงลดลง ยาเสพติดก็เริ่มกลับเข้ามาแพร่ระบาดอีก

เขตหนองแขม

การศึกษาการดำเนินงานของด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนในพื้นที่เขตหนองแขม ประกอบด้วยชุมชนที่คัดเลือกรวมทั้งสิ้น 5 ชุมชน กระบวนการทำงานส่วนใหญ่รับผิดชอบโดยผู้นำชุมชนซึ่งมีลักษณะ รูปแบบการดำเนินงานแตกต่างกันออกไป การรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์จากผู้นำชุมชน โดยมีสรุปสาระสำคัญของการดำเนินงานของด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนตัวอย่างได้ดังนี้

ตารางที่ 6.2

สรุปสาระสำคัญของการดำเนินงานของด้านการป้องกัน
และแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชนตัวอย่าง

ลำดับที่	ชุมชน	มาตรการสำคัญ	ปัญหาอุปสรรค
1	ชุมชนหรรษา 1	- มาตรการป้องปราม - มาตรการปราบปราม	ไม่ได้รับงบประมาณ สนับสนุน
2	ชุมชนฉัตรชัยเสริมโชค	- มาตรการป้องกัน	ไม่ได้รับงบประมาณ สนับสนุน
3	ชุมชนชายแดน	- มาตรการป้องปราม	- ไม่ได้รับงบประมาณ สนับสนุน - คณะกรรมการชุมชน ไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ ของตนเอง - ไม่มีที่ทำการชุมชน
4	ชุมชนกองขยะ	- มาตรการป้องปราม - มาตรการบำบัดรักษา พื้นฟู และติดตามดูแล ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด	ไม่ได้รับงบประมาณ สนับสนุน
5	ชุมชนสามัคคี 4 - 6	- มาตรการป้องปราม - มาตรการป้องกัน	- ไม่ได้รับงบประมาณ สนับสนุน - ปัญหาการปฏิบัติงาน ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่เป็นไปในทิศทาง เดียวกัน

ลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันทั้ง 5 ชุมชน ได้แก่

1. ภาวะผู้นำของประธานชุมชน ส่งผลให้เกิดความตระหนักถึงปัญหา และ การมีส่วนร่วมของชาวชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. มาตรการป้องกันปรามในชุมชน ทำให้เกิดระบบการเฝ้าระวังปัญหาอาชญากรรม โดยชาวชุมชนช่วยกันสอดส่อง ดูแล ความประพฤติของบุคคลในชุมชน
3. การไม่ได้รับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ

ชุมชนหรรษา 1

ภูมิหลัง

สมัยก่อนลักษณะการตั้งบ้านเรือนในชุมชนหรรษา 1 อยู่ห่างกันมาก มีประชาชนอาศัยอยู่ประมาณ 20 กว่าหลังคาเรือน จนถึงปัจจุบันมีผู้เข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้น ทำให้มีจำนวนบ้านเพิ่มขึ้นเป็น 500-600 หลังคาเรือน ปัญหาเดิมของชุมชนเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2531 ได้แก่ ปัญหาเมาสุราอาละวาด ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาการเล่นการพนัน จนกลายเป็นต้นเหตุของปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย เฉลี่ยอย่างน้อยประมาณ 1-2 คดีต่อสัปดาห์ ทำให้ชาวชุมชนเริ่มตระหนักในปัญหาดังกล่าว ประกอบกับลักษณะทางกายภาพของการตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยห่างกัน ไม่สามารถช่วยกันป้องกันปัญหาการลักเล็กขโมยได้ ทำให้ขโมยมาใจทำการลักเล็กขโมยไม่เว้นทั้งกลางวัน และ กลางคืน เมื่อชาวบ้านมีความเดือดร้อนจึงได้เกิดการรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหา โดยได้มีการประสานงานไปยัง ผู้ใหญ่บ้าน, ฝ่ายพัฒนาชุมชน สำนักงานเขตหนองแขม และสถานีตำรวจหนองแขม เพื่อเชิญเจ้าหน้าที่ของทางราชการเข้าร่วมประชุมหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาตลอดจนมีแผนการเชิญเจ้าหน้าที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3. มาร่วมสังเกตการณ์ เพื่อต้องการผลทางด้านจิตวิทยา ผลจากการประชุมหารือดังกล่าว ทำให้แกนนำชุมชนได้ขออนุญาตพกวาอาวุธปืนภายในชุมชนโดยไม่นำออกนอกชุมชน จากพันตำรวจโทเอก เขียวสมุทร (ยศในขณะนั้น) สารวัตรใหญ่ สถานีตำรวจหนองแขม และได้มีการขอความร่วมมือจากชาวชุมชนเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครเป็นยามกลางคืน ออกตรวจตราตั้งแต่เวลา 20.00-05.00 น. จัดเป็นชุด ๆ ละ 4-5 คน ผลัดเปลี่ยนเวรยามกันทุกวัน ไม่มีวันหยุด ได้ดำเนินการเฝ้าระวังโดยยามกลางคืนดังกล่าว เป็นระยะเวลา 6 เดือน (180 วัน) ส่งผลให้ปัญหาการลักเล็กขโมยในชุมชน ลดน้อยลง ชาวชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างจริงจัง ทำให้เกิดความสามัคคี และพลังในการแก้ไขปัญหา

จึงจัดว่าเป็นความสำเร็จเบื้องต้นที่ชาวชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ โดยมีหน่วยงานของรัฐเป็นส่วนสนับสนุน

จากที่ไม่เคยคาดคิดว่าชุมชนจะมีปัญหายาเสพติด จนประมาณปี พ.ศ. 2536 เริ่มมีปัญหายาเสพติดระบาดเข้ามาในชุมชน ยาเสพติดที่ระบาดในช่วงนั้นเป็นยาเสพติดประเภทสารระเหย ได้แก่ กาว ชนิดต่าง ๆ ซึ่งตอนนั้นจัดเป็นคดีเล็กน้อย เมื่อตำรวจจับกุมผู้เสพยาเสพติดแล้วก็มีมีการกักบริเวณไว้ที่สถานีตำรวจหนึ่งคืนเพื่ออบรมตักเตือนและปล่อยตัวในตอนเช้าวันรุ่งขึ้น พอตอนเย็นผู้เสพยาเสพติดก็กลับไปซื้อกาวมาเสพต่อ เนื่องจากขณะนั้นยังไม่มีบทลงโทษทางกฎหมายที่เพียงพอจะทำให้ผู้เสพยาเสพติดจำและละเว้นการเสพยาเสพติดได้ การแก้ไขปัญหายาเสพติดในขณะนั้นจึงเป็นการใช้มาตรการป้องปราม มากกว่า มาตรการปราบปราม ซึ่งปัญหานี้ อาจส่งผลถึงการใช้จ่ายยาเสพติดที่ร้ายแรงยิ่งขึ้นได้ ทำให้ชุมชนหรรษา 1 มีปัญหายาเสพติดได้แพร่ระบาดอย่างรุนแรงประมาณปี พ.ศ. 2540-2541 มีทั้งปัญหาผู้เสพ และ ผู้ค้า โดยมีผู้ค้าที่ถูกจับกุมได้จำนวน 17 คน มีตั้งแต่รายย่อย และรายใหญ่ ที่มียาบ้าไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายจำนวน 30, 200, 220 เม็ด จนถึงสูงสุดที่เคยจับได้จำนวน 800 เม็ด ส่วนผู้เสพจะถือว่าเป็นผู้ป่วยทางชุมชนได้ส่งตัวไปรับการรักษา และ ยังคงอาศัยผู้เสพ ส่วนหนึ่งเป็นสายให้ตำรวจในการสืบย้อนรอยกลับไปยังผู้ค้ารายอื่นๆ ตลอดจนเป็นสายในการเฝ้าระวังผู้เสพยาเสพติดใหม่ ที่จะเกิดขึ้นในชุมชน จากการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหามาแล้ว ชุมชนจะใช้ประสบการณ์ตรงในการแก้ไขปัญห โดยไม่ค่อยคำนึงถึงหลักการทางวิชาการ ตลอดจน ไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในกระบวนการทำงานของภาครัฐ จึงใช้วิธีการแก้ไขปัญหามาแบบพึ่งพาตนเอง ซึ่งวิธีนี้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนที่เข้มแข็งตามภาวะผู้นำ

ปัจจัยนำเข้า

1. **ศักยภาพความพร้อมของชุมชน** ศักยภาพความพร้อมของชุมชนเชิงนโยบาย ป้องกัน เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้าน ที่ตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน โดยมีพื้นฐานมาจากการพึ่งพาทางสังคมแบบไทย ๆ ตามแนวคิด “การเอาใจเขามาใส่ใจเรา” ช่วยกันสอดส่อง ดูแล เฝ้าระวังปัญหา โดยชักจูงให้คนหันมาสนใจใส่ใจสังคมรอบข้างอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งแสดงให้เห็นในโครงการ “เพื่อนบ้านเตือนภัย” ที่ดำเนินการมากกว่า 10 ปี มีแนวทางดำเนินงานโดยการช่วยกันเป็นหูเป็นตา เฝ้าระวังคนแปลกหน้าที่เข้ามาวนเวียนในชุมชนที่น่าสงสัย และศักยภาพที่สำคัญของชุมชนนี้ คือ การมีแกนนำชุมชน ที่เป็นหลักยึด ที่ทำให้ชาวบ้านเห็นเชื่อมั่น ได้ว่าสามารถเป็นที่พึ่งพา และช่วยเหลือ เมื่อชาวบ้านประสบปัญหาได้

แกนนำชุมชน ท่านหนึ่ง ได้ให้แง่คิดของการทำงานชุมชนว่า “การทำงานจะว่ายากก็ยาก จะว่าง่ายก็ง่าย เพราะฉะนั้น ต้องเริ่มจากแนวคิดให้เขาสิ่งที่เขามีก่อน เราถึงจะใส่สิ่งใหม่ให้เขา เพราะไม่อย่างนั้นมันก็จะล้นออกมา ผมก็ได้อาศัยแนวคิดนี้มาจากการอ่านหนังสือ และประสบการณ์ที่เรียนรู้มา” จากแง่คิดดังกล่าว จะสอดคล้องกับแนวคิดทางการเรียนรู้ ที่ให้ตัวบุคคลทำตัวเปรียบเสมือนแก้วเปล่า เพื่อเตรียมรองรับสิ่งใหม่ๆ ที่จะได้รับการเรียนรู้เพิ่มเติม หากบุคคลใดทำตัวเป็นแก้วที่มีน้ำอยู่เต็ม โดยไม่ยอมรับสิ่งใหม่ๆ เพิ่มเติม บุคคลนั้นก็จะไม่เกิดการเรียนรู้ ไม่มีการพัฒนา และไม่มีการเปลี่ยนแปลง

2. ระบบสนับสนุน ในชุมชนประกอบด้วย

- คณะกรรมการชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และอาสาสมัครชุมชน
- หน่วยงานภาครัฐ
- หน่วยงานภาคเอกชน

3. นโยบายและมาตรการ

3.1 นโยบายด้านการป้องกัน โดยการจัดชวนให้ชาวบ้านตระหนักถึงปัญหาสังคมรอบข้าง ช่วยกันดูแล ป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นไม่เพียงแต่เฉพาะปัญหายาเสพติดเท่านั้น ผ่านกระบวนการดำเนินงานเสียงตามสาย หอกระจายข่าว และโครงการเพื่อนบ้านเตือนภัย

3.2 นโยบายด้านการปราบปราม เน้นในเรื่องการออกสำรวจชุมชน เพื่อเฝ้าระวังปัญหา โดยใช้ผู้ติดยาเสพติด เป็นให้กับตำรวจในการล้อมซื้อยา ตลอดจนมีการดำเนินการตามกระบวนการกฎหมายที่เข้มงวด โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นแกนหลักสำคัญ จึงทำให้ปัญหายาเสพติดในชุมชนเบาบางลงได้ระยะหนึ่ง ซึ่งจากหนังสือรายงานการประชุมคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานของตำรวจสถานีตำรวจ หนองแขม ซึ่งมีการประชุมกันเดือนละ 1 ครั้ง ต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 3 ปี พบว่า บทบาทของตำรวจในการปราบปรามยาเสพติดมีความแตกต่างไปจากเดิม ซึ่งเมื่อจับกุมผู้เสพ /ผู้ค้าได้ก็ส่งดำเนินการตามกฎหมาย แต่ปัจจุบันได้มีการสืบเสาะขยายผลจากผู้เสพ ไปยังผู้ค้า ทำให้การปราบปรามได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ จากเดิมที่เขตหนองแขมเคยมีอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมาย ประมาณปี พ.ศ. 2545 ก่อนรัฐบาลมีนโยบายปราบปรามยาเสพติด มักจะมีคดียาเสพติด ทั้งค้า และเสพ ประมาณเดือนละ 20-30 คดี พอหลังจากการประกาศสงครามยาเสพติด คดีลดลงเหลือเพียง 5% หรือ บางเดือนก็เป็น 0% จากการที่เฝ้าระวังปัญหายาเสพติดแล้ว พบว่า ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม 2547 เป็นต้นมา คดียาเสพติดเริ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้นหลายคดี เป็นสัญญาณที่แสดงให้เห็นว่า ปัญหายาเสพติดเริ่มกลับมาสู่ชุมชนอีกครั้ง

กระบวนการดำเนินงาน

ซึ่งจากการสัมภาษณ์แกนนำชุมชนพบว่า ชุมชนหรรษา 1 มีการดำเนินการในลักษณะผสมผสานระหว่างมาตรการด้านการป้องกัน และปราบปราม มากกว่า มาตรการด้านการบำบัดรักษา โดยมีกระบวนการดำเนินการ ดังนี้ คือ

1. หอกระจายข่าว โดยแกนนำชุมชนดำเนินการกระจายเสียงในช่วงเช้า เช่น ในช่วงโรงเรียนปิดเทอม จะกระจายเสียงช่วงเวลา 08.00 น. เรื่องที่พูดจะยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เด็กสามารถพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กเข้าใจสภาพชีวิตตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นการป้องปรามทางอ้อมไม่ให้เกิดประพฤตินอกกฎเกณฑ์ที่ไม่เหมาะสม โดยในที่นี้ขอยกตัวอย่างข้อความจากหอกระจายข่าวในเช้าวันหนึ่งว่า “หนูใกล้จะเปิดเทอมแล้วนะให้สังเกตพ่อ แม่ บ้าง ในเดือนพฤษภาคม สร้อยที่พ่อแม่ใส่ นาฬิกาที่พ่อแม่ใส่ สร้อยข้อมือที่แม่ใส่ แหวนที่แม่ใส่ เดือนพฤษภาคมนี้มันจะหายไปแล้ว สร้อยที่เคยใหญ่จะเล็กลง หนูสังเกตบ้างไหม ว่าสิ่งเหล่านี้มันหายไป ที่หายไปนั่นเพราะท่านเอาเงินตรงนี้ไปซื้อเสื้อผ้า กระเป๋าหนังสือ รองเท้า กว่าพ่อแม่จะรวบรวมเงินก้อนนี้มาได้ต้องใช้เวลา” ซึ่งแกนนำชุมชน เชื่อว่า คำพูดดังกล่าวจะสามารถสะกิดใจเด็ก ให้เด็กมองเห็นสภาพปัญหาตามความเป็นจริง ดีกว่าที่จะพูดตรง ๆ ว่าเด็กทำอะไรให้พ่อแม่เสียใจบ้าง
2. กิจกรรมด้านการป้องกัน เป็นลักษณะของกิจกรรมทางเลือก ได้แก่ จัดกิจกรรมประกวดเรียงความต่อต้านยาเสพติด และรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ การจัดการอบรมกลุ่มเสี่ยงอายุ 8-12 ปี เพื่อป้องกันการติดยาเสพติด
3. กิจกรรมด้านการปราบปราม โดยการแจ้งข่าวให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งการประสานงานกับทางสถานีตำรวจ ชุมชนจะต้องมีการพิจารณาดำรวจที่ชุมชนไว้วางใจ เพื่อป้องกันการรั่วไหลของข่าว ซึ่งข่าวที่ได้มาจากสายที่เคยติดยาเสพติด ที่ทำการล่อซื้อยาตามกระบวนการของชุมชนภายใน 3 วัน โดยมีการตรวจสอบข่าวถูกต้องของข่าวเพื่อให้แน่ใจว่าจับถูกต้อง และต้องจะมีการขยายผลการจับกุมไปยังผู้ค้ารายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย
4. กิจกรรมด้านการบำบัดรักษา โดยการค้นหาผู้เสพรายใหม่ เข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษา

ผลการดำเนินงาน

ชุมชนหรรษา 1 ได้มีการดำเนินการจัดทำโครงการต่อต้านยาเสพติด หลายโครงการมากกว่า 10 โครงการที่ทำมาแล้ว ทั้งที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง โครงการจากภาครัฐ และ

ภาคเอกชน การดำเนินงานเป็นการผสานความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน อาทิเช่น สถานีตำรวจในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โรงพยาบาลในพื้นที่ สำนักงานมัยในสังกัดกรุงเทพมหานคร และสภาสังคมสงเคราะห์ฯ สภาสตรีแห่งชาติ ฯลฯ โดยมีตัวอย่างกิจกรรมที่ได้ดำเนินการแล้ว ได้แก่ จัดกิจกรรมประกวดเรียงความต่อต้านยาเสพติด รณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ และการจัดการอบรมกลุ่มเสี่ยง

ปัญหาอุปสรรค

อาจมีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ในส่วนของงบประมาณบ้างในบางครั้ง เนื่องจากชุมชนไม่ได้รับการสนับสนุนทางงบประมาณจากภาครัฐ แต่มีงบประมาณตั้งต้นเหลือจากเงินบริจาคเพื่อสร้างถนน เมื่อปี พ.ศ. 2541 ทำให้การจัดงานเกี่ยวกับยาเสพติดในแต่ละครั้งเป็นไปในลักษณะของ การระดมทุน ชาวชุมชนเป็นหลัก โดยในการจัดงานแต่ละครั้งคณะกรรมการชุมชน แกนนำชุมชน ก็จะประชาสัมพันธ์ขอความร่วมมือจากชาวชุมชน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมืออย่างดีมาโดยตลอด แต่ครั้งสามารถระดมทุนได้ไม่ต่ำกว่า 10,000 บาท

บทสรุป

แกนนำชุมชนहरषา 1 มีความเห็นว่า ปัญหายาเสพติดจะต้องกลับมา เป็นไปตามลักษณะวงจรของปัญหาที่มีช่วงรุนแรง, เบาบาง, ปัญหาหายไป และก็เริ่มกลับมาใหม่ เป็นอย่างนี้ตลอด ช่วงที่ปัญหาลดลงเพราะราคาขายเริ่มสูงขึ้น บทลงโทษทางกฎหมายเพิ่มโทษสูงขึ้น ทำให้ผู้ค้าระวังตัวกันมากขึ้น และเมื่อผู้ค้ายาเสพติดเริ่มมีกลยุทธ์ และ กลวิธี ที่จะขายยาเสพติดแบบใหม่ ๆ ที่ยากต่อการตรวจค้น และจับกุม เมื่อนั้นปัญหายาเสพติดก็จะกลับมา แต่เปลี่ยนแปลงในแง่ของตัวยา และวิธีการซื้อ/เสพ ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่านโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาลนายกทักษิณ ชินวัตร ไม่มีความยั่งยืนในการแก้ปัญหา และเสมือนดาบสองคมที่ต้องรู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้แกนนำชุมชนยังมีการเพิ่มเติมความคิดว่า ซึ่งที่ควรทำ คือ การอัญเชิญพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในชีวิตประจำวัน จึงจะเป็นการแก้ไขปัญหายาอย่างครอบคลุม และยั่งยืน

ชุมชนฉัตรชัยเสริมโชค

ภูมิหลัง

ชุมชนฉัตรชัยเสริมโชค เป็นชุมชนที่มีลักษณะเป็นชุมชนอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีจำนวนประชากรประมาณ 2,000 คน มีบ้านเรือนจำนวน 318 หลังคาเรือน ซึ่งชุมชนนี้เป็นชุมชนที่มีผู้อาศัยมาจากหลากหลายแห่งจึงยังไม่มีความสัมพันธ์กันมากนัก มีลักษณะของชุมชนเมืองสูง คือ ต่างคนต่างอยู่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ประกอบด้วย ชาวบ้านในพื้นที่ดั้งเดิม ประชาชนที่อพยพเข้ามาเช่าบ้านเพื่ออยู่อาศัย ทำมาหากิน และ แรงงานต่างด้าวที่อพยพเข้ามาหางานทำ ทำให้เกิดความหลากหลายทั้งทางด้านประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อ โดยสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่เป็นคนนอกพื้นที่ ดังนั้นเมื่อมีปัญหาที่ต้องแก้ไขจึงต้องอาศัยการร่วมพลังกันอย่างมากจึงสามารถแก้ไขปัญหาได้ลุล่วง ส่งผลให้การทำงานของคณะกรรมการชุมชนเป็นไปด้วยความยากลำบาก

ปัญหายาเสพติดมีการแพร่ระบาดอย่างรุนแรงเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2534-2540 ซึ่งปัญหาอาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากย้ายเข้ามาของคนนอกพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้นำยาบ้าเข้ามาจำหน่ายในชุมชน โดยใช้เด็กในชุมชนเป็นผู้เผยแพร่ยาบ้า หรือ เรียกตามภาษาผู้ค้า คือ เป็น “เรือ” (หมายถึงเป็นผู้ส่งยา ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้ค้าในอดีต นิยมใช้กันเนื่องจาก เด็ก ๆ มักจะไม่ตกเป็นเป้าสนใจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และในกรณีที่เด็กถูกจับได้ เด็ก ๆ มักจะไม่กล้าซักทอดความผิดมาถึงผู้ค้า) พบว่า ในชุมชนมีประชาชน และเยาวชน ติดยาเสพติดประเภทสารระเหย และยาบ้า อยู่ประมาณ 30-40 % ของประชากร เมื่อประธานชุมชนคนปัจจุบันเข้ามารับตำแหน่งเมื่อ ปี พ.ศ. 2540 จึงมีแนวทางการแก้ไขปัญหาในระยะแรก เน้นการดำเนินงานการเชิงป้องกันมากกว่า การดำเนินงานด้านการปราบปราม ซึ่งก็ยังคงต่อต้านจากเยาวชนที่ติดยาเสพติด และผู้ค้าที่มีอิทธิพลหนุนหลังอยู่ โดยการประชาสัมพันธ์ตามเสียงตามสายทุกวัน เพื่อให้คนในชุมชนให้โอกาสสำหรับผู้ค้า/ผู้เสพ ที่กลับตัวกลับใจ และประพฤติตัวดีขึ้น กลับมาร่วมเป็น พลังแผ่นดิน ซึ่งถ้าให้โอกาสแล้วยังกลับตัวไม่ได้ ชุมชนก็จะใช้มาตรการของชุมชนที่ช่วยกันตั้งขึ้นมาจัดการ ซึ่งจัดว่าเป็นการควบคุมทางสังคมที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับรัฐบาลประกาศนโยบายด้านยาเสพติดอย่างจริงจัง ทำให้ปัญหาเสพติดลดลง เนื่องจากการควบคุมตัวยา ด้าน Supply ส่งผลให้ตัวยามีราคาแพงขึ้น ผู้เสพไม่สามารถซื้อหาเสพติดได้ความต้องการด้าน Demand ก็ลดลงจนปัจจุบันปัญหาผู้ติดยาเสพติดในชุมชนลดลงเหลือเพียง 5% ซึ่งยังสามารถซื้อขายกับผู้ค้า

ขาประจำได้อยู่ แสดงว่าปัญหาด้านผู้ค้า/ผู้เสพ ของชุมชนฉัตรชัยเสริมโชค บางเบาลงกว่าเดิม แต่ก็ยังไม่สามารถเป็นชุมชนสีขาวได้

ดังนั้น ทางคณะกรรมการชุมชนจึงมีมาตรการการเฝ้าระวังปัญหา โดยการวางระบบการเฝ้าระวังกันเองในหมู่เยาวชน ในลักษณะของการมอบหมายหน้าที่ให้เยาวชนที่ถูกคัดเลือกใช้วิธีการแฝงตัวปะปนกับกลุ่มเยาวชนทั่วไป เพื่อคอยสอดส่อง ดูแล ความประพฤติ ของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ที่อาจมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด มิจาชีพ และนักเลง ถ้าเยาวชนคนใดมีพฤติกรรมเสี่ยงดังกล่าว คณะกรรมการชุมชนก็จะเรียกมาพูดคุย ทำความเข้าใจ ก่อนปัญหาจะเกิดขึ้น ซึ่งจากการปฏิบัติการนี้สามารถเฝ้าระวังปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันคณะกรรมการชุมชน ได้รับความร่วมมือจากชาวชุมชนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้นชุมชนจึงมีแนวคิดในการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม “กิจกรรมกลองยาว” เริ่มต้นจากปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งก็คือ คนในชุมชนที่รับราชการในตำแหน่งเจ้าหน้าที่เทศกิจ และมีคณะกลองยาวเก่าเป็นอาชีพเสริม มาช่วยสอนเด็ก เยาวชนที่สนใจที่จะเรียน ผลปรากฏว่า ในระยะเวลาเพียงสองเดือนทำให้เด็ก ๆ ที่สนใจสามารถตีกลองยาวได้ในระดับดี ถึง 30 กว่าคน จากแนวคิดนี้ทำให้เกิดแนวคิดการอนุรักษ์การเล่นของไทยในอดีตขึ้นมาอีกประเภท ได้แก่ การเล่น “กระตั่วแทงเสือ” ซึ่งเป็นการเล่นที่เด็กรุ่นใหม่ไม่เคยเห็น และเป็นการเล่นที่สนุกสนานตรงกับอัธยาศัยของเด็ก ๆ และเมื่อมีคนในชุมชนสนใจว่าจ้างเด็ก ๆ ไปแสดง ก็จะทำให้เด็ก ๆ ได้มีรายได้เสริมไว้ช่วยเหลือครอบครัว และเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาได้ด้วยอีกทางหนึ่ง

โครงการลานกีฬาต้านยาเสพติด เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่ทางคณะกรรมการตอบสนองกับนโยบายด้านยาเสพติด ของรัฐบาล โดยเริ่มดำเนินการมีประมาณปี พ.ศ. 2544 ส่งเสริมให้มีการสร้างลานกีฬา แบบไม่ใช้งบประมาณ เพื่อให้เด็ก ๆ เยาวชน ในชุมชนมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีเยาวชนหันมาสนใจกีฬา และเลือกใช้เวลาว่างเป็นกิจกรรมเสริมเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ในปีพ.ศ. 2547 นี้ หน่วยงานในภาคเอกชน เล็งเห็นถึงความสำคัญของลานกีฬา จึงได้อนุญาตให้ใช้พื้นที่ของเอกชนเป็นพื้นที่สาธารณะโดยชุมชนจะต้องเป็นผู้ดูแลลานกีฬาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 5 ปี ประกอบกับทางชุมชนได้งบประมาณด้านการกีฬาจากการเคหะแห่งชาติ และกรุงเทพมหานคร ทำให้เยาวชนในชุมชน และเยาวชนในพื้นที่ใกล้เคียง สนใจเข้ามาใช้บริการลานกีฬากันเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่เขตหนองแขม โดยการประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้สนใจเข้าร่วมการแข่งขันกีฬาเพื่อเชื่อมสัมพันธ์ หรือจัดเป็นกีฬาเครือข่าย โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากสถานีดารวจหนองแขม ชุมชนในเครือข่ายหนองแขม และชุมชนในแขวงหนองค้างพลู ฯลฯ ซึ่งการดำเนินการกิจกรรมลานกีฬาด้าน

ยาเสพติดนี้ แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการนำกีฬามาเป็นจุดเด่นในการสร้างเครือข่าย อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในพื้นที่หนองแขมได้เป็นอย่างดี

ปัจจัยนำเข้า

2.1 ศักยภาพของชุมชน มีแกนนำชุมชนที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะตัวประธานชุมชน ที่มีภาวะผู้นำสูง เป็นผู้ผลักดันให้ความช่วยเหลือชุมชนในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจนเป็นที่ยอมรับของชาวชุมชน โดยมีคณะทำงานประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชนที่มีตัวแทนเยาวชนร่วมทำงานประสานอยู่ด้วย แสดงให้เห็นว่าชุมชนนี้เป็นการประสานการทำงานของคนทุกวัย ร่วมกัน จึงเป็นการลดช่องว่างระหว่างวัยและก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คนทำงานเพื่อชุมชน ซึ่งกว่าจะมาถึงขั้นนี้ คณะกรรมการชุมชน จะต้องอาศัยความสามารถ และ ความอดทนในการทำงานให้เกิดผลงานด้านการพัฒนาชุมชนให้ชาวชุมชนเห็นเป็นรูปธรรม เมื่อผลงานเริ่มเป็นที่ประจักษ์ต่อคนในชุมชน จึงทำให้เกิดการยอมรับในตัวประธานชุมชน และคณะกรรมการมากขึ้น ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้รับการสนับสนุน และชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมมากขึ้น

2.2 ระบบสนับสนุน ประกอบด้วยระบบสนับสนุนภายใน และภายนอกชุมชน อันประกอบด้วย

ระบบสนับสนุนภายใน ได้แก่

- ประธานชุมชน เข้มแข็ง มีภาวะผู้นำสูง และเอาใจจริงเอาจริงในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติด อีกทั้งยังมีแนวคิดในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวไทย ให้เป็นกิจกรรมทางเลือกที่มีประโยชน์สำหรับเด็ก และเยาวชน ในชุมชน

- คณะกรรมการชุมชน และคณะกรรมการกลุ่มเยาวชน ซึ่งกลุ่มนี้จะรับผิดชอบการประสานงานในชุมชนในทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน และยังเป็นผู้วางระบบการเฝ้าระวังในชุมชน โดยการส่องส่อง ดูแล พฤติกรรมของบุคคลในชุมชนทั้งที่อยู่อาศัยมานานแล้ว และพวกที่ย้ายเข้ามาพักอาศัยใหม่ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของปัญหา ยาเสพติดในชุมชน

ระบบสนับสนุนภายนอก ได้แก่

- สถานีตำรวจหนองแขม และสถานีตำรวจหนองค้างพลู ให้การสนับสนุนในเรื่องการตรวจตรา และรักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกับทางชุมชน โดยเฉพาะ เรื่องของการแข่งขันกีฬาเครือข่ายเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กับกลุ่มเยาวชน

- สำนักงานเขตหนองแขม เป็นหน่วยสนับสนุนทางด้านงบประมาณ โดยชุมชนเป็นผู้เสนอโครงการเพื่อขอรับการจัดสรรงบประมาณ ผ่านฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคมเขตหนองแขม เป็นผู้พิจารณาความเหมาะสมของโครงการเพื่อเสนอขอรับการจัดสรรงบประมาณจากสมาชิกสภาเขต และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร ต่อไป ซึ่งที่ผ่านมา นั้น ทางชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณด้วยดีมาตลอด

2.3 นโยบายและมาตรการ ได้แก่ นโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐบาลชุดนี้ ประสบผลสำเร็จในด้านการปราบปรามยาเสพติด และผู้มีอิทธิพล ในชุมชนถูกปราบปรามมากถึง 50-60 % จึงเห็นได้ว่านโยบายด้านยาเสพติดของรัฐบาลชุดนี้ ส่งผลดีต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ยาเสพติด ทำให้สถานการณ์เบาบางลง ผนวกกับโครงการ To be number one ของพลุกระหม่อมหญิงอุบลรัตนฯ ซึ่งเป็นโครงการในลักษณะป้องกัน และให้โอกาสผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาโดยการคืนคนดีสู่สังคม ตามแนวทางการเสริมสร้างพลังมวลชน พลังแผ่นดินขจัดสิ้นยาเสพติด

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงานในชุมชนฉัตรชัยเฉลิมโชคนี้ ประธานชุมชน เป็นแกนหลักในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ด้วยความมุ่งมั่น และตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อชุมชนอย่างจริงจัง จนทำให้ชาวชุมชนตระหนักถึงผลกระทบของปัญหายาเสพติด จนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในที่สุด ซึ่งกระบวนการดำเนินงานของชุมชนนี้ ประกอบด้วยหลากหลายวิธี ดังนี้คือ

1. การวางแผนพัฒนาชุมชน โดยประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชน เริ่มดำเนินการพัฒนาทางกายภาพให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น จากเดิมที่ชุมชนเป็นพื้นที่รกร้างว่างเปล่า ถนนหนทางไม่สะดวกในการคมนาคม จนถึงปัจจุบันมีถนนคอนกรีตเข้าถึงหมู่บ้าน ไม่ไฟฟ้าตามถนนหนทาง ส่งผลให้ชาวชุมชนได้รับความสะดวกสบายทัดเทียมชุมชนอื่น ๆ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันปัญหาอาชญากรรมได้เป็นอย่างดี จากการดำเนินงานอย่างจริงจังของประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ทำให้ชาวชุมชนเริ่มเล็งเห็นถึงความตั้งใจในการทำงาน สามารถเรียกพลังศรัทธา จากชาวชุมชน ได้ ชาวชุมชนจึงพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

2. สร้างเสริมความสามัคคีโดยการใช้กิจกรรมชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชน และเยาวชน เมื่อชุมชนมีพลังสามัคคี ความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจึงเป็นไปด้วยความสะดวก

3. จัดกิจกรรมทางเลือกให้แก่เยาวชน เช่น การแข่งขันกีฬาเครือข่าย การร่วมประเพณีทางพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมกลองยาว ฯลฯ ล้วนเป็นส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชน รู้จักใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ชุมชน และสังคม ทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน อีกทั้งยังป้องกันปัญหาการมั่วสุมมั่วเมาในสารเสพติดของเด็กและเยาวชนได้

4. เฝ้าระวังปัญหาเสพติดอย่างต่อเนื่อง โดยชาวชุมชนให้ความร่วมมือในการสอดส่อง ดูแล พฤติกรรมของบุคคลในชุมชน หากพบว่า ในชุมชนมีบุคคลที่มีพฤติกรรมส่อไปในทางที่เสี่ยงต่อการนำยาเสพติดเข้ามาในพื้นที่ ชาวชุมชนจะรีบแจ้งให้คณะกรรมการชุมชนทราบ เพื่อนำบุคคลนั้น มาพูดคุยตักเตือนหากไม่ได้ผลก็จะประสานเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการปราบปรามต่อไป

5. ดำรงความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยการเสริมสร้างพลังชุมชนให้เกิดความสามัคคี มีความยั่งยืนของกิจกรรม ชุมชนเข้มแข็ง อีกทั้งยังมีการสร้างเครือข่ายชุมชน เป็นเครือข่ายทางสังคมที่เฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารจัดการ

ชุมชนนัตรชัยเฉลิมโชค มีลักษณะการบริหารจัดการที่เชื่อมประสานระหว่าง Man, Money, Managemant and Materia ได้เป็นอย่างดีเนื่องจาก

Man หรือ บุคลากรของชุมชน อันประกอบด้วยประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน และคณะกรรมการกลุ่มเยาวชน ล้วนมีศักยภาพ สามารถทำงานสอดประสานกันเป็นอย่างดี ทำให้ได้รับการสนับสนุนการดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ จากชาวชุมชนได้

Money หรือ งบประมาณ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานทั้งจากกรุงเทพมหานคร และการเคหะแห่งชาติ อีกทั้งยังมีความสามารถระดมทุนจากชาวชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมด้วยศักยภาพของชุมชนเอง

Managemant หรือ การบริหารจัดการ โดยมีการประชุมเพื่อประสานงานกันเป็นประจำทุกเดือน และยังมีการประชุมนอกวาระสำหรับงานเร่งด่วน หรืองานประชาสัมพันธ์ การจัดประชุมเป็นไปตามระเบียบวิธีการประชุม การประชุมใช้ระบบประชาธิปไตย ทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สามารถอภิปรายกันได้อย่างกว้างขวาง บทบาทของ

คณะกรรมการชุมชนจะแบ่งงานกับรับผิดชอบตามหน้าที่ในกิจกรรม หรือแบ่งเป็นฝ่าย ๆ เพื่อให้ทราบถึงตัวบุคคลที่รับผิดชอบที่ชัดเจน ในกรณีที่การประชุมหาข้อยุติไม่ได้ก็จะมีการประชุมเป็นมติที่ประชุม

ส่วนการประสานงานกับเครือข่ายทางสังคม ในรูปของการจัดประชุมทุกเดือน เพื่อปรึกษาหารือในแต่ละปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น หรือมีปัญหาคกรณี่เร่งด่วนก็จะมีการจัดประชุม นอกวาระได้เช่นกัน

Material หรือ วัสดุอุปกรณ์ มีเพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม โดยได้รับการสนับสนุน จากชาวชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ได้รับสนับสนุนกลองยาว อุปกรณ์การกีฬา ตลอดจน สถานที่จัดสร้างลานกีฬา ซึ่งในอนาคต ชุมชนจะมีแผนการจัดทำระบบฐานข้อมูลชุมชน โดยใช้ Computer ในการจัดเก็บข้อมูลของประชากรในชุมชน โดยเฉพาะฐานข้อมูลด้านการย้ายเข้า-ย้ายออก ของสมาชิกในชุมชน เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาในชุมชนไม่ว่าจะเป็นปัญหาอะไรก็ตาม

ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานของชุมชนจัดรัชเฉลิมโชค ซึ่งเริ่มต้นจากการมีภาวะผู้นำที่เป็นผู้นำแห่ง การเปลี่ยนแปลงที่ดี ส่งผลให้เกิดสิ่งทีประโยชน์กับชุมชนในเรื่องเหล่านี้ คือ

ความตระหนักของชุมชน การทำงานอย่างจริงจังของประธานชุมชน และ คณะกรรมการชุมชน นอกจากจะก่อให้เกิดศรัทธาในหมู่ชาวชุมชนที่สามารถทำให้เกิดการมีส่วนร่วมแล้ว ยังเกิดเป็นพลังสามัคคี พลังชุมชน ที่ช่วยสร้างประสิทธิผลในด้านความตระหนักใน ปัญหายาเสพติดได้เป็นอย่างดี ชุมชนเห็นความสำคัญของการต่อต้านยาเสพติดและการป้องกัน ยาเสพติดมิให้เข้ามาสู่ชุมชนของตนเอง ชาวชุมชนมีส่วนร่วมคอยสอดส่องดูแลกันเองภายใน ชุมชน ครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งในการดูแลบุตร – หลาน ของตนเอง ทำให้เกิดระบบเฝ้าระวังที่ดี ภายในชุมชน ก่อนการพึ่งพาเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกจากนี้การส่งเสริมให้เยาวชนมีกิจกรรม ทางเลือกที่เป็นประโยชน์ ยังก่อให้เกิดการสร้างงานให้แก่เยาวชน ถึงแม้ว่าจะเป็นโครงการที่เพิ่ง เริ่มต้นแต่ก็แสดงให้เห็นถึงสภาพสังคมในชุมชนที่เข้มแข็งเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่ง

ทุนทางสังคม ซึ่งแกนนำชุมชนให้สัมภาษณ์ว่า “โครงการต่าง ๆ ที่ทำมาจะ ประสบความสำเร็จในบางส่วนแต่ก็ประมาทไม่ได้ ถึงแม้ชุมชนจะปลอดภัย แต่สังคมรอบข้างยังมี ปัญหาอยู่ ปัญหามันก็พร้อมที่จะเกิดได้อีกเสมอ” ดังนั้นสิ่งที่ต่อเนื่องจากความตระหนักของชุมชน คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่างๆ ไม่เฉพาะชุมชนเท่านั้น แต่ยังมีเครือข่ายทางสังคม

ทั้ง ชุมชนในเครือข่ายหนองแขม ชุมชนในแขวงหนองค้างพลู สถานีตำรวจหนองแขม และสถานีตำรวจหนองค้างพลู ฯลฯ ร่วมเป็นทุนทางสังคม ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากโครงการลานกีฬาต้านยาเสพติด

การลดลงของปัญหายาเสพติด จากนโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการประกาศสงครามยาเสพติดถือว่าส่งผลต่อชุมชนให้เกิดความตระหนักในปัญหายาเสพติดมากขึ้น เมื่อรัฐบาลเอาจริงกับผู้ค้า/ผู้เสพ ทำให้หายาก ราคาขายก็เพิ่มสูงขึ้นมากทำให้ผู้เสพไม่สามารถหาซื้อมาได้ ปัญหาด้านผู้เสพจึงทุเลาลงอย่างเห็นได้ชัด อนึ่งชาวชุมชนยังมีระบบเฝ้าระวังภายในชุมชนที่ดี คอยสอดส่องบุคคลที่มีพฤติกรรมส่อไปในทางไม่ดี โดยเฉพาะผู้ที่ย้ายเข้ามาแบบชั่วคราว ถ้าพบพฤติกรรมดังกล่าว ชาวชุมชนก็จะต่อต้าน และแจ้งประธานชุมชนทราบ จนผู้ที่มีพฤติกรรมไม่ดี ต้องย้ายออกจากชุมชนในที่สุด

ปัญหาอุปสรรค พบว่าชุมชนจัดทรัพยากรเฉลี่ยไม่พอ อาจพบปัญหาบางประการ ได้แก่

1. ปัญหาด้านงบประมาณ ซึ่งทางชุมชนไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนมากนัก แต่ชุมชนไม่เดือดร้อนมากนัก
2. ปัญหาด้านความไม่ยั่งยืนของโครงการต่าง ๆ ที่ได้ดำเนินการมาแล้ว ซึ่งทางชุมชนเกรงว่าถ้ารัฐบาลไม่มีนโยบายด้านยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง ปัญหาก็จะเกิดขึ้นมาได้อีก

ชุมชนชายแดน

ภูมิหลัง

ชุมชนชายแดนแต่เดิมนั้นเป็นชุมชนที่ตั้งมากกว่า 10 ปีแล้ว โดยคาดว่าตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2534 เป็นชุมชนดั้งเดิม ที่ตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยกันแบบห่าง ๆ มีพื้นที่ประมาณ 200-300 ไร่ ที่ดินบางส่วนที่ถูกปล่อยให้เป็นที่รกร้าง ที่ได้รับการตั้งชื่อว่า “ชุมชนชายแดน” เนื่องจากเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่บนรอยต่อของ 3 จังหวัด คือ กรุงเทพมหานคร นครปฐม และสมุทรสาคร เป็นชุมชนที่มีรอยต่อยาว ระหว่างสายสี่ สายลุ่มประจวบถึงจัดรอยสวนโชค ชุมชนชายแดนนี้เป็นหมู่บ้านหมู่ที่ 5 ของแขวงหนองค้างพลู มีจำนวนบ้านเรือนประมาณ 50-60 หลังคาเรือน ประชากรในชุมชนมีทั้งคนในพื้นที่เดิม และคนนอกพื้นที่เข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยมีจำนวนประชากรประมาณ 450 คน (จากข้อมูลของสำนักงานเขตที่มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ประมาณ 450 คน นั้นหมายความว่า เป็นจำนวนประชากรที่มีทะเบียนบ้าน ซึ่งนอกเหนือจากนี้ไม่ทราบจำนวนที่แท้จริงของประชากรแฝง) โดยบางคนมีทะเบียนบ้านแต่ไม่ได้อยู่ บ้านคนที่บุกรุกที่ดินผู้อื่น

ก็จะอยู่โดยไม่มีทะเบียนบ้าน โดยชาวชุมชนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ตามริมคลองมหาสาร และคลองกำนันเทียน มักปลูกบ้านเรือนอยู่อาศัยกันเป็นกลุ่ม ๆ และส่วนใหญ่มีอาชีพทำไร่ ทำสวน ทำสวนกล้วยไม้ ทำงานรับจ้าง ทำงานนอกชุมชน รัฐวิสาหกิจ ซึ่งประธานชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานะเศรษฐกิจของชุมชน ว่า “ภาพรวมของฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนก็ไม่ถือว่าเป็นระดับล่างทีเดียว เพราะถือว่ายังมีรายได้กันอยู่บ้าง”

ปัจจุบันที่ดินส่วนใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าของโรงเรียนเทคโนโลยีหมู่บ้านครู และนายทุน ชาวชุมชนที่พักอาศัยอยู่ในลักษณะเช่าที่ดินทำกิน หรือ บางส่วนก็บุกรุกที่ดินทำกินของผู้อื่น สืบเนื่องมาจาก คนที่อยู่ในชุมชนเป็นคนพื้นเพเดิมที่เป็นเจ้าของที่ดิน เมื่อยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟู รวย ๆ รุ่นพ่อก็มีการขายที่ดินกันจนเกือบหมด พอมาถึงรุ่นลูกก็ไม่มีที่อยู่อาศัย และชาวบ้านบางคน เมื่อไม่มีเงินใช้ ก็เอาที่ดินไปจำนองกับเจ้าของโรงเรียนเทคโนโลยีหมู่บ้านครู ซึ่งต้องจ่ายดอกเบี้ยทุกเดือน เมื่อไม่มีเงินส่งดอกเบี้ย ก็ทำให้ที่ดินยึด และเมื่อที่ดินโดนยึดชาวบ้านก็ยังอาศัยอยู่เนื่องจากไม่มีที่ไป จนทำให้เกิดเป็นปัญหาฟ้องร้องเรื่อง การบุกรุกที่ดินทำกินจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนได้รับความช่วยเหลือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการแปรรูปที่ดินของการเคหะแห่งชาติมาเป็นบในการพัฒนาชุมชน โดยการปรับถนน ให้เป็นถนนลาดยางเพื่อชาวชุมชนจะได้มีความสะดวกในการเดินทางมากขึ้น รวมถึงมีแผนจะพัฒนาถนนในซอยแยกเข้าบ้านในแต่ละหลังด้วย แต่ชุมชนนี้ ก็ยังขาดระบบสาธารณูปโภคสาธารณะภายในชุมชนทั้งไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์ โดยไม่มีไฟฟ้าตามท้องถนน บางส่วนยังใช้น้ำบาดาลอยู่ เนื่องจากไม่สามารถต่อน้ำประปาจากสายเมนเข้าตัวบ้านได้ และมีตู้โทรศัพท์สาธารณะเพียงตู้เดียวในชุมชน

สถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนชายแดนมีปัญหาใน 2 เรื่อง คือ การเป็นทางผ่านของยาเสพติด และปัญหาด้านผู้เสพ กล่าวคือ เส้นทางภายในชุมชนมีลักษณะเชื่อมโยงกัน เข้าออกได้หลายทาง เมื่อผู้ค้าเอายาเสพติดมาขายตรงชุมชนชายแดน หมู่ 5 ก็สามารถหลบหนีออกทางเส้นทางชุมชนหมู่ที่ 4 หนองค่างพลู ออกทางหมู่ที่ 3 วัดไผ่เลี้ยง ทางซอย 110, 112, 116 หรือเข้ามาทางชุมชนสามัคคี 46 มาชุมชนชมเดือน เข้ามาทางซอย 108 มาต่อทะเลวัดวงศ์นาหาราม ไปออกทรัพย์เจริญ ศรีเพชร เนื่องจากมีเส้นทางเชื่อมโยงดังกล่าวจึงง่ายต่อการเป็นเส้นทางผ่านของยาเสพติด ประกอบกับถนนในชุมชนเป็นถนนลูกรัง และเป็นถนนคอนกรีตเลียบคลองที่แคบ ๆ ไม่ค่อยสะดวกในการเดินทาง ทำให้เกิดความยากลำบากแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงาน ส่วนปัญหาด้านผู้เสพ พบว่า ผู้เสพส่วนใหญ่เป็นพวกที่ไม่มีการศึกษา ประพฤติตัวเป็น ผู้มีอิทธิพล อันธพาล นักเลง ไม่มีอาชีพ (ว่างงาน) หรือ มีอาชีพรับจ้าง และกลุ่มวัยรุ่น ที่อยากลอง อยากเท พวกเรียนหนังสืออ่อน ชอบหนีโรงเรียน คบเพื่อนติดยาเสพติด ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก เนื่องจาก

ชุมชนมีการดำเนินการด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการป้องกันโดยการจัดอบรม จัดแข่งขันกีฬาด้านยาเสพติด จัดเวทีชาวบ้าน ฯลฯ ด้านการป้องกันโดยสอดส่องดูแลกันเองภายในชุมชน การสอดส่องดูแลเจ้าหน้าที่ สถานการณ์ปัจจุบันยังอยู่ในระดับเฝ้าระวังปัญหา โดยชาวชุมชนก็มีการจับตามองกันอยู่ว่าใครมีพฤติกรรมที่เข้าข่ายผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดบ้าง โดยเฉพาะมีการเฝ้ามองคนเก่า ๆ ที่เคยมีพฤติกรรมติดยาเสพติด หรือ ขยายยาเสพติดเป็นพิเศษ แม้ว่ากระบวนการทำงานเรื่องยาเสพติดในชุมชนชายแดนเพิ่งจะเริ่มมีการดำเนินการ แต่ประธานชุมชนก็มีความเชื่อมั่นว่าการรับฟังความคิดเห็นจากชาวชุมชนสามารถนำไปสู่การร่วมจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรมได้ในที่สุด

ปัจจัยนำเข้า

1. ศักยภาพความพร้อมของชุมชน

ศักยภาพความพร้อมของชุมชน เกิดจากภาวะผู้นำของประธานชุมชน ดังจะเห็นจากการสัมภาษณ์ประธานชุมชน พบว่า ประธานชุมชนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านก็จริง แต่เพิ่งย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาประมาณ 6-7 เดือน ทำให้ชาวชุมชนมองว่าเป็นคนนอก และไม่ยอมรับในตัวประธานเท่าที่ควร แต่ประธานให้สัมภาษณ์ด้วยใจมุ่งมั่นว่า “ถึงแม้เขาไม่ใช่คนหนองแขม แต่ก็พัฒนาหนองแขมให้เจริญได้” อีกทั้งยังมีความคิดเห็นการถ่ายทอดโอกาส ประสบการณ์ความรู้ให้โอกาสกับทุกคนที่สนใจเพื่อการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพของชุมชน

2. ระบบสนับสนุน

- สำนักงานเขตหนองแขม ให้การสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ เช่น เรื่องการทำหอกระจายข่าว เพื่อให้ชาวชุมชนได้รับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ เป็นการปลูกจิตสำนึก และกระตุ้นความตื่นตัวในปัญหาต่าง ๆ ของชาวชุมชนได้นอกจากนี้ชุมชนยังสามารถขอข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานของกรุงเทพมหานคร หรือ มติคณะรัฐมนตรีจากทำเนียบรัฐบาล ได้โดยตรง

- ระบบสนับสนุนโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งประธานชุมชนให้ความคิดเห็นส่วนตัวเพิ่มเติมเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า ตำรวจไม่ให้ความร่วมมือที่ดีต่อชุมชน

- ส่วนหน่วยงานภายนอกที่จะเข้ามาเป็นระบบสนับสนุนในชุมชน ยังมีไม่ค่อยมาก ซึ่งในอนาคตคาดว่าจะมี สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จฯ เข้ามาทำเรื่องการวิจัยชุมชน

3. นโยบายและมาตรการ

ประธานชุมชน และคณะกรรมการชุมชนชุดปัจจุบัน เพิ่งจะเข้ามารับตำแหน่ง ประมาณ 6-7 เดือน ไม่มีงานจากคณะกรรมการชุดเดิมให้สืบสานต่อจึงเห็นได้ว่า การดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นการดำเนินงานเชิงป้องกันมากกว่า มาตรการอื่น ๆ

กระบวนการดำเนินงาน

1. การประสานงานเพื่อการประชุมคณะกรรมการชุมชนซึ่งโดยส่วนใหญ่ประธานจะเป็นผู้ประสานงานเชิญประชุม โดยมีฝ่ายเลขานุการบันทึกการประชุม เพื่อบันทึกความคืบหน้าของกิจกรรม/โครงการของชุมชนให้สำนักงานเขตทราบ ตลอดจนมีการตั้งเหรียญกษาปณ์เพื่อทำบัญชีรายรับรายจ่ายของชุมชนอย่างโปร่งใส

2. มีการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยน และ รับฟังความคิดเห็นของชาวชุมชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกกระบวนการ ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมตรวจสอบ การดำเนินการเช่นนี้ทำให้ชาวชุมชนได้เสนอปัญหาที่แท้จริง ตลอดจนหาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหาตอบสนองความต้องการของเขาได้อย่างตรงประเด็น จัดเป็นการวางแผนแบบ Bottom-Up ซึ่งจากการจัดเวทีชาวบ้าน พบว่า ปัญหาที่ชาวชุมชนชายแดนต้องการให้แก้ไขเป็นปัญหาเร่งด่วนอันดับหนึ่งในขณะนี้ คือ การให้สะพานข้ามคลองมหาสารไปออกชุมชนลุ่มประดู่ เนื่องจาก เป็นเส้นทางที่ใช้สัญจรกันเป็นประจำ รองลงไปคือ ปัญหาเรื่องไฟฟ้า

3. ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนให้เป็นรูปธรรม เช่น จัดตั้งกลุ่มแม่บ้าน ร่วมกันวางแผนเรื่องการส่งเสริมอาชีพ การจัดตั้งกลุ่มเยาวชนของชุมชนเพื่อรณรงค์เรื่องยาเสพติด ควบคู่กับการส่งเสริมการเล่นกีฬาเพื่อใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

4. โครงการตำรวจบ้าน ซึ่งคือ อาสาสมัครของชุมชน ที่มีความตั้งใจ เสียสละเพื่อชุมชน ในการรับผิดชอบตรวจตราภายในชุมชน เป็นหูเป็นตาแทนเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่ไม่มีอำนาจทางกฎหมาย จึงทำให้การปฏิบัติงานเต็มไปด้วยความไม่ราบรื่น และในปัจจุบันมีตำรวจบ้าน ประมาณ 2-3 คนเท่านั้นเอง

5. โครงการวิทยุชุมชน มีแรงส่ง 30 วัตต์ รัศมี 15 กิโลเมตรในคลื่น FM 91.75 ช่วงเวลาการออกอากาศตั้งแต่ 8.00 น.-18.00 น. ได้ดำเนินการมาแล้วประมาณ 3 เดือน มีกลุ่มเป้าหมาย คือ ประชาชนในชุมชน และโรงงาน โดยมีประธานชุมชน (คนปัจจุบัน) เป็นผู้ดำเนินรายการ ภายใต้แนวคิด ชาวบ้านจัด ให้ชาวบ้านฟัง เรื่องที่จัดออกรายการวิทยุชุมชนก็จะมี ความหลากหลาย เป็นการกระจายข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนในชุมชนได้ศึกษาเรียนรู้กัน

ตลอดจนการปลุกกระแสให้ชาวชุมชน ตื่นตัว รับทราบสิทธิประโยชน์ที่สมควรจะได้รับตามหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน อาทิเช่น เรื่องศาสนา จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า วิถีชุมชนเป็นช่องทางหนึ่งในการเข้าถึงชาวบ้านได้โดยตรง และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากผู้ฟัง

ปัญหาอุปสรรค

ปัญหาอุปสรรคของชุมชนที่ผู้สัมภาษณ์ พบจากการสัมภาษณ์ คือ ชุมชนนี้น่าจะมีปัญหาเร่งด่วนที่ควรได้รับการแก้ไข ได้แก่ ปัญหาเรื่องการไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน อันเป็นปัญหาที่สืบเนื่องถึง ปัญหาประชากรแฝง ปัญหาการไม่สามารถเข้าถึงบริการสาธารณสุขปกติ ไม่มีไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์ ใช้ ซึ่งเรื่องเหล่านี้ถือเป็นการบริการขั้นพื้นฐานที่ประชาชนควรได้รับในส่วน of ปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลถึงการดำเนินงานด้านยาเสพติด มีดังต่อไปนี้

1. ตั้งแต่ตั้งชุมชนเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2534 มีคณะกรรมการชุมชน แต่ไม่มีความคืบหน้าในการทำงาน เนื่องจากไม่มีการประชุมกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดอุปสรรคจากการที่คณะกรรมการชุมชนไม่รับรู้ในบทบาทหน้าที่ของตนเอง
2. ปัญหาการไม่มีที่ทำการชุมชน ทำให้ขาดสถานที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานจากทุก ๆ ฝ่าย
3. ปัญหาด้านงบประมาณ ที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเขต เดือนละประมาณ 2,000 บาท ซึ่งทางคณะกรรมการชุมชนได้ทดลองจ่ายไปแล้ว แต่ยังไม่สามารถเบิกงบประมาณได้

ข้อเสนอแนะ

มีข้อเสนอแนะจากประธานชุมชนที่ให้สัมภาษณ์ที่น่าสนใจบางประเด็น ดังนี้

1. เรื่องการอบรมคณะกรรมการชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดีแก่ชุมชน
2. จากการประกาศนโยบายประกาศสงครามของรัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาให้เบาบางลงได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งจะยั่งยืนหรือไม่ยั่งยืน ก็อยู่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมักมีส่วนเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความจริงจังมากขึ้น ก็จะทำให้เกิดความร่วมมือกันมากขึ้น ปัญหาที่พบในชุมชนก็จะเบาบางลง

ชุมชนกองขยะ

ภูมิหลัง

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนกองขยะจะมีทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ดั้งเดิม และผู้ที่อพยพมาอยู่ใหม่ จะมีทั้งประชาชนที่มาจากเขตดินแดง อ่อนนุช และชาวอีสานอพยพ เพื่อที่จะเข้ามาประกอบอาชีพค้าขายที่ทางกรุงเทพมหานครนำมามากขึ้นโดยที่ครั้งหนึ่งเคยมีคนอยู่ในกองขยะดังกล่าวทั้งกลางวันและกลางคืนสูงสุดถึง 4,000 คน ทำให้มีคนมาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากทั้งอยู่บนกองขยะและอยู่รอบ ๆ กองขยะบ้าง ซึ่งเป็นอย่างนี้มานานับ 20 ปี และความเป็นชุมชนจึงเริ่มก่อตัว (แต่ยังไม่ได้รับการจดทะเบียนเป็นชุมชน) แต่ทางชุมชนเพิ่มได้รับการจดทะเบียนเป็นชุมชนในช่วงราว 10 ปีที่ผ่านมา

เมื่อก่อนมีประชาชนจำนวนมากย้ายเข้ามาอยู่ชุมชนกองขยะ แต่ในตอนนั้นการรวมตัวเป็นชุมชนยังไม่เกิดขึ้น การรวมตัวเป็นชุมชนจะมีจุดเริ่มมาจากในช่วงที่มีปัญหาโรคพิษสุนัขบ้าระบาด มีประชาชนถูกสุนัขบ้ากัดจำนวนมาก แต่ไม่มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือ ทำให้มีประชาชนบางคน (ลุงบุญ) เข้ามาแก้ปัญหา ผลจากการแก้ปัญหาดังกล่าวทำให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนหันมารวมตัวกันเพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาการไล่ที่

ขณะเดียวกันก็มีศูนย์สังคมพัฒนา ซึ่งเป็น NGOs ที่ทำงานในส่วนของชุมชนแออัดได้เชิญคุณพ่อวิบูลย์ เข้ามาพัฒนาชุมชนที่นี่ มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ในปีพ.ศ. 2534-2535 ที่นี่ก็เริ่มกลายเป็นชุมชน เกิดการรวมกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มน้ำประปา โดยในแต่ละกลุ่มจะมีแกนนำ เช่น กลุ่มน้ำประปาก็นำเรื่องน้ำประปา ซึ่งทำหน้าที่ดูแลน้ำที่จะแจกจ่ายในชุมชน ก็ได้มีการขยายออกไปยังชุมชนรอบนอก เช่น ตั้งชุมชนผู้สูงอายุ ที่วัดไผ่เลี้ยง เป็นต้น โดยในช่วงแรก ๆ ทางชุมชนยังไม่ได้ให้ความสนใจในการแก้ปัญหายาเสพติด

ซึ่งเดิมปัญหายาเสพติดมีไม่มากนัก จะมีเฉพาะยาขยันที่ชาวชุมชนเรียกกันว่า “ปิ่นตาดาน โคบาล” มีราคาเม็ดละ 3 บาท โดยยาเหล่านี้เป็นยาขยัน ในช่วงแรก ๆ จะนำยาม้ามาใช้ดองกับกระทิงแดง ซึ่งราคายาม้าในช่วงนั้นมีราคาถูก คือราคาเม็ดละประมาณ 25 บาท ขณะเดียวกันโทษของผู้เสพยาม้าก็ไม่หนักมาก ทำให้จำนวนคนเสพยาม้าของคนในชุมชนกองขยะมีจำนวนเพิ่มขึ้น และปริมาณการเสพก็เพิ่มขึ้นด้วย กล่าวคือ จากเดิมเสพ 1 ขา ก็เพิ่มปริมาณเป็น 2 ขา 3 ขา ตามลำดับ ต่อมาทางรัฐบาลก็ได้มีการเพิ่มการลงโทษผู้เกี่ยวข้องกับยาทำให้มีโทษสูงขึ้น และในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2542-2543 ที่ผ่านมามีผู้เสพยาบ้าจึงถูกตำรวจจับและจำคุกในคดียาบ้าเป็นจำนวน 36 คน โดยผู้ที่ถูกจับจะเป็นทั้งผู้เสพและผู้เดินยอดเพื่อให้ได้ส่วนแบ่งมาเสพ

ซึ่งส่วนใหญ่และคนที่เสฟก็จะขายยาด้วย ต่อมาประมาณปีพ.ศ. 2542-2543 ชุมชนมีปัญหา ยาเสฟติดมากขึ้น ทำให้ทางชุมชนจึงได้หันมารวมตัวกัน เพื่อที่จะแก้ปัญหาเสฟติด

ปัจจัยนำเข้า

ศักยภาพความพร้อม

ศักยภาพความพร้อมที่สำคัญของชุมชนกองขยะ ที่เป็นตัวกำหนดทิศทางและหนุนเสริมกระบวนการทำงานของชาวชุมชนกองขยะ ประกอบไปด้วยศักยภาพด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.) ผู้นำซึ่งถือเป็นศักยภาพความพร้อมที่สำคัญเป็นอย่างมากที่สร้างให้เกิดกระบวนการทำงานที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะ คุณบรรจง แซ่ฮึ้ง ที่แม้จะไม่ได้ดำรงตำแหน่งผู้นำ/ประธานชุมชนอย่างเป็นทางการ แต่เป็นผู้ที่ได้เข้ามาทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่พี่น้องในชุมชน นับตั้งแต่สมัยการตั้งชุมชนเริ่มแรก และจากการทำงานดังกล่าวทำให้ชาวชุมชนเชื่อถือ และศรัทธาในตัวคุณบรรจงเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในการทำงานชุมชนอย่างหลากหลาย โดยเริ่มเรียนรู้จากการปฏิบัติ และมีผลงานโดดเด่นจึงได้รับการส่งเสริมจากองค์กรต่าง ๆ ด้วยการเชิญเข้าอบรม สัมมนาในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นผู้นำ ฉะนั้นผู้นำจึงเป็นศักยภาพความพร้อมที่สำคัญที่หนุนช่วยให้การทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟติดของชุมชนกองขยะเป็นไปมีประสิทธิภาพ

2.) การมีประสบการณ์ร่วมในเรื่องของการฝ่าฟันวิกฤตปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันของชาวชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการไม่ได้รับการยอมรับในฐานะของชุมชน ปัญหาโรคพิษสุณัขบ้า ปัญหาเสฟติด ล้วนทำให้ชาวบ้านเกิดการเกาะเกี่ยวเหนียวยึดกันเป็นกลุ่มก้อน ซึ่งความรู้สึกผูกพันเชื่อมโยงกันในลักษณะนี้สร้างให้เกิดพลังซึ่งเป็นศักยภาพที่สำคัญของชุมชน

3.) กลุ่มองค์กรในชุมชน เมื่อชุมชนได้รับการยอมรับ และได้รับการประกาศเป็นชุมชนอย่างเป็นทางการ ได้เกิดองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งในรูปแบบคณะกรรมการชุมชน ซึ่งเป็นแกนนำสำคัญในการทำงานด้านต่าง ๆ ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานด้านยาเสฟติด นอกจากนี้ผลจากการเข้ามาทำงานของกลุ่มองค์กรพัฒนาต่าง ๆ ที่เข้ามาทำงานในชุมชนก่อให้เกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน โดยที่กลุ่มเหล่านี้ได้มีส่วนช่วยเหลือในการทำงานด้านยาเสฟติด

ระบบสนับสนุน

ในกระบวนการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสฟติดในชุมชนกองขยะ ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน/องค์กรภายนอกที่หลากหลาย ดังต่อไปนี้

1.) สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หรือ สำนักงาน ปปส. ให้การสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ การประสานงาน และการเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด กระบวนการทำงานของภาคประชาชนในเรื่องของการทำงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

2.) สำนักงานเขตหนองแขม ให้การสนับสนุนในเรื่องของการประสานงานและอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ จัดให้มีการประชุมผู้นำชุมชนให้เกิดเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำชุมชนทั้ง 50 กว่าชุมชน ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็น เจ้าหน้าที่ของสำนักงานเขตฯ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ จากสถานีตำรวจในพื้นที่

3.) เจ้าหน้าที่ตำรวจ ทั้งจากสถานีตำรวจ หนองแขม และสถานีตำรวจหนองค้างพลู ซึ่งให้การสนับสนุนในเรื่องของการฝึกอบรมแก่ชาวชุมชนในการปฏิบัติงานในฐานะตำรวจชุมชน รวมทั้งให้การสนับสนุนในเรื่องของการดูแล ควบคุม และการปราบปรามปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างเคร่งครัด และเอาจริงเอาจัง

4.) ศูนย์สังคมพัฒนา เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาสนับสนุนในเรื่องของกระบวนการทำงานเพื่อการพัฒนาชุมชน ตลอดจนการเข้ามากระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เช่น การกระตุ้นให้เกิดการรวมกลุ่มผู้สูงอายุของชุมชนขึ้น กลุ่มแม่บ้าน

5.) กองทุนเพื่อสังคม SIF เป็นระบบสนับสนุนทางด้านงบประมาณ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น งบประมาณในการสร้างกลุ่มอาชีพ

6.) มูลนิธิศุภนิมิต ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางชุมชนต้องการ เป็นต้นว่า โครงการรีไซเคิลขยะชุมชน ตลอดจนการเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับเด็กและเยาวชนในพื้นที่

7.) เครือข่ายหนองแขม ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่เขตหนองแขมร่วม 50 กว่าชุมชน โดยเครือข่ายจะมีกระบวนการทำงานในเรื่องการป้องกันและแก้ไข ยาเสพติดในชุมชน ดังนั้น การทำงานของคณะกรรมการเครือข่ายจึงอยู่ในฐานะองค์กรพี่เลี้ยงที่เข้ามาหนุนเสริมกระบวนการทำงานด้านยาเสพติดในชุมชน

นโยบายและมาตรการ กล่าวถึง นโยบายและมาตรการของรัฐหรือหน่วยเหนือขึ้นไปที่มีส่วนเกื้อหนุนต่อโครงการนโยบายของรัฐที่เกื้อหนุนการแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชนอย่างเห็นได้ชัดคือ นโยบายประกาศสงครามต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด โดยเฉพาะในช่วง 3 เดือนของการประกาศสงคราม ซึ่งมีการปราบปรามผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างเข้มงวดใน การปราบปรามดังกล่าวยังส่งผลทำให้ปริมาณผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลงอย่างต่อเนื่อง ที่เป็นเช่นนั้น

เพราะเมื่อมีการปราบปรามอย่างรุนแรง ผู้ค้า และผู้เสพ เกิดความหวาดกลัวการถูกจับกุม ส่งผลทำให้กระบวนการยาเสพติดรายย่อยหยุดชะงักลง เพราะผู้ค้ารายย่อยบางคนถูกจับ ติดคุก บางคนถูกฆ่าตัดตอน เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของกระบวนการค้ายาเสพติดโดยรวม แม้ว่าผู้ค้ารายใหญ่ยังไม่ถูกทำลายก็ตาม แต่ก็ทำให้ชุมชนสามารถควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของปัญหาเสพติดได้ในระดับที่น่าพอใจ

พร้อมกันนี้รัฐเองก็มีความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะสลายวงจร/โครงสร้างของกระบวนการค้ายาเสพติด ด้วยการประกาศนโยบายปราบปรามผู้มีอิทธิพลมาสนับสนุน แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่สามารถที่จะปราบปรามผู้มีอิทธิพลซึ่งเป็นผู้ค้ารายใหญ่ได้ ส่งผลให้ปัญหายาเสพติดอาจจะวนกลับมาได้ตลอดเวลาเมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวย สำหรับการแก้ไขปัญหาตรงจุดนี้ทางชุมชนมองว่าไม่สามารถที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาตรงจุดนี้ได้โดยตรง เนื่องจากเป็นเพียงประชาชนธรรมดาที่ไม่มีอำนาจใด ๆ ขณะเดียวกันก็ไม่กล้า แต่สิ่งที่ชุมชนทำได้ก็คือช่วยเหลือคนในชุมชนซึ่งในการช่วยเหลือจะไม่ใช้การใช้อำนาจ แต่จะเป็นการใช้วิธีการให้โอกาสกลับตัวเป็นคนดีของสังคม เพราะชุมชนมองว่า “คุณไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหา”

กระบวนการดำเนินงาน

ในกระบวนการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของชาวชุมชนกองขยะ ได้ยึดถือและให้ความสำคัญกับแนวทางในการทำงาน ที่เกิดจาก “การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง และการทำไปคิดไป” โดยเริ่มจากการระดมความคิดเห็นร่วมกันของเหล่าคณะกรรมการชุมชน กลุ่มองค์กรทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ตลอดจนชาวชุมชนที่สนใจเข้าร่วม โดยกลุ่มเป้าหมายหลักที่ทางชุมชนได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก คือ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดที่พ้นโทษออกมา โดยมีประเด็นความสนใจไปที่ปัญหาความต้องการของกลุ่มคนเหล่านั้น เพื่อจะได้ค้นหาแนวทางในการช่วยเหลือกันต่อไป

วิธีการดำเนินงานของกลุ่ม จะไม่ใช่วิธีการปราบปราม แต่จะใช้วิธีการให้โอกาส และให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดกลับตัวเป็นคนดี และไม่หันกลับไปเสพยาอีก โดยมองว่าหากทางชุมชนไม่เข้าไปช่วยเหลือหรือเข้าไปทำงานกับกลุ่มคนเหล่านี้อย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้บุคคลเหล่านั้นกลับมาเสพยาอีก เพราะผู้ที่ติดยาเสพติดนั้น ติดเพราะสมองติดยา ทำให้เมื่อมีตัวกระตุ้น เช่น เพื่อนชวนก็จะหันไปเสพยาอีก หนทางในการแก้ไขปัญหาก็จะต้องทำการดูแลคนเหล่านี้อย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างภาวะทางจิตใจที่เข้มแข็ง เช่น ให้กำลังใจ ให้การยอมรับ ตลอดจนส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรม ซึ่งทางชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันยาเสพติดแก่

กลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ เด็กและเยาวชน ตลอดจนชาวชุมชนโดยทั่วไป และกลุ่มผู้ที่พ้นโทษออกมาจากเรือนจำในคดียาเสพติด ดังนี้

1. ในส่วนของผู้เสพยา ทางชุมชนได้มีการป้องกันโดยการแยกบุคคลเหล่านี้ออกจากสิ่งแวดล้อมเดิม เพราะดังที่กล่าวมาแล้วว่าคนที่ติดยานั้นก็เป็นเพราะสมองติดยา (โรคสมองติดยา) ซึ่งคนกลุ่มนี้ก็จะมีการจดจำในเรื่องยาเสพติด เช่น สถานที่เสพยา สถานที่ซื้อขาย และเพื่อนที่ร่วมเสพยาด้วย ดังนั้น ทางชุมชนจึงหาทางออกโดยการนำเด็กเหล่านี้เข้าไปอยู่ในสิ่งแวดล้อมใหม่ เช่น ให้เด็กไปทำงานในฟาร์ม ทำให้สมองของเด็กกลับสภาพแวดล้อมเดิม ๆ แล้วหันมากลับตัวใหม่ เลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด ขณะเดียวกันทางกลุ่มก็จะใช้วิธีการพูดคุยกับเด็กเหล่านั้นดี ๆ และพูดคุยกันด้วยเหตุผล โดยไม่ดูด่าว่ากล่าวเพราะเด็กเหล่านี้ต้องการกำลังใจ และคนเข้าใจ ถ้าสามารถดำเนินการดังกล่าวได้ ก็จะสามารถแก้ไขปัญหามันได้

2. ในส่วนของกลุ่มเสี่ยง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเด็กและเยาวชน ทางชุมชนจะมีวิธีการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาเสพติด โดยที่ทางคณะทำงานจะคอยสังเกตพฤติกรรมของเด็ก ๆ อย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งพยายามหาบุคคลที่เป็นสื่อกลางที่จะเข้าไปพูดคุยกับกลุ่มเด็ก ตลอดจนบุคคลที่จะเข้าไปสร้างสายสัมพันธ์กับครอบครัวของเด็ก ขณะเดียวกันก็ต้องไปพูดคุยกับครูเพื่อขอรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ ว่ามีใครยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดบ้าง เพื่อดำเนินการแก้ไขได้ทันทั่วที่ โดยในการดำเนินการดังกล่าวทางชุมชนได้กระทำอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 1 ปีแล้ว ขณะเดียวกันทางชุมชนก็ได้งบประมาณอย่างต่อเนื่องจากสำนักงาน ปปส. ทำให้ได้มีการขยายการดำเนินการเยี่ยมผู้ต้องขังในเรือนจำไปทั่วทั้งกรุงเทพฯ

3. ในส่วนของการทำงานกับกลุ่มผู้ที่พ้นโทษออกมาจากเรือนจำ จะเริ่มจากการสำรวจว่าในชุมชนมีผู้ที่ต้องโทษและผู้ที่พ้นโทษออกมากี่คน เพื่อจะทราบรายละเอียดว่า ผู้ต้องโทษจำคุกอยู่นานกี่ปี เมื่อไหร่จะพ้นโทษ นอกจากนี้ก็ต้องให้ความสนใจครอบคลุมถึงครอบครัวของบุคคลเหล่านี้ด้วยว่าพวกเขาอยู่อย่างไร แล้วให้คนในชุมชนช่วยดูแลสอดส่องครอบครัวของผู้ต้องโทษเหล่านั้นว่ามีการค้ายาเสพติดต่อหรือไม่ อันเป็นการเฝ้าระวังปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

นอกจากนี้ทางชุมชนยังได้มีการดำเนินการโดยจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจริงใจที่จะต้อนรับพวกเขากลับคืนสู่ชุมชน และสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขโดยไม่ต้องพึ่งพายาเสพติด

ทั้งนี้ วิธีการที่ทางชุมชนได้ดำเนินการ คือ การให้การสนับสนุนในเรื่องของการประกอบอาชีพ เช่น อาชีพชาเลนจ์รับซื้อของเก่า ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณในการประกอบอาชีพ รวมไปถึงการช่วยเหลือในเรื่องปัจจัย 4 เช่น มอบข้าวสารให้เดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ยังมี

การประสานความร่วมมือกับสถานประกอบการที่ทำกิจการเกี่ยวกับการรีไซเคิลขยะให้กับบุคคลที่พ้นโทษออกจากเรือนจำเข้าทำงาน ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

เมื่อบุคคลเหล่านี้เข้ามาอยู่ในชุมชนได้ระยะหนึ่ง ทางคณะทำงานก็จะมีการประเมินบุคคลเหล่านี้ โดยจะมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง อย่างน้อย 5-6 เดือนครั้ง ซึ่งวิธีการประเมินจะใช้การพูดคุยเพื่อสอบถามสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลเหล่านั้น ผลที่ได้จากการประเมินก็คือบุคคลเหล่านี้ไม่กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก กระบวนการตลอดจนวิธีการดำเนินการต่าง ๆ ที่ทางชุมชนได้ระดมความคิดและได้นำมาปฏิบัติใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนกองขยะนั้น ทางคณะทำงานมองว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น เพราะนอกจากเป็นการช่วยเหลือผู้ที่เคยเดินทางผิด และเป็นการป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนแล้วกระบวนการทำงานดังกล่าวจะทำให้เราได้คนหนุ่มช่วยในการดำเนินงานขั้นต่อ ๆ ไปที่มีคุณภาพ เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ เมื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้แล้วพวกเขาย่อมจะมองปัญหาได้อย่างลึกซึ้งมากกว่า เพราะตัวเขาเองอยู่กับปัญหาดังกล่าวมานาน

นอกจากนี้ทางชุมชนยังมองว่ากระบวนการทำงานกับกลุ่มคนที่พ้นโทษออกจากเรือนจำเป็นกุญแจสำคัญในการควบคุมปัญหายาเสพติดของสังคม เพราะหากเราสามารถทำงานและได้คนเหล่านี้มาเป็นพวก/กลุ่มเดียวกับเราย่อมหมายถึงการตัดเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ค้า และผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้ลดน้อยลง อย่างน้อยที่สุดก็สามารถควบคุมไม่ให้คนเก่ากลับไปสู่วงจรเดิม และเด็กรุ่นใหม่มีโอกาสก้าวสู่ขบวนการค้า และเสพยาเสพติดให้น้อยลง

การบริหารจัดการ

ในกระบวนการบริหารจัดการ ทางชุมชนกองขยะได้มีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1.) การติดต่อประสานงาน ทางคณะทำงานจะให้ความสำคัญกับการประสานงานทั้งภายในชุมชน และการประสานงานกับหน่วยงาน/องค์กรภายนอก โดยที่การติดต่อประสานงานกันภายในชุมชนนั้นจะทั้งวิธีที่ไม่เป็นทางการ

2.) การจัดการแบบรับผิดชอบต่อสาธารณะ ทางคณะทำงานได้ดำเนินงานในเรื่องของการจัดบันทึกการประชุม และการทำกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ระบบของการเก็บรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ยังไม่เป็นระบบ ดังนั้นเมื่อมีผู้สนใจศึกษาเอกสารของชุมชนก็จะค้นหาไม่เจอ ส่วนในเรื่องของการบันทึกค่าใช้จ่ายนั้นทางชุมชนได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก เพราะมองว่าเป็นเรื่องที่ต้องทำให้โปร่งใส เพราะหากเกิดความไม่โปร่งใสในการใช้จ่ายงบประมาณต่าง ๆ ขึ้นจะทำให้ขบวนการภาคประชาชนสั่นคลอน และเกิดปัญหาแตกแยกเกิดขึ้น

3.) การระดมทรัพยากร สำหรับการระดมทรัพยากรในการดำเนินงานด้านยาเสพติดในชุมชน ทางชุมชนจะให้ความสำคัญกับทั้งทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรความคิด และทรัพยากรที่เป็นตัวเงิน โดยการระดมทรัพยากรบุคคลหรือพลังความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะเน้นการปฏิบัติงานให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม และดังได้กล่าวข้างต้นว่าชุมชนกองขยะได้ผ่านวิกฤตปัญหาต่าง ๆ มาอย่างหลากหลาย ดังนั้นการระดมทรัพยากรบุคคลในการทำงานจึงเป็นไปอย่างไม่ยากเย็นนัก เพียงแค่แจ้งข่าวการทำกิจกรรมต่าง ๆ ชาวชุมชนก็จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ส่วนในเรื่องของทรัพยากรทางความคิดนั้น ทางชุมชนได้ระดมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น จาก สำนักงาน ปปส. โดยการเข้าไปรับทราบบริบท เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงวิธีการบำบัดผู้เกี่ยวข้องกับผู้ติดยาเสพติด และมีการระดมความคิดจากคนในชุมชนและองค์กรต่าง ๆ เพื่อที่จะนำความคิดเหล่านี้มาจัดกิจกรรม และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินกิจกรรม ส่วนการระดมทรัพยากรที่เป็นเงินงบประมาณจะใช้วิธีการทำโครงการเสนอต่อองค์กร/หน่วยงานต่าง ๆ เป็นหลัก

4.) การขยายภาคีความร่วมมือเป็นเครือข่ายทางสังคม โดยปัจจุบันชุมชนกองขยะได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายหนองแขม ซึ่งเป็นเครือข่ายที่มีการดำเนินงานด้านป้องกันแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยมีสมาชิกเป็นชุมชนในเขตพื้นที่หนองแขมร่วม 50 ชุมชน ดังนั้นในภาพรวมในฐานะสมาชิกของเครือข่าย ชุมชนกองขยะจึงมีภาคีความร่วมมือที่ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกันร่วม 40 กว่าชุมชน และในอนาคตทางเครือข่ายได้วางแผนที่จะขยายภาคีความร่วมมือในการทำงานที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้ที่พ้นโทษออกจากเรือนจำไปยังชุมชนต่าง ๆ ทั้งพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีทั้งสิ้น 1,200 ชุมชน (ปัจจุบันมีจำนวน 1,720 ชุมชน)

ผลการดำเนินงาน

ความตระหนักของชุมชน

จากกระบวนการดำเนินงานของชุมชนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในเรื่องของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน ประกอบกับการดำเนินการอย่างจริงจังของภาครัฐในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว สร้างให้เกิดความตื่นตัวและความตระหนักว่าปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นปัญหาของตนเองขึ้นในความรู้สึกของชาวชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยสิ่งที่เป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่สำคัญ คือ ความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ชาวบ้านชาวชุมชนจะให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนเป็นอย่างดี มีความเป็นห่วงเป็นใยกันมากขึ้น รวมไปถึงการที่ชาวชุมชนช่วยกันเป็นหูเป็นตาสอดส่องดูแลคนในชุมชนว่ามีใครยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่ โดยการแจ้งข่าวสารให้ทางคณะทำงานทราบเป็นระยะ ๆ เหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นความตื่นตัวและ

ความตระหนักของชาวชุมชนที่เกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับอดีตที่ชาวชุมชนอยู่กันแบบต่างคนต่างอยู่ ไม่มีใครสนใจเรื่องราวของกันและกัน

อย่างไรก็ตามในเรื่องของความตระหนักของชาวชุมชน เป็นผลมาจากกระบวนการทำงานของชุมชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งได้รับการหนุนเสริมจากภาครัฐ ตลอดจนองค์กร/หน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องนั่นเอง

ผลทางสังคมจากองค์กรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ผลจากกระบวนการทำงานสร้างให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นกับองค์กรต่าง ๆ ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคณะกรรมการชุมชน ซึ่งเป็นคณะทำงานหลักในการขับเคลื่อนงานด้านยาเสพติดในชุมชน สิ่งที่เป็นตัวชี้วัดความเข้มแข็งดังกล่าวคือ การที่ผู้นำ/คณะกรรมการชุมชนหลายคนถูกเชิญไปเป็นวิทยากรในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แก่ชุมชนภายนอก หรือการที่คณะทำงานถูกรับเลือกจากองค์กรต่าง ๆ ในการทำงานเพื่อชุมชน เช่น ถูกเลือกเป็นคณะกรรมการอาสาสมัครคุมประพฤติ การไปเป็นวิทยากรให้แก่สำนักงานเขตหนองแขม เป็นต้น

นอกจากทุนทางสังคมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การได้กลุ่มคนที่พ้นโทษออกจากเรือนจำ ซึ่งเมื่อทางชุมชนให้โอกาส ให้อภัยและให้การยอมรับตามกระบวนการดำเนินงานที่ทางชุมชนยึดถือ ส่งผลให้บุคคลเหล่านี้กลับตัวกลับใจมุ่งทำงานเพื่อชุมชน ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีอยู่ราว 10 คน และกลายเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านการแก้ไขป้องกันยาเสพติดในชุมชนต่อไป

การลดลงของปัญหาการเสพ การค้า และดรwxนที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงของปัญหาในช่วงปราบหนัก 3 เดือน ชาวบ้านกลัวตำรวจจับ หรือถูกวิสามัญฆาตกรรม จึงทำให้จำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลงเป็นจำนวนมาก ทางกลุ่มจึงจัดให้มีการลงชื่อเลิกยาเสพติดเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแก่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมลงนามประมาณ 50 กว่าคน เมื่อเขามาลงชื่อก็เหมือนกับเป็นการประกาศให้คนในชุมชนทราบโดยทางอ้อมว่าเขาเหล่านั้นเคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด บุคคลเหล่านี้จึงไม่กลับไปเสพยาเสพติดอีก เพราะกลัวคนในชุมชนไม่ยอมรับ

ผลของนโยบายรัฐ พบว่าการลดลงของผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาล ในเรื่องของการประกาศสงครามกับยาเสพติดเป็นอย่างมาก กล่าวคือเมื่อรัฐบาลมีการปราบปรามผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างหนัก ในรูปของการจับกุม และการลงโทษอย่างหนักกับผู้ค้ายาเสพติด เช่น ลงโทษจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต ส่งผลให้

ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดลดลงเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ที่เสพยารายใหม่ไม่เพิ่มขึ้น จะมีเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดรายเก่า แต่มีจำนวนไม่มาก

ปัญหาอุปสรรค

สำหรับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของชุมชนกองขยะที่สำคัญมี 2 ประการ คือ

1.) ปัญหาเกี่ยวกับความพร้อมของคณะทำงาน

กล่าวคือ คณะกรรมการชุมชนส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพแบบหาเช้ากินค่ำ ดังนั้น จึงค่อนข้างจะไม่มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นคณะทำงานบางคนจึงไม่สามารถช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากต้องดูแลรับผิดชอบครอบครัวของตนด้วย ทั้งนี้เพราะในการทำงานเพื่อส่วนรวมบ่อยครั้งที่ต้องใช้จ่ายด้วยงบประมาณส่วนตัวเนื่องจากงบประมาณในการทำกิจกรรมต่าง ๆ มีอยู่อย่างจำกัด และต้องอาศัยหลักฐานในการเบิกจ่ายที่ค่อนข้างเข้มงวด เป็นต้นว่า การเดินทางไปร่วมประชุมตามสถานที่ต่าง ๆ ก็ไม่ได้มีการตั้งงบประมาณส่วนกลางในการรองรับค่าใช้จ่ายตรงจุดนี้ คณะทำงานก็ต้องเป็นผู้รับผิดชอบเอง ทำให้คณะทำงานขาดขวัญ และกำลังใจในการทำงาน และบ่อยครั้งที่รุนแรงจนถึงขั้นต้องลาออกจากการเป็นคณะทำงาน

2.) ปัญหาเกี่ยวกับการย้ายที่อยู่ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

กล่าวคือ ในช่วงของการดำเนินนโยบายประกาศสงครามต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างเข้มแข็งนั้น อันเป็นการกดดันผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้ออกมาแสดงตัวและเข้ารับการบำบัด แต่ก็มีผู้ที่เกี่ยวข้องบางรายที่ใช้วิธีการหลบหนีไปอยู่ที่อื่น และพร้อมที่จะกลับมาดำเนินการค้ายาเสพติดในชุมชนอยู่ตลอดเวลา รวมไปถึงผู้ที่พ้นโทษออกมาจากเรือนจำบางคนก็จะใช้วิธีในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ ไปหลบอยู่ในชุมชนอื่นสักระยะหนึ่ง เพื่อรอจังหวะและโอกาสในการเข้ามาค้ามาเสพยาเสพติดในชุมชนอีก ปัญหาตรงจุดนี้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญของชุมชน และได้มีการปรึกษาหารือในระดับของเครือข่ายถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งได้ข้อสรุปเบื้องต้นว่าชุมชนต่าง ๆ ควรจะช่วยกันเป็นหูเป็นตาหากมีบุคคลที่น่าสงสัยย้ายเข้าไปอยู่ในชุมชนจะต้องแจ้งทางเครือข่าย หรือหากทราบว่าผู้ที่ย้ายไปอยู่ในชุมชนเป็นคนของชุมชนใด โดยเฉพาะคนที่เคยมีประวัติเกี่ยวกับยาเสพติด จะต้องแจ้งให้ทั้งเจ้าของชุมชนและเครือข่ายทราบเพื่อที่จะได้ติดตามต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ในการแก้ปัญหายาเสพติดมีความยั่งยืนควรมีการดำเนินการ ดังนี้

1. มีการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชน ให้ทำงานด้วยความจริงใจ และไม่ทำงานเพื่อหวังผลตอบแทน
2. ควรมีงบประมาณของส่วนราชการลงมาสนับสนุน เพื่อให้สมาชิกในเครือข่ายไม่ต้องนำเงินส่วนตัวมาใช้ ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความเห็นว่า การกระทำเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อครอบครัว ทำให้ “ยิ่งทำยิ่งจน” ที่เป็นเช่นนี้เพราะเมื่อเข้าร่วมเป็นคณะทำงานกิจกรรมหลักอย่างหนึ่งของกลุ่มแกนนำ คือ การอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้อย่างต่อเนื่องส่งผลให้กลุ่มคณะทำงานไม่มีเวลาหรือมีเวลาทำมาหากินน้อยลง ส่งผลทำให้เกิดปัญหาเศรษฐกิจขึ้นในครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวบั่นทอนพลังของภาคประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพียงชาวบ้านธรรมดาที่ต้องหาเช้ากินค่ำได้เป็นอย่างดี
3. ทุกหน่วยงานควรมีส่วนร่วมสนับสนุนการดำเนินการทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ในพื้นที่ เพื่อจะทำให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชุมชนสามัคคี 4 – 6

ภูมิหลัง

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2540 ชุมชนแห่งนี้ตั้งรกรากอยู่ในบริเวณแยกที่ 4 และ 6 ได้รวมตัวกันขึ้น เพื่อที่จะตั้งคณะกรรมการชุมชน แต่ขณะนั้นทางชุมชนยังไม่ได้ขอจดทะเบียนเป็นชุมชนเพราะเป็นแค่หมู่บ้าน หมู่บ้านหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นทางสำนักงานเขตหนองแขมจึงแนะนำให้หัวหน้าชุมชนไปจดทะเบียนเป็นชุมชนก่อนแล้วค่อยดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนขึ้น เมื่อไปจดทะเบียนจึงได้ตั้งชื่อชุมชนว่า “ชุมชนสามัคคี 4-6” ที่มาจากรชื่อแยกของหมู่บ้าน ปัจจุบันชุมชนแห่งนี้มีจำนวนครัวเรือนกว่า 300 ครัวเรือน มีประชากรทั้งหมด 2,807 คน แยกเป็นหญิง 1,650 คน และชาย 1,175 คน ซึ่งถือได้ว่าเป็นชุมชนใหญ่ สภาพบ้านเรือนส่วนมากจะมีพื้นที่บริเวณบ้านส่วนตัว บ้านจัดสรรบ้าง คอนโดมิเนียม หอพัก เหตุที่มีหอพักเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีวิทยาลัยเทคโนโลยีธนบุรี ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชน

ปัญหาสถานการณ์ยาเสพติดรุนแรงมากที่สุดจะอยู่ในช่วงปี 2540-2541 จะเป็นปัญหาในลักษณะของวัยรุ่นที่มั่วสุมเสพยากัน และลักเล็กขโมยน้อยในชุมชน ส่วนมากจะมีแต่ผู้เสพ

ส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่น หากเป็นวัยกลางคนก็จะเป็นพวกใช้แรงงานที่อายุ 40 ปีขึ้นไป ซึ่งจากการประเมินช่วงที่มีสถานการณ์รุนแรงที่สุดมีผู้เสียชีวิตเพียง 12 คน ในส่วนของผู้ค้าจะไม่เคยพบว่ามีในชุมชน และจากการสอบถามถึงแหล่งที่มาพบว่าไปซื้อมาจากที่อื่น (นอกหมู่บ้าน) ปัญหาหลักในชุมชนจึงไม่ใช่ปัญหายาเสพติด จะเห็นได้ว่าในชุมชนสามัคคี 4-6 นั้นไม่มีผู้ค้าอยู่ในชุมชนเลย แต่เป็นปัญหาที่สำคัญที่ควรแก้ไขในเรื่องอื่น ๆ เป็นต้นว่า ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ปัญหาน้ำท่วม ถนน ในส่วนของปัญหาด้านเศรษฐกิจไม่ถือว่าเป็นปัญหาเพราะส่วนมากชาวบ้านจะมีอาชีพกันอยู่แล้ว

เมื่อขอจดทะเบียนชุมชนได้ จึงจัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นมา 21 คน ปัจจุบันเหลือเพียง 9 คน เนื่องจากการทำงานเพื่อส่วนรวมนั้นต้องอาศัยการเสียสละเป็นอย่างมาก เมื่อบุคคลใดไม่มีความพร้อม โดยเฉพาะไม่มีเวลามอบให้กับงานของส่วนรวมจึงลาออกจากการเป็นคณะกรรมการของชุมชน

และจากที่รัฐบาลมีนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดในปี 2544 ชุมชนเองก็ได้รับคำสั่งให้จัดตั้งคณะกรรมการดูแลเรื่องยาเสพติดโดยตรง ทั้งหมดมี 9 คน โดยคณะทำงานทั้ง 9 คนเป็นคนในชุมชน แต่ในการปฏิบัติงานจะดำเนินงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่

ปัจจัยนำเข้า

ศักยภาพความพร้อม ศักยภาพความพร้อมของชาวชุมชนสามัคคี 4-6 คือ ชาวบ้านในชุมชนมีงานทำไม่มีปัญหาของการว่างงาน อีกทั้งภายในชุมชนยังมีสถานศึกษาในระดับที่สูงกว่ามัธยมทำให้สภาพพื้นที่ไม่เป็นจุดเสี่ยงถึงแม้ว่าจะมีพวกวัยรุ่นที่เข้ามาพักอาศัยกันมากในแถบนี้ แต่ยาเสพติดก็ไม่ระบาดมากนัก เนื่องจากสถานศึกษาเองก็มีการดูแลควบคุมพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษาอยู่ตลอด ทั้งชาวชุมชนเองยังมีความสามัคคีกันในการที่จะให้ความร่วมมือกับทางผู้นำชุมชน เพราะศักยภาพของผู้นำชุมชนที่มีต่อความห่วงใยลูกบ้าน และยังหาแนวทางที่จะพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นในหลาย ๆ ด้าน เช่น การหางบประมาณมาสร้างถนนหนทาง การมีบทบาทในการร่วมแก้ปัญหา กับหน่วยงานอื่นทำให้กลายเป็นแรงผลักดันในการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ

จากการศึกษาพบว่าระบบสนับสนุนที่สำคัญของการทำงานด้านยาเสพติดของชุมชนก็คือความสามัคคีในชุมชน แกนนำชาวบ้านเข้มแข็งและตระหนักถึงความสะอาดสงบของชุมชน แกนนำหรือผู้นำชุมชนจึงเน้นที่จะพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่และการแก้ปัญหาในแบบที่เข้าถึงชุมชน โดยที่คณะกรรมการชุมชนที่ตั้งมาเพื่อสอดส่องดูแลในเรื่องยาเสพติดจะแบ่งหน้าที่เป็นโซน ๆ ไป

กล่าวคือ กรรมการ 1 คน ต่อ 25 ครอบครัว และนอกจากนี้กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนก็เข้ามาช่วยเหลือนิรโทษกรรมยาเสพติด เช่น พวกที่เคยติดยาแต่เลิกได้ก็จะมาให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือในการให้ความรู้และต่อต้านยาเสพติดร่วมกับเครือข่ายหนองแขม ซึ่งเป็นเครือข่ายของชาวชุมชน 50 ชุมชนในเขตหนองแขม เพื่อทำงานด้านยาเสพติดโดยเฉพาะ

ระบบสนับสนุน

- สำนักงานเขตหนองแขมที่เป็นหน่วยงานในระดับบริหาร โดยมีหน้าที่รับนโยบายและแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติจริง
- สำนักงานปส. เป็นแหล่งข้อมูล และ หน่วยสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร-ความรู้ โดยเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่ความรู้ ประชาสัมพันธ์กับชาวชุมชนในการจัดกิจกรรม/อบรมเกี่ยวกับยาเสพติด
- เครือข่ายหนองแขม เป็นเครือข่ายพันธมิตรที่ทำงานด้านยาเสพติดที่จะเกื้อกูลช่วยเหลือกันทั้งทางด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การวางแผนเพื่อช่วยแก้ปัญหาในเรื่องยาเสพติด โดยชุมชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายหนองแขมจะมีการประชุมกันทุกเดือน เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวของสถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนของตน เช่นเดียวกับการทำงานกับเครือข่ายชุมชนฉัตรเฉลิมโชค

นโยบายและมาตรการ

สำหรับปัจจัยนำเข้าไปในด้านนโยบายและมาตรการนั้น พบว่านโยบายและมาตรการของรัฐบาลมีผลอย่างมากส่งผลถึงชาวชุมชนให้ตระหนักถึงปัญหายาเสพติด เกิดการตื่นตัวของชาวชุมชน โดยเฉพาะในช่วงนโยบายประกาศสงคราม 3 เดือน (กุมภาพันธ์-เมษายน 2546) ช่วงนั้นการปราบปรามถือว่าเข้มข้น ทำให้ชาวชุมชนหันมาสนใจ และให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง

จากนโยบายดังกล่าวถือว่าเป็นนโยบายที่ส่งผลดีต่อชุมชนทำให้ช่วยแก้ปัญหาในเรื่องยาเสพติดได้ในระดับหนึ่ง โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด จากกลุ่มที่เล็กยาเสพติดได้ก็หันมาดื่มสุราแทน การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมนี้จัดว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นคือ เปลี่ยนจากยาเสพติดประเภทร้ายแรง มาเป็นสิ่งเสพติดแทน (Drugs → Self Drugs) แต่มีประเด็นที่น่าสนใจกว่านั้น คือ ผู้ที่เคยเสพยาเสพติดแล้วกลับตัวได้แล้วยังหันมาเป็นพลังแผ่นดิน ให้ความช่วยเหลือในงานด้านยาเสพติดของชุมชน บางครั้งก็เป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้กับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในฐานะที่ตนเคยผ่านวิกฤตมาก่อน สอดคล้องตามโครงการคืนคนดีสู่สังคมของรัฐบาล

กระบวนการดำเนินงาน

ชุมชนสามัคคี 4-6 จะเน้นการทำงานในลักษณะของการป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชนเป็นสำคัญ และแม้ว่าสถานการณ์ปัญหาเสพติดในชุมชนยังไม่รุนแรง แต่ก็มองว่าเป็นสิ่งที่ไม่น่าไว้วางใจ ประกอบกับการประกาศนโยบายประกาศสงครามต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดอย่างจริงจัง ๆ จัง ๆ ซึ่งวิธีการในการดำเนินงานก็จะเป็นในรูปแบบทั่ว ๆ ไป คือ

- เริ่มประชาสัมพันธ์ต่อต้านยาเสพติด รณรงค์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด
- ตั้งคณะกรรมการที่ดูแลเกี่ยวกับการป้องกันยาเสพติด เพื่อคอยสอดส่องดูแลภายในชุมชน พร้อมทั้งเป็นตัวแทนของชาวบ้านในการบริหารจัดการกับสถานการณ์ปัญหาเสพติด กล่าวคือเป็นแกนนำในการดำเนินการ / ขับเคลื่อนงานด้านยาเสพติดของชุมชนโดยเฉพาะ โดยมีคณะกรรมการ 1 คน ดูแลลูกบ้าน 25 หลังคาเรือน

- คอยดูแลกลุ่มเสี่ยงคือ กลุ่มที่ยังไม่ติดแต่มีความเสี่ยงแล้วเรียกมาพูดคุย อบรม สักสอน แต่จะพูดคุยธรรมดาไม่ได้ตำหนิด่าทอ

- ให้ความรู้และความเข้าใจกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง พร้อมทั้งให้คอยดูแลบุตรหลานของตัวเองให้ห่างไกลจากยาเสพติด

- นำเยาวชนที่เคยมีประสบการณ์ในการติดยาและเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในคุกหรือเคยติดคุกเพื่อเป็นวิทยากรให้ความรู้และพูดถึงประสบการณ์ในการใช้ชีวิตในคุกให้กับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงฟัง

นอกจากวิธีการดังกล่าวที่ชาวชุมชนทำกันเองก็มีการประสานร่วมมือกับทางองค์กรอื่น ๆ ด้วย เช่น สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักงานเขตหนองแขม และเครือข่ายหนองแขม ที่ประสานงานกันในการช่วยกันหาแนวทางต่าง ๆ เช่น

- จัดประชุมร่วมกันทุก ๆ เดือน (ในกลุ่มเครือข่ายหนองแขม) เพื่อปรึกษาหารือและหาแนวทางแก้ไขปัญหา หรือการจัดกิจกรรมในชุมชนแต่ละชุมชน

- จัดบันทึกรายงานการประชุมส่งเขตทุก ๆ เดือน

การบริหารจัดการ

1.) การประสานงาน

การบริหารจัดการในด้านนี้ทางชุมชนจะมีการประสานงานกับเครือข่ายชุมชนในเขตหนองแขม และ สำนักงาน ป.ป.ส. โดยประสานงานในเรื่องของการอบรม ปรึกษาหารือกัน

และเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งทางสำนักงาน ป.ป.ส. หรือ เครือข่ายของเขตหนองแขมที่มีการจัดขึ้น นอกจากนั้นทางชุมชนเองก็เป็นตัวผลักดันให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของ ยาเสพติด เพื่อให้ชาวบ้านตระหนักถึงปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด เพื่อร่วมมือกันป้องกัน และแก้ไขปัญหาด้วยศักยภาพของชุมชนเอง

ในด้านการป้องกันปราบปรามยาเสพติด ทางชุมชนได้ดำเนินการโดยเชิญวิทยากรจาก กลุ่มเยาวชนที่เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด หรือ เคยต้องโทษในคดียาเสพติด ให้มาร่วมถ่ายทอด ประสบการณ์ให้กับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงเพื่อที่เขาจะรับรู้ถึงโทษ พิษภัยและผลกระทบที่ได้รับจากการใช้ยาเสพติด เพื่อเป็นการป้องปรามเยาวชนกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ไม่ให้หันไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติด

ในด้านการบำบัดรักษาทางชุมชนเองจะไม่เน้นในเรื่องนี้ เพราะเห็นว่าเมื่อทำไปแล้วมันก็ได้ผลเท่าไรนัก เนื่องจากเคยส่งกลุ่มผู้เสพยาเสพติดเพื่อเข้ารับการบำบัด แล้วเมื่อกลับคืนสู่ชุมชน ที่ยังคงมีตัวกระตุ้นภายนอกของผู้เสพยาเสพติด เช่น สภาพแวดล้อมเดิม ๆ กลุ่มเพื่อน กลุ่มเดิม ผลสุดท้ายผู้เสพยาก็หวนกลับไปเสพซ้ำอีก วิธีการแก้ไขปัญหามาของชุมชน คือ โดยมีการประสานงานเพื่อทำความเข้าใจกับผู้ปกครองอีกทางหนึ่งให้แยกผู้ที่เคยใช้ยาออกจาก สภาพแวดล้อมเดิม

2.) มีระบบป้องกันปัญหาเสพติดทั้งในระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิ กล่าวคือ ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมทางชุมชนจะแบ่งความรับผิดชอบเป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งคณะกรรมการมีแนวคิดเบื้องต้นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยเน้นให้ชาวชุมชนมีส่วนร่วมกับชุมชน ให้มากที่สุดอันจะเป็นพลังสำคัญที่สามารถทำให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อาทิเช่น เรื่อง ยาเสพติด เมื่อมีการจัดตั้งคณะกรรมการเกี่ยวกับการดูแลในเรื่องยาเสพติดแล้ว ก็จะขอความร่วมมือกับทางครอบครัวเพื่อให้สอดส่องดูแลบุคคลในครอบครัวเพื่อให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว อันเป็นการกระจายความรับผิดชอบทางสังคมในการดูแล ป้องกันปัญหา ยาเสพติดโดยการมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับปฐมภูมิ คือ สถาบันครอบครัวไปจนถึงระดับทุติยภูมิ คือ ระดับชุมชน

ผลการดำเนินงาน

จากการศึกษาผลการดำเนินงานของชุมชนสามัคคี 4-6 พบว่า มีการดำเนินการยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมมากนัก มักจัดกิจกรรมในรูปแบบของการอบรม เสาวนา ประชาสัมพันธ์ ตลอดจนเข้าร่วมกับองค์กรอื่น มากกว่ากิจกรรมโครงการใหญ่ ๆ ที่ชุมชนดำเนินการเอง เนื่องจากชุมชนไม่มีงบประมาณเพื่อดำเนินการในส่วนนี้ ประกอบกับทางชุมชนไม่มีปัญหาในเรื่องยาเสพติด

มากนักเมื่อเทียบกับปัญหาอื่น ๆ ของชุมชน แต่ทั้งนี้ผลการดำเนินกิจกรรมของชุมชนก็ส่งผลแก่ชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- การสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม ของชุมชนต่อปัญหายาเสพติด เกิดจากการที่ชาวชุมชนให้ความสนใจ และให้ความสำคัญกับปัญหายาเสพติด มีความสามัคคีกันของชาวชุมชน ในการช่วยกันสอดส่องดูแล และอบรมบุตร –หลาน ของตนเองให้ห่างไกลจากยาเสพติด
- การลดลงของปัญหาเสพติดในชุมชนที่เห็นได้ชัดก็คือ การลดลงของผู้เสพ จากที่เคยมีปัญหาผู้เสพ ปัจจุบันนี้แทบจะไม่มีปัญหาเลย ซึ่งทางชุมชนยังไม่มีข้อมูลด้านผู้ค้าในพื้นที่ทางชุมชนจึงไม่สามารถรับรองได้ว่าชุมชนเอง จะเป็นชุมชนสีขาว ปลอดยาเสพติดหรือไม่ แต่ผลจากนโยบายประกาศสงครามยาเสพติดของรัฐบาล ก็เป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ชาวชุมชนตระหนักถึงโทษ พิษภัยของยาเสพติด ตลอดจนผู้เสพ/ผู้ค้า เกิดความเกรงกลัวในบทลงโทษทางกฎหมายที่เพิ่มสูงมากขึ้น

ปัญหาอุปสรรค

ถึงแม้ว่าชาวชุมชนสามัคคี 4-6 จะมีความสามัคคีกันในการแก้ไขปัญหาและให้ความร่วมมือต่อการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างดี แต่ยังมีปัญหา อุปสรรคบางประการที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติ ดังเช่น

- ปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยทางชุมชนได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานกิจกรรมด้านยาเสพติดจากสถานีตำรวจหนองแขม แต่ขาดความร่วมมือจากสถานีตำรวจหนองค้างพลู ทำให้เกิดความสับสนแก่ชาวชุมชนที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ในการลงชุมชน ทั้ง ๆ ที่นโยบายของรัฐบาลชุดนี้ (นายกทักษิณ ชินวัตร) มีนโยบายให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการ เชิงรุก เพื่อทำงานร่วมกับชุมชน โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง
- ปัญหาในเรื่องการขาดงบประมาณ งบประมาณกระจายลงไม่ถึงชุมชน หรือกระจายถึงก็มีงบประมาณจำนวนน้อย ได้รับงบประมาณไม่ต่อเนื่อง จึงทำให้การทำกิจกรรมในแต่ละครั้งไม่ราบรื่นเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

จากการสัมภาษณ์แกนนำชุมชน ได้แสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่มีต่อ นโยบายประกาศสงครามต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดของรัฐบาล โดยกล่าวทิ้งท้ายว่า “นโยบายประกาศสงครามยาเสพติดของรัฐบาล ถือได้ว่าประสบผลสำเร็จอย่างมาก ความยั่งยืนของโครงการนี้จะยั่งยืนไม่ได้ถ้ารัฐ ไม่ส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง ถ้าหยุด/ ไม่ต่อเนื่องสถานการณ์ปัญหายาเสพติดต้องกลับมาแน่ จากนโยบายที่รัฐบาลได้ดำเนินการนั้นประชาชนเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง ที่ผ่านมามองเห็นได้ชัดเจนว่าปริมาณผู้ค้า ผู้เสพลดลงไปมาก แต่ตอนนี้รัฐบาลเริ่มอ่อนตัวลงทุกที เจ้าหน้าที่เริ่มละเลยไม่ตื่นตัวเหมือนช่วงประกาศสงคราม และ กลุ่มเสี่ยงก็มีอยู่ทั่วไปโดยที่เราไม่รู้ว่าจะหวนกลับไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีกหรือไม่ ตรงจุดนี้เราควรจะร่วมมือกัน ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของภาครัฐ หรือภาคประชาชน เพื่อร่วมสร้างภูมิคุ้มกันให้กับคนในชาติไม่ไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติดอีก จึงจะถือได้ว่าเป็นการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระยะยาว”

บทที่ 7
สรุปและเสนอแนะ

สถานการณ์ปัญหายาเสพติด

1. การใช้ยาเสพติด

สถานการณ์ หรือขนาดของปัญหาของการใช้ยาเสพติดในภาคกลาง ไม่ว่าจะพิจารณาจากจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดโดยรวม หรือ เฉพาะผู้ใช้ยาเสพติดรายใหม่ เมื่อเปรียบเทียบกับระดับประเทศแล้ว พบว่า ภาคกลางมีอัตราเพิ่ม หรือขยายตัวของปัญหาสูงกว่าในภาพรวมของทั้งประเทศมาก พื้นที่ภาคกลางจึงถือเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ของการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และถือว่า กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่เป็น Heartland ของภาคกลางทั้งนี้ เพราะจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดโดยรวมในเขตกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับ 98% ของผู้ใช้ยาเสพติดของภาคกลาง

เมื่อพิจารณาในด้านการเคลื่อนไหวของสถานการณ์การใช้ยาเสพติดเปรียบเทียบกับสถานการณ์ของ จ.พระนครศรีอยุธยา และ กรุงเทพมหานคร พบว่า สถานการณ์ของจังหวัดตัวอย่างสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับสภาพการณ์ของภาคกลาง และระดับประเทศโดยรวม กล่าวคือ อัตราการเพิ่มของสถานการณ์ปัญหาเสพติดเพิ่มอยู่ในระดับสูง ระหว่างปี พ.ศ. 2541-2543 และลดลงระหว่าง พ.ศ. 2543-2545 โดยในปี พ.ศ. 2544 อันเป็นปีแรกในการบริหารราชการของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ภายใต้การนำของ ฯพณฯ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร ถือว่าเป็นจุดหักเหสำคัญของสถานการณ์ปัญหาเสพติดของทั้งประเทศ ผลการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลในช่วง พ.ศ. 2544-2545 มีประสิทธิผลในการยับยั้งอัตราการเพิ่มของการใช้ยาเสพติดปรากฏในภาคกลางชัดเจนกว่าภาพรวมของประเทศ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร ที่เห็นชัดจากสถานการณ์การใช้ยาเสพติดโดยรวม และรายใหม่ ลดลงทั้งในด้านจำนวนและในด้านอัตราการเปลี่ยนแปลงมากกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในระดับภาคกลาง

แบบแผนของการเสพ

แม้อัตราการเพิ่มของผู้ติดยาเสพติดในพื้นที่ภาคกลาง ภายหลัง พ.ศ. 2543 ลดลงอย่างเป็นที่น่าพอใจ แต่แบบแผนการใช้จ่ายยาเสพติดมีความซับซ้อนขึ้น โดยอัตราการใช้จ่ายยาเสพติดตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปในพื้นที่ภาคกลาง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เรื่อยมา แต่ยังคงอยู่ในระดับต่ำกว่าภาพรวมของทั้งประเทศ ยกเว้นสถานการณ์ในกรุงเทพมหานคร ที่มีการใช้จ่ายยาเสพติดแบบผสมเพิ่มขึ้นในอดีตและปัจจุบันปรากฏชัดเจนกว่าในพื้นที่ภาคกลาง

2. พื้นที่การแพร่ระบาดของเฮโรอีนและยาบ้า

แบบแผนการแพร่ระบาดในระดับประเทศ และภาคกลางมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ การเพิ่มขึ้นของการใช้ยาบ้า และการลดลงของการใช้เฮโรอีน แต่ในเชิงเปรียบเทียบแล้ว อัตราการใช้ยาบ้า และ เฮโรอีนในพื้นที่ภาคกลางสูงกว่าในระดับประเทศอย่างชัดเจน โดยอัตราการใช้จ่ายยาบ้า เป็นอันดับแรกในพื้นที่ภาคกลางสอดคล้องกับสภาพการณ์การแพร่ระบาดของยาบ้า ที่มีลักษณะการแพร่ระบาดที่โดดเด่น เป็นยาเสพติดหลักใน จ.พระนครศรีอยุธยา แตกต่างกับพื้นที่ กรุงเทพฯ ที่มี การแพร่ระบาดของยาบ้ามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่อัตราการใช้เฮโรอีนเป็นยาเสพติดหลักยังสูงเป็นอันดับแรก

3. วิธีการใช้จ่ายยาเสพติด

ข้อมูลในแง่ของวิธีการเสพยาเสพติดจะสอดคล้องกับข้อมูลพื้นที่การแพร่ระบาดของ เฮโรอีน และยาบ้า เนื่องจากการใช้จ่ายยาจะเสพโดยวิธี “สูบ” และ “กิน” เป็นหลักในจังหวัดที่มีการแพร่ระบาดของยาบ้าสูง จึงมีวิธีการเสพยาเสพติดแบบ “สูบ” เป็นหลัก ซึ่ง กรุงเทพฯ มีการใช้ เฮโรอีนมากกว่ายาบ้า ดังนั้นจะมีวิธีเสพโดยการ “สูบ” และ “ฉีด” เป็นหลักอยู่ในระดับใกล้เคียงกัน เนื่องจากตัวยาสเสพติดที่เป็นปัญหาลักษณะแตกต่างจากจังหวัดอื่นอื่น ๆ ในภาคกลาง

4. สัดส่วนของผู้เข้ารับการรักษาบำบัดรายใหม่ และอัตราการเข้ารับการรักษาบำบัดซ้ำ

อยู่ในระดับใกล้เคียงกัน บ่งบอกได้ว่า นโยบายของรัฐในการจูงใจผู้ป่วยรายใหม่เข้ารับ การรักษา และการปฏิบัติต่อผู้ติดยาเสพติดในฐานะผู้ป่วยมากกว่าอาชญากร มีประสิทธิผลในภาค กลางมากกว่าภาพรวมในระดับประเทศ

อัตราการบำบัดซ้ำ จะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับอัตราการแพร่ระบาดของเฮโรอีน โดย สัดส่วนผู้เข้ารับการบำบัดซ้ำในพื้นที่กรุงเทพฯ มากกว่า จ.พระนครศรีอยุธยา อาจมีเหตุผลเกี่ยวข้องกับราคา ยาเสพติดที่แพงขึ้น หาซื้อยากขึ้น ทำให้มีผลต่อการตัดสินใจเข้ารับการบำบัดซ้ำของผู้ป่วยได้

5. การเสพยาครั้งแรกของเยาวชน

ในพื้นที่ภาคกลาง กลุ่มผู้ใช้ยาเสพติดเป็นครั้งแรกกลุ่มใหญ่ที่สุด คือ เยาวชน อายุไม่เกิน 24 ปี ซึ่งกว่าครึ่งในกลุ่มนี้เริ่มใช้ยาเสพติดในช่วงอายุ 15-19 ปี จึงถือว่าอายุช่วงนี้เป็นช่วง อายุวิกฤต จากสถิติ พบว่าอายุการเสพยาเสพติดครั้งแรกของเยาวชนลดลงเล็กน้อย และอัตราการ ใช้ยาเสพติดเป็นครั้งแรกของเยาวชนอายุไม่เกิน 15 ปี ไม่ได้เพิ่มขึ้น ในขณะที่แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงอัตราการใช้ยาเสพติดเป็นครั้งแรกของ จ.พระนครศรีอยุธยา ค่อนข้างผันผวนจนทำให้ไม่สามารถหา ข้อสรุปได้ ซึ่งแตกต่างกับสถานการณ์ในกรุงเทพฯ ที่อัตราการเสพยาครั้งแรกของเยาวชนมีมาก และไม่เปลี่ยนแปลง อาจแสดงให้เห็นได้ว่า ประสิทธิภาพของการป้องกันการติดยาเสพติดในกลุ่ม เยาวชนอายุ 15-19 ปี ในกรุงเทพฯ ไม่ปรากฏชัดเจนเท่ากับในเขตพื้นที่ภาคกลาง

6. ลักษณะผู้เสพ

- สัดส่วนการใช้ยาของเพศหญิง น้อยกว่าเพศชาย ในทำนองเดียวกับสถิติในระดับ ประเทศ แต่ยังคงอยู่ในระดับต่ำกว่าการเพิ่มของสถิติทั้งประเทศ นอกจากในพื้นที่กรุงเทพฯ ที่ แนวโน้มมีการใช้ยาในกลุ่มเพศหญิงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องกว่าพื้นที่อื่น

- ผู้เสพยาอายุน้อยลดลง การลดลงของกลุ่มผู้เสพยาอายุน้อย สถานการณ์การใช้ ยาของเยาวชนในภาคกลาง พบว่า การลดลงของอายุผู้เข้าในกลุ่มอายุ 19 ปี ลงไปในภาคกลาง ปรากฏชัดเจนกว่าภาพรวมในระดับประเทศ สถานการณ์ใน จ.พระนครศรีอยุธยา ก็เช่นกัน และ เห็นได้ชัด ในกรุงเทพฯ แต่มีข้อสังเกตคือ สัดส่วนของผู้เสพยาที่มีอายุ 25 ปีขึ้นไปในเขตกรุงเทพฯ อยู่ในระดับ ที่เพิ่มขึ้น อาจแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์การใช้เฮโรอีนในกลุ่มผู้เข้าเดิม ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง

- อัตราการใช้ยาเสพติดในกลุ่มต่าง ๆ นั้น พบว่า ในพื้นที่ภาคกลาง และกรุงเทพฯ อัตราการใช้ยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนลดลง แต่กรุงเทพฯ มีแนวโน้มลดลงช้ากว่าข้อมูลโดยรวมของ พื้นที่ภาคกลาง ดังนั้น สัดส่วนของผู้เสพยาที่เป็นนักเรียนใน พ.ศ. 2545 ในเขตกรุงเทพฯ จึงสูงกว่า พื้นที่ภาคกลาง ในขณะที่สัดส่วนการใช้ยาในกลุ่มนักเรียน จ.พระนครศรีอยุธยา ยังอยู่ในระดับที่สูงกว่า กรุงเทพฯ เล็กน้อย อาจเป็นผลมาจากลักษณะของตัวยาหลักที่แพร่ระบาดต่างกัน

- ในขณะที่การใช้จ่ายในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างในภาพระดับประเทศนั้นแทบไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ภาคกลางเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยสัดส่วนของผู้ใช้จ่ายในกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพรับจ้าง จ.พระนครศรีอยุธยา สูงกว่าในเขตกรุงเทพฯ
- ผู้ใช้จ่ายในกลุ่มเกษตรกรในภาพรวมของประเทศเพิ่มขึ้นในระดับใกล้เคียงกับสถิติในภาคกลาง แต่ไม่ใช่ปัญหาหลักในพื้นที่กรุงเทพฯ เพราะ กรุงเทพฯไม่ใช่พื้นที่เกษตรกรรม แต่กลุ่มที่เป็นปัญหามากที่สุดในพื้นที่กรุงเทพฯ คือ กลุ่มผู้ว่างงาน ซึ่งมีสัดส่วนการเสฟสูงสุด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ก็พบใน จ.พระนครศรีอยุธยา เช่นเดียวกัน
- มีความผันผวนตามระดับการศึกษาของผู้ใช้จ่าย เห็นได้จากสถิติการจำแนกผู้ใช้จ่ายเสฟติดตามลักษณะการศึกษาของภาคกลางและภาพรวมในระดับประเทศมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ผู้ใช้จ่ายเสฟติดมีระดับการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จัดเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด จ. พระนครศรีอยุธยา ก็เช่นเดียวกัน แต่จะแตกต่างกันในพื้นที่กรุงเทพฯ ที่สัดส่วนของผู้ใช้จ่ายเสฟติดที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมปลาย ปวช./ปวส. และมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพฯ สูงกว่าภาพรวมของพื้นที่ภาคกลางในทุกระดับ
- อัตราการใช้จ่ายเสฟติดในพื้นที่ภาคกลาง จ.พระนครศรีอยุธยา และกรุงเทพฯ นั้น พบว่า สัดส่วนของผู้ใช้จ่ายในกลุ่มที่ยังเป็นโสดลดลง แต่สัดส่วนของผู้ใช้จ่ายในกลุ่มที่สมรสแล้วเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะ จ.พระนครศรีอยุธยา มีสัดส่วนที่สูงกว่ากรุงเทพฯ อย่างชัดเจน

7. ความอยากลองลดอิทธิพลลงแต่เพื่อนยังเป็นปัจจัยสำคัญ

สถิติในด้านสาเหตุของการใช้จ่ายเสฟติด บ่งบอกว่า “ความอยากลอง” ยังคงเป็นเหตุผลสำคัญที่สุดของการใช้จ่ายเสฟติดในภาคกลาง และกรุงเทพฯ แต่การใช้จ่ายเพราะเหตุผลนี้ลดลงอย่างชัดเจนในทางตรงกันข้ามกับสัดส่วนของผู้ให้เหตุผลของการใช้จ่ายเพราะ “เพื่อนชวน” กลับเพิ่มสูงมากขึ้น แนวโน้มนี้แตกต่างจากข้อมูลในระดับประเทศที่กลับลดลง โดยเฉพาะ จ.พระนครศรีอยุธยา เหตุผลของการใช้จ่ายเพราะเพื่อนชวน เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของวัฒนธรรมในกลุ่มเพื่อนเป็นสาเหตุของการใช้จ่ายเสฟติดมากกว่ากรุงเทพฯ

ส่วนเหตุผลการใช้จ่าย เพราะไม่สบายใจ เพิ่มขึ้นเล็กน้อย โดยสถิติของกรุงเทพฯ เพิ่มสูงขึ้นกว่า จ.พระนครศรีอยุธยา และน่าจะสูงกว่าภาพรวมของเขตพื้นที่ภาคกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสาเหตุการใช้จ่ายเสฟติดของคนกรุงเทพฯ ที่ใช้จ่ายเพื่อผ่อนคลายความไม่สบายใจมีมากขึ้น

เหตุผลการใช้ยาเพื่อความสนุกสนาน ปราบกษัตริย์ใน จ.พระนคร มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น และสูงกว่ากรุงเทพฯ เล็กน้อย ต่างกับระดับภาคกลางที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน อาจเนื่องมาจากวัฒนธรรมกลุ่มย่อยในเรื่องอิทธิพลของเพื่อนใน จ.พระนครฯ สูงกว่าที่อื่น

8. เหตุผลในการเข้ารับการรักษา

ความสำนึกเป็นเหตุผลสำคัญของการเข้ารับการรักษา โดยเหตุผลที่เข้ารับการรักษาของภาคกลาง กรุงเทพฯ และ จ.พระนครฯ มีความคล้ายคลึงกันในเรื่องของความสำนึกโดยให้ น้ำหนักความสำคัญกับเหตุผล “อยากเลิกด้วยตนเอง” มาเป็นอันดับหนึ่ง เพิ่มขึ้นจากเดิมเกือบหนึ่งเท่าตัว นอกจากเหตุผลนี้แล้วในภาคกลาง และกรุงเทพฯ มีเหตุผลเข้ารับการรักษาเพราะ “ได้รับการขอร้อง” และ “ถูกบังคับ” มีน้ำหนักรองลงไป แตกต่างกับ จ.พระนครฯ ที่มีเหตุผลด้านสุขภาพมาเกี่ยวข้อง แต่มีประเด็นที่น่าสังเกตอีกเหตุผล คือ เข้ารับการรักษาเพราะ “ไม่มีเงิน” ที่มีความเหมือนกันทั้งภาคกลาง กรุงเทพฯ และ จ.พระนครฯ แสดงให้เห็นถึงผลสัมฤทธิ์ของนโยบายด้านการปราบปรามยาเสพติดของรัฐบาลที่สามารถควบคุมการขยายตัวทางด้าน Supply ได้ทำให้ยาเสพติดมีราคาแพงขึ้น การหาซื้อยาได้ยากขึ้น ส่งผลให้ลดความต้องการการใช้ยา ด้าน Demand ได้โดยปริยาย จึงทำให้ผู้ติดยาเสพติดตัดสินใจเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาด้วยเหตุผลการ “ไม่มีเงินซื้อยา” นั่นเอง

9. การค้ายา

ภาคกลางถือเป็นภาคที่มีปัญหาการค้ายาเสพติดมากกว่าทุกภาค สภาพปัญหามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องใน พ.ศ. 2543 แต่เริ่มลดลงในปี พ.ศ. 2544 การเปลี่ยนแปลงนี้แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของนโยบายด้านการปราบปรามยาเสพติด สามารถจับกุม และควบคุมตัวยาได้อย่างเป็นผลดีทำให้การค้ายาเสพติดลดลง แต่สภาพปัญหาการค้ายาเสพติดในกรุงเทพฯ ยังคงทวีความรุนแรงกว่าทุก ๆ จังหวัดไม่ว่าจะพิจารณาจากประเภทของตัวยา จำนวนคดี หรือจำนวนผู้ต้องหา เพราะกรุงเทพฯ มีลักษณะที่เอื้อต่อปัญหายาเสพติดในแง่ของการเป็นแหล่งค้ายา แหล่งพักยา จุดผ่านยา ตลอดจนการแพร่ระบาดของตัวยาที่สลับซับซ้อน แสดงถึงแนวโน้มของปัญหาในเขตกรุงเทพฯ ที่แตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด

10. ข้อค้นพบจากสถานการณ์ปัญหายาเสพติด

- ในภาพรวมแล้วนโยบายด้าน Demand หรือการลดอุปสงค์ของยาเสพติด ระหว่าง พ.ศ. 2543-2545 ปรากฏชัดใน 3 พื้นที่ที่ศึกษา โดยเรียงความสัมฤทธิ์ผลของนโยบายจากมากไปน้อย ได้ดังนี้ คือ กรุงเทพฯ ภาคกลาง และ พระนครฯ

- ประสิทธิภาพของนโยบายด้าน Supply หรือการลดอุปทาน ในช่วงเวลาเดียวกันแสดงผลแตกต่างไปจากด้านการลดอุปสงค์ กล่าวคือ นโยบายการปราบปรามปรากฏชัดเจนทั้งในระดับ ภาคกลาง และ จ.พระนครฯ แต่ประสิทธิภาพของนโยบายยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้สำหรับเขต กรุงเทพฯ ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากปัจจัยเสริมที่เอื้อต่อสภาพปัญหาเสพติดในพื้นที่กรุงเทพฯ มีมากกว่าจึงส่งผลให้รูปแบบของสภาพปัญหามีความซับซ้อนแตกต่างไปจากจังหวัดอื่น

การป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่

จากการที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคกลาง (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาคกลาง 2546, น. 3) ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อปัญหาเสพติดในพื้นที่ภาคกลาง

สรุปได้ว่า พื้นที่ภาคกลางเป็นตลาดยาเสพติดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ เห็นได้จากสถิติการจับกุมคดียาเสพติดในแต่ละปี ในภาคกลางโดยเฉพาะพื้นที่ปริมณฑล ซึ่งมีลักษณะชุมชนค่อนข้างสูงเป็นแหล่งพักยาเสพติดที่สำคัญรองจากกรุงเทพฯ อีกหนึ่งยังมีปัญหาในเรื่องของกลุ่มผู้ผลิต/ผู้ค้า ที่เข้ามาจัดตั้งเครือข่ายการค้าในพื้นที่ เนื่องจากภาคกลางเป็นศูนย์กลางการคมนาคมที่สะดวก มีเส้นทางลำเลียงยาเสพติดหลายเส้นทางทั้งทางบกและทางน้ำ ทางบกตั้งอยู่บนเส้นทางลำเลียงยาเสพติดที่สำคัญ ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ถนนสายเอเชีย และถนนมิตรภาพ จึงสัมพันธ์เกี่ยวโยงไปถึงสถานการณ์เป็นแหล่งพักยาเสพติดในพื้นที่ มีเครือข่ายการค้ายาเสพติดขนาดใหญ่ถึงขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ จ. พระนครฯ ยังเป็นจังหวัดหนึ่งในพื้นที่ภาคกลางที่ประสบปัญหา มีเครือข่ายของกลุ่มมือปืนรับจ้าง ที่ผันตนเองมาค้ายาเสพติด กลุ่มมาเฟีย กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น และบางส่วนของกลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่นที่มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลด้านผู้ผลิต/ผู้ค้า ที่มีลักษณะเชื่อมโยงสภาพปัญหาดังกล่าวออกไปในจังหวัดที่มีพื้นที่ใกล้เคียง ติดต่อกับ จ. พระนครฯ ได้แก่ จ. นครปฐม ราชบุรี เพชรบุรี กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา ลพบุรี สระบุรี และอ่างทอง

ในพื้นที่กรุงเทพฯ ก็มีลักษณะปัญหาใกล้เคียงกับระดับพื้นที่ภาคกลาง แต่ไม่ปรากฏชัดในเรื่องปัญหาจากกลุ่มผู้มีอิทธิพล อาจแสดงให้เห็นได้ใน 2 นัย คือ ในกรุงเทพฯ มีกลุ่มผู้มีอิทธิพลด้านการผลิต/การค้า น้อยกว่าระดับพื้นที่อื่นในภาคกลาง หรืออีกนัยหนึ่งคือ กรุงเทพฯ มีกลุ่มผู้มีอิทธิพล สูงมากในระดับที่นโยบายด้านการปราบปรามไม่สามารถดำเนินการให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ ส่งผลทำให้ภาพของนโยบายด้าน Supply ในกรุงเทพฯ ไม่สามารถเห็นได้อย่างชัด จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาต่อไป

ยุทธศาสตร์ และกรอบแนวคิดในการจัดทำแผนปฏิบัติ

นโยบายด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาล ภายใต้ยุทธศาสตร์ “พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด” ด้วยการตัดวงจรปัญหา 3 วงจรคือ วงจรการเสพ วงจรการค้า และวงจรการผลิต ตลอดจนปลูกกระแสโดยการรณรงค์ในภาพกว้างให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาเข้ามามีส่วนร่วมเป็น “พลังแผ่นดิน” ในการป้องกันและแก้ไขปัญา ซึ่งแนวนโยบายนี้สอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ สมานฉันท์ และเอื้ออาทร และสอดคล้องกับแผนแม่บทเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดปี 2545-2549 ซึ่งกำหนดให้คนเป็นศูนย์กลางของ การพัฒนาโดยให้ “ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการป้องกันและแก้ไขปัญา” การแก้ปัญหาเน้นลงไปในพื้นที่ Area Approach การดำเนินงานแบบบูรณาการในทุกภาคส่วนของสังคม โดยเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคม ให้มีบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัญหาสังคมอื่น ๆ มากขึ้น ดังนั้น การจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงมีที่มาจากนโยบายในระดับต่าง ๆ โดยมีสถานการณ์ปัญหายาเสพติดเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญที่ควรคำนึงถึง ดังแสดงให้เห็นภาพที่มาของแผนปฏิบัติการได้ดังนี้ คือ

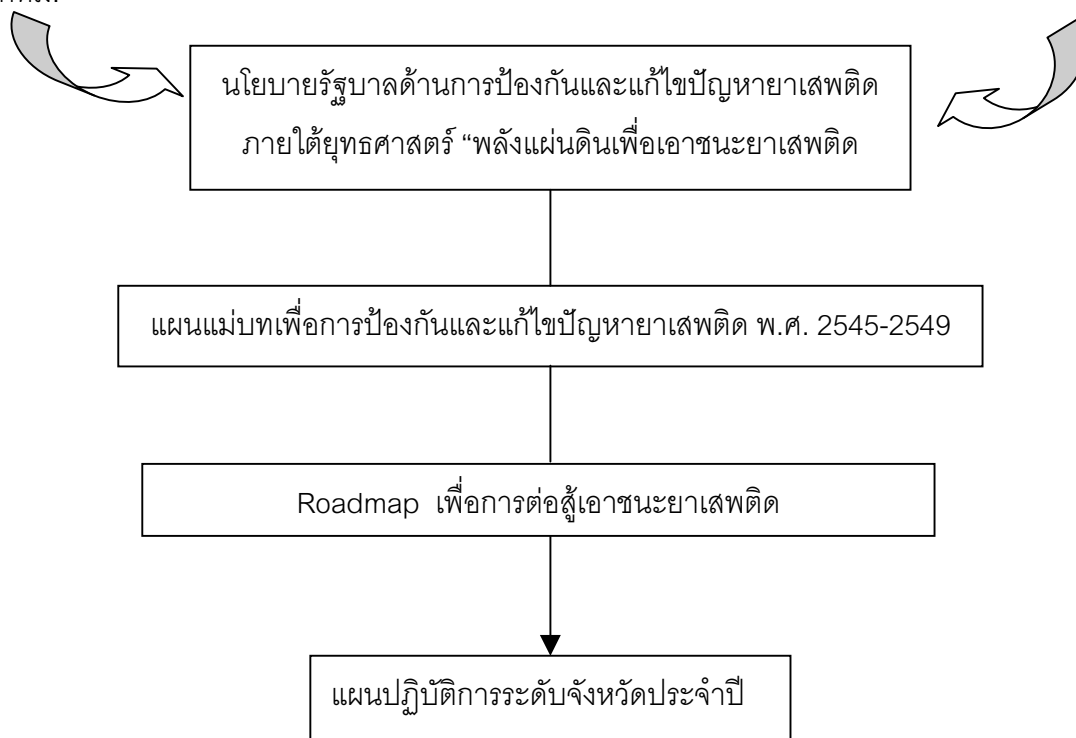
ปัจจัยภายนอก

- สถานการณ์ปัญหายาเสพติด
- หน่วยงานสนับสนุน

กทม.

ปัจจัยภายใน

- ศักยภาพของจังหวัด
- การบริหารจัดการขององค์กร ศตส.จ./

กรอบแนวคิดในการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับพื้นที่ในภาคกลาง กรุงเทพฯ และ จ.พระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกันเนื่องจากในการดำเนินการระยะแรกใช้กรอบของการเอาชนะปัญหายาเสพติด ภายใต้แนวทางการใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะปัญหายาเสพติดตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2544 ประกอบด้วย 9 แนวทางดังนี้

1. การปลูกพลังแผ่นดินและการป้องกัน
2. การควบคุมตัวยาและการเคมี
3. การปราบปราม
4. การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ
5. การข่าว
6. การอำนวยความสะดวกและประสานงาน
7. การปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม
8. การร่วมมือระหว่างประเทศ

9. การวิจัย พัฒนา และติดตามประเมินผล

ซึ่งในการกำหนดยุทธศาสตร์นี้ สำนักงาน ป.ป.ส. ได้แบ่งเป็นเป้าหมายในภาพรวม และ เป้าหมายเฉพาะด้าน โดยเป้าหมายในภาพรวม คือลดความรุนแรงของหมู่บ้าน/ชุมชนที่มีปัญหาเสพติดแพร่ระบาดรุนแรง ปานกลาง และสร้างหมู่บ้าน/ชุมชน เข้มแข็งในการเอาชนะปัญหาเสพติดไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของหมู่บ้าน/ชุมชน ในภาพรวมของประเทศไทยภายใน ปี 2547 ส่วนเป้าหมายเฉพาะด้าน ได้กำหนดเป็นเป้าหมายรองรับแผนงานในแผนปฏิบัติการของหน่วยงานในส่วนกลางทั้ง 10 แผนงาน ภาพรวมของแผนปฏิบัติการภาคกลาง กรุงเทพฯ และ พระนครฯ จึงไม่มีความแตกต่างกันในแผนการดำเนินงานแยกตามกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ดังนี้

1. แผนการอำนวยการและ การประสานงาน	ดำเนินภายในกลุ่ม การบริหารจัดการ
2. แผนปลูกพลังแผ่นดินและการป้องกัน	ดำเนินภายในกลุ่ม Patentail Demanel
3. แผนบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติด	ดำเนินภายในกลุ่ม Demand
4. แผนสกัดกั้นยาเสพติดตามแนว ชายแดน	ดำเนินภายในกลุ่ม Supply
5. แผนควบคุมตัวยาและสารเคมี	ดำเนินภายในกลุ่ม Supply
6. แผนการข่าวยาเสพติด	ดำเนินภายในกลุ่ม Supply
7. แผนปราบปรามยาเสพติด	ดำเนินภายในกลุ่ม Supply
8. แผนปรับปรุงกฎหมายและ กระบวนการยุติธรรม	ดำเนินภายในกลุ่ม การบริหารจัดการ
9. แผนความร่วมมือระหว่างประเทศ	ดำเนินภายในกลุ่ม Supply และ การบริหารจัดการ
10. แผนวิจัยและติดตามประเมินผล	ดำเนินภายในกลุ่มบริหารจัดการ/ Demand/Potentain Demand / Supply

การดำเนินการตามนโยบายประกาศสงครามยาเสพติด ของรัฐบาลนั้นได้มีมติที่เกิดขึ้นใหม่จากการมีแผนปฏิบัติการ Roadmap เพื่อต่อสู้เอาชนะยาเสพติด ซึ่งมีความแตกต่างไปจากแผนปฏิบัติการแบบเดิม ๆ กล่าวคือ Roadmap จะมีเป้าหมายที่ชัดเจนและวัดได้ มีเงื่อนไขของ

ระยะเวลา และมีมิติของการเป็นเจ้าภาพในเรื่องใด โดยกระทรวง ทบวง กรม ทำหน้าที่ระดับ Function และชุมชน/พื้นที่ ทำหน้าที่ในระดับ Area จึงทำให้เกิดการบูรณาการทั้งในด้านของ แผนงาน งบประมาณ และบุคลากรได้เป็นอย่างดี

การต่อสู้เอาชนะยาเสพติด มีการวางแผนเป็นขั้นตอนดังนี้ คือ

Roadmap ระยะที่ 1 (ก.พ. 45-เม.ย.45) เป็นเรื่องของการปราบปราม 3 เดือน ส่งผลให้พบผู้เสพ/ผู้ติดยา และชุมชนไม่เข้มแข็งเป็นเหยื่อของกระบวนการค้า

RoadMap ระยะที่ 2 (พ.ค.45-ธ.ค.46) เมื่อยึดพื้นที่คืนจากผู้ผลิต/ผู้ค้า ได้แล้วก็ฟื้นฟูดูแลคน สังคม ครอบครัว ชุมชน ไม่ให้มียาเสพติดเข้าไปในสังคมได้อีก

RoadMap ระยะที่ 3 (ธ.ค.46-ก.ย.47) เป็นการรักษาพื้นที่ทำให้ชุมชน/หมู่บ้าน มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

แต่จากการปฏิบัติงานพบว่ามีจุดด้อยของ Roarmap ทั้ง 3 ระยะคือ

1. ช่วงต่อระหว่าง Roadmap ระยะ 1 และ 2 เป็นช่วงที่ยังไม่มีความชัดเจนของการปฏิบัติงานมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของศูนย์ต่อสู้เอาชนะยาเสพติด จังหวัด/กรุงเทพมหานคร ทำให้ขาดการบริหารจัดการที่เป็นเอกภาพในระยะนั้น

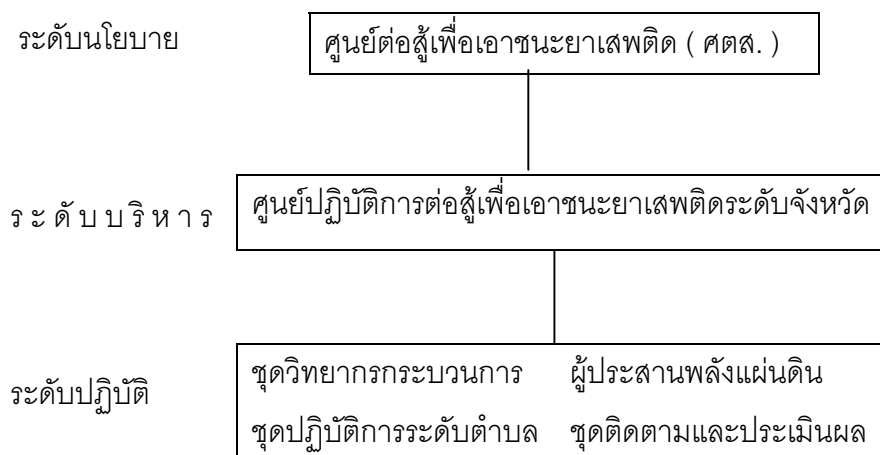
2. เนื่องจากแผนการปฏิบัติการ Roadmap เป็นแผนปฏิบัติการเชิงบูรณาการ กลไกการดำเนินงานที่สำคัญ คือ ตัวบุคลากรผู้ปฏิบัติงานที่ประกอบกำลังพลในศูนย์ต่อสู้เอาชนะยาเสพติด (ศตส.จ/กทม.) ไม่มีความรู้ความสามารถ และศักยภาพที่เพียงพอ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ มีความกดดันในการปฏิบัติเนื่องจากต้องรับผิดชอบต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ชัดเจนตาม Roadmap ภายในระยะที่กำหนด

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ดูเหมือนจะดีขึ้นในภาพรวมแต่ประชาชนก็ไม่ได้รับการเตรียมพร้อมให้มาร่วมทำงานกับภาครัฐ ทำให้ขาดการส่งเสริมศักยภาพขององค์กรประชาชน

กลไกการดำเนินงาน

กลไกการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติดที่สำคัญ อันเป็นพลังขับเคลื่อนการปฏิบัติให้สัมฤทธิ์ผล นั้น ประกอบด้วยกลไกสำคัญ 3 ด้านดังนี้คือ

1. **กลไกด้านการบริหารจัดการ** มีการกำหนดโครงสร้างขององค์กรในการบริหารจัดการ ให้อย่างชัดเจน เป็น 3 ระดับได้แก่

ซึ่งในพื้นที่ภาคกลางและ จ. พระนครศรีอยุธยา ไม่มีความแตกต่างกันทางด้านโครงสร้าง แต่อาจมีบางจังหวัดที่มีผู้ว่า CFO เป็นระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนอกจากพื้นที่ของกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น จึงมีรูปแบบของโครงสร้างแตกต่างออกไป โดยมี “ศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติดนครบาล 1-9” เพิ่มเติมในระดับผู้ปฏิบัติงาน

2. กลไกด้านงบประมาณ ประกอบจากงบประมาณ 4 ส่วนได้แก่

- 2.1 งบประมาณจากองค์กรส่วนท้องถิ่น
  - 2.2 งบประมาณเงินอุดหนุนจากรัฐบาล
  - 2.3 งบประมาณเงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน ภายในและภายนอกประเทศ
  - 2.4 งบกลางของรัฐบาลซึ่งเป็นงบฉุกเฉินเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหา
- ยาเสพติด

ซึ่งในกลไกด้านงบประมาณ นี้ไม่มีความแตกต่างกันทั้งระดับภาคกลาง กรุงเทพฯ และ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการปฏิบัติงาน

ภาคกลาง กรุงเทพฯ และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีภาพรวมของการปฏิบัติงานตามมาตรการต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. ด้าน Supply

- ปฏิบัติการด้านการข่าวเพื่อทำลายเครือข่ายการค้าในพื้นที่ ลดอิทธิพลที่สนับสนุนเครือข่ายการค้ายาเสพติด ตลอดจนดำเนินการต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีพฤติกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับ ยาเสพติด

- ผลการปราบปรามปรากฏชัดในแง่ของประสิทธิผล ในการปราบปราม ผู้ผลิต/ผู้ค้า ในพื้นที่ตลอดจนควบคุมการแพร่ขยายตัวของปัญหาการค้ายาเสพติด

- การสร้างกระแสการให้อภัยของสังคมต่อผู้ค้ารายย่อยที่กลับใจ เลิกพฤติกรรมเดิมเพื่อให้โอกาสกลับเข้ามาใช้ชีวิตในสังคมได้ตามปกติ ภายใต้โครงการซ้ำช้ออาสาฯ ทำความดีเพื่อแผ่นดิน

2. ด้าน Demand

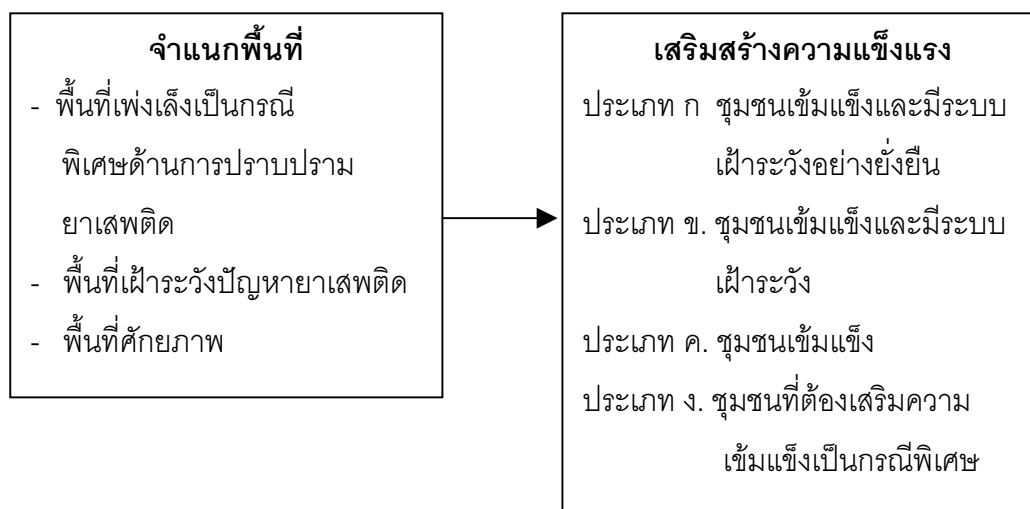
- มีใช้มาตรการ 3 ด้าน ในการแก้ปัญหาผู้เสพ/ผู้ติด คือ มาตรการสังคมเพื่อกระตุ้นให้ ผู้เสพ/ผู้ติด แสดงตนเข้ารับการรักษาบำบัดฟื้นฟู มาตรการทางการแพทย์เพื่อให้บริการบำบัดฟื้นฟูได้ มาตรฐาน และมาตรการทางกฎหมายเพื่อเพิ่มแรงจูงใจของผู้เสพ/ผู้ติด ในการรับการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขปัญหาการใช้ยาและสารเสพติด

- การรณรงค์เพื่อสร้างเจตคติให้สังคมยอมรับและให้โอกาสผู้ซึ่งฟื้นฟูสภาพการใช้ยาเสพติด

- การจัดค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ค่ายบำบัด การบำบัดในชุมชน ศาสนบำบัด ตลอดจนบูรณาการระบบการบำบัดรักษาทั้ง 3 ระบบ ได้แก่ ระบบสมัครใจ ระบบบังคับบำบัด และระบบต้องโทษ ให้เหมาะสมตามสภาพผู้ติดยาเสพติด

3. ด้าน Polentail Demand

- การยึดพื้นที่เป็นหลักในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อลดระดับความรุนแรงของปัญหายาเสพติด ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดและบูรณาการพัฒนาระบบพื้นฐานเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน โดยการสำรวจและจำแนกประเภทของพื้นที่ และชุมชนเป้าหมายตามระดับความรุนแรงของปัญหา เพื่อดำเนินการให้เป็นพื้นที่/ชุมชนเข้มแข็ง

- เสริมสร้างเจตคติ ภูมิคุ้มกัน และภูมิต้านทาน ให้แก่กลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปใช้ยาเสพติด เน้นในกลุ่มเยาวชน นักเรียน นักศึกษา ในสถานศึกษาต่าง ๆ
- การส่งเสริมและจัดกิจกรรมในเชิงสร้างสรรค์เพื่อเป็นกิจกรรมทางเลือกให้กับเยาวชน
- การเสริมสร้างและสนับสนุนการปฏิบัติงานผู้ประสานพลังแผ่นดินในหมู่บ้าน/ชุมชน
- ส่งเสริมและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่เพื่อขยายผลการดำเนินงานไปยังพื้นที่อื่น ๆ

4. ด้านการบริหารจัดการ

- การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในระดับจังหวัด/กรุงเทพมหานคร
- การบูรณาการแผน และงบประมาณ เพื่อดำเนินการในพื้นที่
- การจัดทำ/พัฒนาระบบข้อมูลยาเสพติดของจังหวัด ประกอบด้วยข้อมูลจากการสำรวจ ระบบข้อมูลจากระบบทะเบียน และระบบข้อมูลเครือข่ายผู้มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด
- การวิจัย/ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

กรณีศึกษาเปรียบเทียบ

การดำเนินงานของโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ตัวอย่างที่ผู้ศึกษาได้คัดเลือก เป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบจำนวน 2 พื้นที่ ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ กรุงเทพมหานคร มีสรุปเปรียบเทียบสาระสำคัญของการดำเนินงาน/โครงการที่เลือกศึกษาดังนี้คือ

พื้นที่ การดำเนินงาน	ชุมชน/ โครงการ	จุดเด่น	มาตรการสำคัญ	ปัญหาอุปสรรค
พระนครศรีอยุธยา	เครือข่าย ชาวลอง ตะเคียน รวมใจ ด้านภัย ยาเสพติด	<ul style="list-style-type: none"> - มีการสำรวจข้อมูลภายในชุมชน - มีศูนย์บำบัดในชุมชน - มีการใช้หลักด้านศาสนาทั้งทางพุทธ และอิสลาม - มีการประกาศจุดยืนต่อต้านยาเสพติดที่ชัดเจนและใช้มาตรการทางสังคมกดดันผู้ค้า 	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรการป้องกัน - มาตรการปราบปราม - มาตรการบำบัดรักษา 	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ช่องโหว่ทางกฎหมาย ในทางที่ผิด และละเมิดสิทธิมนุษยชน - ไม่ประสบผลสำเร็จในการสร้างแกนนำในกลุ่มเยาวชน

พื้นที่ การดำเนินงาน	ชุมชน/ โครงการ	จุดเด่น	มาตรการสำคัญ	ปัญหาอุปสรรค
	บัวหลวง สี ขาว (เครือข่าย บัวหลวงสี ขาวรวม ใจต้านภัย ยาเสพติด	<ul style="list-style-type: none"> - ศักยภาพของ กลุ่มผู้นำเข้มแข็ง - มีการสนับสนุน ของสถาบันทาง สังคมในชุมชน - มีการติดตั้งตู้ รับแจ้งข้อมูล และ ร้องทุกข์ในชุมชน - มีความสามารถ ในการระดมทุน - มีการให้รางวัล กับผู้แจ้งเบาะแส เกี่ยวกับยาเสพติด 	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรการปราบปราม - มาตรการป้องกัน - มาตรการบำบัด 	<ul style="list-style-type: none"> - การสร้างเครือข่ายยังไม่ประสบ ผลสำเร็จเท่าที่ควร - ทักษะของคณะ ผู้รับผิดชอบโครง การกับองค์กร ระดับชุมชนไม่ตรง ทำให้เกิดปัญหา ในการปฏิบัติงาน - ไม่มีการติดตาม ดูแลช่วยเหลือทาง สังคมสำหรับผู้ ผ่านการบำบัด และครอบครัวผู้ค้า
	ศูนย์ พัฒนา คุณธรรม (กองทัพ ไทยต้าน ภัยยาเสพติด)	<ul style="list-style-type: none"> - มีศูนย์พัฒนา คุณธรรมที่มีแนว ทางการปฏิบัติ งานที่ชัดเจน มุ่ง เน้นการพัฒนาจิต และปลูกจิตสำนึก - เป็นที่มหาวิทยาลัย ที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย พระวิทยากร และ ทหาร 	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรการป้องกัน - มาตรการบำบัด รักษา 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดการจัดเก็บ ข้อมูลที่มี ประสิทธิภาพ

พื้นที่ การดำเนินงาน	ชุมชน/ โครงการ	จุดเด่น	มาตรการสำคัญ	ปัญหาอุปสรรค
	พัฒนา ชุมชน แบบ มี ส่วนร่วม	<ul style="list-style-type: none"> - มีการแก้ไข ปัญหาทางอ้อม โดยการผสมผสาน กับการพัฒนา เศรษฐกิจ-สังคม - มีกลุ่มสัจจะ ออมทรัพย์ - มีระบบสนับสนุน ให้ประชาชนมี ส่วนร่วมที่ดี - มีเวทีชาวบ้าน - ปัญหายาเสพติด ลดลง ทั้ง ๆ ที่ ไม่มีกิจกรรม 	- มาตรการป้องกัน	<ul style="list-style-type: none"> - ประชาชนขาด ความตระหนักใน ปัญหายาเสพติด เนื่องจากชุมชนมี ปัญหาทางด้าน เศรษฐกิจมากกว่า - ขาดความร่วมมือ จากผู้นำชุมชน
	ถักทอ เครือข่าย พลังชุม ชนพลัง แผ่นดิน	<ul style="list-style-type: none"> - มีการแก้ไข ปัญหาทางอ้อม โดยการผสมผสาน กับการพัฒนา เศรษฐกิจ-สังคม - มีการบำบัดใน ชุมชน - มีการจัดเวที แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น 	- มาตรการป้องกัน	- เครือข่ายถักทอ ยังไม่มีผลงานที่ เป็นรูปธรรม

พื้นที่ การดำเนินงาน	ชุมชน/ โครงการ	จุดเด่น	มาตรการสำคัญ	ปัญหาอุปสรรค
		- มีเครือข่ายภาค ประชาชนสนับสนุน การทำงาน		
กรุงเทพมหานคร	ชุมชน พัฒนา 70 ไร่ เขต คลองเตย	- มีแหล่งเงิน กองทุน เป็นของ ตนเอง - มีการเก็บรวบรวม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดในชุมชน - มีการสนับสนุน การจัดกิจกรรมกีฬา เป็นกิจกรรม ทางเลือก	- มาตรการปราบปราม - มาตรการป้องกัน - มาตรการบำบัด รักษา	- ชุมชนไม่ไว้วางใจ เจ้าหน้าที่ และ ข้าราชการในพื้นที่ - มีปัญหาการ แพร่ระบาดของ สารระเหย ที่ไม่มี การควบคุม ดูแลที่ มีประสิทธิภาพ
	ชุมชน ร่วมใจ สามัคคี เขต คลองเตย	- มีกลุ่มออมทรัพย์ - มีกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ที่เข้มแข็ง - มีการประสานงาน ที่ดีระหว่างชุมชนกับ หน่วยงาน/องค์กร - มีการเดินเวรยาม เฝ้าระวังปัญหา	- มาตรการปราบปราม - มาตรการป้องกัน - มาตรการบำบัด รักษา	- ขาดงบประมาณ - ขาดการประสาน งานกับหน่วยงาน สนับสนุนทาง สังคมอื่นๆ - ผู้ติดยาเสพติด ไม่ให้ความร่วมมือ เข้ารับการบำบัด รักษา

พื้นที่ การดำเนินงาน	ชุมชน/ โครงการ	จุดเด่น	มาตรการสำคัญ	ปัญหาอุปสรรค
	วัด สะพาน พระโขนง เขตคลอง เตย	<ul style="list-style-type: none"> - มีพระวิทยากรที่มี คว าม ร ู้ ค ว าม สามารถและประสบ การณ ์ - มีหลักสูตรในการ ฝึกอบรม เป็นหลัก สูตรท้องถิ่นของตน เอง - ประชาชนมีพลัง ศรัทธาในวัดสะพาน สูงเป็นทุนทางสังคม 	- มาตรการป้องกัน	- มี ปัญหา ขาด การสนับสนุน งบประมาณการ ฝึกอบรมทำให้ ขาดความต่อเนื่อง และความเชื่อมโยง ในกิจกรรม
	ส มา ค ม อ า ส า ส ม ั ค ร ต่ อ ต ้า น ยาเสพติด เ ช ต คลองเตย (เ ค รี อ ข่าย)	<ul style="list-style-type: none"> - มีแหล่งสนับสนุน งบประมาณที่เพียงพอ - เน้นการพัฒนาคน 	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรการป้องกัน - มาตรการป้องปราม - มาตรการบำบัด รักษา 	<ul style="list-style-type: none"> - มีแผนงานแต่ ขาดการปฏิบัติ งานตามแผน - องค์กรคิดแทน ชาวบ้าน ทำให้ ขาดการมีส่วนร่วม คิดจากชาวบ้าน
	ชมรมข้าฯ ขออาสา ทำความ ดีเพื่อแผ่ น ดิน เ ช ต คลองเตย	<ul style="list-style-type: none"> - มีทีมวิทยากร กระบวนการเสริม สร้างคามเข้มแข็ง ให้กับชุมชนเพื่อแก้ ไขปัญหา ยาเสพติด 	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรการป้องปราม - มาตรการป้องกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ขาดเทคโนโลยี ทางคอมพิวเตอร์ - ขาด การ สนับสนุนทางด้าน วิชาการ

พื้นที่ การดำเนินงาน	ชุมชน/ โครงการ	จุดเด่น	มาตรการสำคัญ	ปัญหาอุปสรรค
	ชุมชน हरखा 1 เขตหนอง แขม	<ul style="list-style-type: none"> - มีการสำรวจ ชุมชนเพื่อเฝ้าระวัง ปัญหา - มีหอกระจายข่าว - มีความสามารถในการระดมทุน 	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรการปราบปราม - มาตรการป้องกัน 	- ไม่ได้รับ งบประมาณ สนับสนุน
	ชุมชนจัด ชัยเฉลิม โชคเขต หนองแขม	<ul style="list-style-type: none"> - มีโครงการลาน กีฬาต้านยาเสพติด - มีการนำกีฬา มาเป็นจุดเด่นใน การสร้างเครือข่าย - มีการเฝ้าระวังกัน เองในหมู่บ้าน - มีความสามารถในการระดมทุน - มีประธานชุมชน คณะกรรมการชุมชน และคณะกรรมการ เยาวชน ที่มีศักยภาพ สามารถทำงาน ประสานกันได้เป็น อย่างดี 	- มาตรการป้องกัน	ไม่ได้รับ งบประมาณ สนับสนุน

พื้นที่ การดำเนินงาน	ชุมชน/ โครงการ	จุดเด่น	มาตรการสำคัญ	ปัญหาอุปสรรค
	ชุมชนชาย แดน เขต หนองแขม	<ul style="list-style-type: none"> - มีการจัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นของชาวชุมชน - มีกลุ่มสนับสนุนทางสังคมในชุมชน - มีโครงการวิทย์ชุมชน 	- มาตรการป้องกัน	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุน - คณะกรรมการชุมชนไม่เข้าใจในบทบาทของตนเอง - ไม่มีที่ทำกรชุมชน
	ชุมชน กองขยะเขต หนองแขม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้นำมีศักยภาพ - มีประสบการณ์ร่วมในเรื่องของการฝ่าวิกฤตปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันของชาวชุมชน - มีเครือข่ายทางสังคม - มีการดำเนินการในกลุ่มผู้ที่พันโษะออกมาจากเรือนจำ 	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรการป้องกัน - มาตรการบำบัดรักษาฟื้นฟูและติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนทำให้ขาดความคล่องตัวในการทำงาน - ปัญหาการย้ายที่อยู่ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

พื้นที่ การดำเนินงาน	ชุมชน/ โครงการ	จุดเด่น	มาตรการสำคัญ	ปัญหาอุปสรรค
	ชุมชน กองขยะเขต หนองแขม	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้นำมีศักยภาพ - มีประสบการณ์ร่วมในเรื่องของการฝ่าวิกฤตปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันของชาวชุมชน - มีเครือข่ายทางสังคม - มีการดำเนินการในกลุ่มผู้ที่พื้นโตะออกมาจากเรือนจำ 	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรการป้องกันปราม - มาตรการบำบัดรักษาฟื้นฟูและติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนทำให้ขาดความคล่องตัวในการทำงาน - ปัญหาการย้ายที่อยู่ของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
	ชุมชน สามัคคี 4-6 เขต หนองแขม	<ul style="list-style-type: none"> - มีเครือข่าย - มีการกระจายความรับผิดชอบทางสังคมในการดูแลป้องกันปัญหายาเสพติดทั้งในระดับครอบครัว และชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - มาตรการป้องกันปราม - มาตรการป้องกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุน - ปัญหาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. นโยบายของรัฐบาลในการประกาศสงครามยาเสพติด โดยมี แผนปฏิบัติการ Roadmap ที่ชัดเจน ส่งผลให้การปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในทุกระดับ มีความชัดเจน มีเป้าหมาย มีระยะเวลา และตัวชี้วัดที่สามารถติดตามและประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงควรมีการตรวจสอบเชิงนโยบายถึงสัมฤทธิ์ผลของนโยบายเพื่อขยายผลไปสู่การวางแผนนโยบายด้านอื่น ๆ ต่อไป อีกทั้งควรมีความต่อเนื่องของนโยบายที่ยั่งยืนเพื่อป้องกันการกลับมาของปัญหายาเสพติดที่รุนแรงเช่นในอดีต

2. นโยบายของรัฐบาลในการประกาศสงครามยาเสพติด เป็นนโยบายที่ทำให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในด้านการปราบปรามที่ชัดเจน แต่ก็ส่งผลกระทบถึงเรื่องของการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทำให้เกิดการวิสามัญฆาตกรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ และการฆ่าตัดตอนกันเองในกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งเมื่อมีการแพร่กระจายของข่าวเรื่องการปราบปรามที่รุนแรงออกไป ก็จะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของประเทศชาติ จึงควรมีการดำเนินการปราบปรามที่รัดกุม ส่งผลกระทบให้น้อยที่สุด ตลอดจนควรมีการสร้างความเข้าใจในการเผยแพร่ข่าวสารทางด้านบวกให้กับสื่อมวลชน

4. นโยบายการประชาสัมพันธ์ในวงกว้างเพื่อปลูกกระแสสังคม ปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนทุกหมู่เหล่ารวมกันเป็น “พลังแผ่นดิน” ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ยังมีประสิทธิภาพในการรณรงค์ผ่านสื่อต่าง ๆ ตลอดจนการใช้สื่อรณรงค์ปรับเจตคติของสังคมให้ยอมรับผู้เลิกยาเสพติดกลับคืนเป็นคนดีสู่สังคม และการสร้างกระแสให้อภัยทางสังคมแก่ผู้ค้าที่ที่กลับตัวกลับใจได้ ดังนั้นนโยบายการรณรงค์ผ่านสื่อจึงควรมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดหัวเรื่องในการรณรงค์ (Campaign) ให้เป็นเรื่องเดียวกันในทุกสื่อ ทั้งสื่อบุคคล และสื่อประชาสัมพันธ์

5. นโยบายการ Re X-ray ยังสามารถใช้ได้ผลดีในแง่ของการปฏิบัติการทางจิตวิทยาเพื่อป้องปรามผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด แต่การแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติยังไม่ดี ทั้ง ๆ ที่มีแนวทางการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข แต่ทางการปฏิบัติงานตามนโยบายนี้ ไม่มีการคำนึงถึงประกาศดังกล่าว ทำให้การปฏิบัติงานไม่มีทิศทางที่ชัดเจน จึงเกิดการ Re X-ray ในทุกกลุ่มเป้าหมาย แทนที่จะ Re X-ray เฉพาะกลุ่มเสี่ยง ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณในการดำเนินการตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะ อีกทั้งการดำเนินงานที่ไร้

ทิศทางนี้ยังส่งผลให้เกิด การละเมิดสิทธิมนุษยชนขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

6. รัฐบาลควรมีนโยบายเพื่อส่งเสริมเครือข่ายภาคประชาชนในการทำงานด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งการสนับสนุนนี้จะส่งผลต่อเนื่องของการเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

7. นโยบายในการดำเนินการโครงการต่าง ๆ ที่ดีอยู่แล้วควรได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินการต่อไปอย่างต่อเนื่อง เช่น ในเรื่องของโครงการคืนคนดีสู่สังคม โครงการกองทัพไทยต้านภัยยาเสพติด โครงการศูนย์พัฒนาคุณธรรม โครงการ To be Number One ฯลฯ

ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ

1. นโยบายของรัฐบาลมีความชัดเจนในการวางโครงสร้างขององค์กรปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับประเทศ (ศตส.) ระดับจังหวัด (ศตส.จ/กทม) ระดับอำเภอ (ศตส.อ/ข.) และระดับตำบล ได้แก่ ชุดปฏิบัติการต่าง ๆ แต่การดำเนินงานที่ผ่านมา พบว่า ยังมีอุปสรรค ขัดขวางในการดำเนินงานอันเนื่องมาจากโครงสร้างขององค์กรที่ไม่ชัดเจน ไม่มีศักยภาพ ดังนั้น รัฐบาลจึงควรมีการเร่งตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการทำงานขององค์กร แต่ละระดับ

2. ควรมีการทำงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อปรับปรุง พัฒนา การบริหารจัดการขององค์กรในทุกกระดับและควรนำผลงานวิจัยนั้นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม

3. การประสานงานในระดับผู้บริหารของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เป็นภาคีเครือข่ายการปฏิบัติงานด้านยาเสพติด ควรมีการปรับปรุงประสิทธิภาพให้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังควรคำนึงถึงการประสานงานกับภาคีเครือข่ายภาคประชาชน อันเป็นกำลังสำคัญในการปฏิบัติงานในพื้นที่เพื่อปฏิบัติงานร่วมกันให้สัมฤทธิ์ผล

4. จากการศึกษา พบว่า ข้อมูลยาเสพติดมีที่มาจากหลากหลายแหล่งที่ต่างกัน ทำให้เกิดความซ้ำซ้อน ไม่สามารถนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์สภาพปัญหาได้เพราะขาดทั้งความเชื่อมั่น และความเที่ยงตรง ของข้อมูล ดังนั้นจังหวัดจึงควรมีการบริหารจัดการด้านระบบข้อมูลยาเสพติดที่มีเอกภาพ ในแต่ละจังหวัด เพื่อเป็นการให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ เป็นจริงตามสภาพปัญหา อันสามารถนำไปประกอบการวางแผนการแก้ไขปัญหที่สอดคล้องตามสภาพปัญหาได้

5. ควรจัดให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการเฝ้าระวังปัญหายาเสพติด ในแต่ละจังหวัด เนื่องจากสภาพปัญหาในแต่ละจังหวัดแตกต่างกัน จึงไม่ควรมีสูตรสำเร็จในการจัดการปัญหา อีกทั้งเครือข่ายผู้ผลิต/ผู้ค้ายาเสพติด มีการพัฒนาทั้งในรูปแบบ กระบวนการ และวิธีการ ไปอย่าง

รวดเร็วในอัตราก้าวหน้า ดังนั้นจึงควรมีหน่วยงานที่เฝ้าระวังปัญหา/เฝ้าระวังตัวยาใหม่ ๆ ที่สามารถวิเคราะห์หาแนวโน้มของปัญหาเพื่อหาทางแก้ไขได้อย่างทันสถานการณ์

6. เนื่องจากปัจจุบันยังมีการกระจายตัวของงบประมาณด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างหลากหลายในทุกองค์กร ทุกหน่วยงาน ทำให้ไม่สามารถบ่งบอกถึงจำนวนเม็ดเงินที่ใช้เพื่อดำเนินการได้อย่างชัดเจน ทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ความคุ้มค่าของการลงทุนได้ ดังนั้นควรมีหน่วยประสานรวบรวมทุกงบประมาณจากทุกแหล่งในแต่ละจังหวัดเพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถบริหารจัดการด้านงบประมาณที่เป็นธรรม โปร่งใส และกระจายได้อย่างทั่วถึง

7. ควรมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน อย่างต่อเนื่องเพื่อดำรงไว้ซึ่งพื้นที่ศักยภาพ ที่มีความเข้มแข็ง และระบบการเฝ้าระวังปัญหาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติงาน

1. ในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ต้องอาศัยข้อมูล และความรู้ ความเข้าใจในสภาพปัญหาที่ถูกต้อง จึงควรมีการติดตามหาทางปัญญา พัฒนาศักยภาพ โดยการเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

2. ผู้ปฏิบัติงานควรเป็นผู้มีความเสียสละ อดทน ปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ อีกทั้งควรเป็นผู้ประสานงานที่ดี เนื่องจากการแก้ปัญหายาเสพติด ไม่ใช่เรื่องง่ายที่บุคคลเพียงคนเดียวจะสามารถจัดการกับปัญหาได้ ดังนั้นจึงควรมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างประชาชน องค์กร และเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจากทุกภาคส่วน

3. ในระดับการปฏิบัติงานควรมีการบูรณาการการปฏิบัติงานตามมาตรการต่าง ๆ ทั้งด้านการป้องกัน การปราบปราม การบำบัดรักษา และการบริหารจัดการ ให้สอดคล้องเหมาะสมตามสภาพปัญหาในแต่ละพื้นที่

4. ควรมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดองค์ความรู้ในระดับผู้ปฏิบัติงานด้วยกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการนำผลการปฏิบัติที่ประสบผลสำเร็จมาเป็นต้นแบบ ขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

5. เนื่องจากโครงการที่สนับสนุนการดำเนินการด้านป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมีหลากหลายรูปแบบ สามารถใช้กับสภาพปัญหาที่มีมิติที่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานควรมีความรู้ในการจัดทำโครงการต่าง ๆ ตลอดจนรู้จักเลือกใช้โครงการต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาในพื้นที่ของตนเอง